

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรมและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำหรับวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษางานวิจัยเรื่อง “ทัศนะของผู้บริหารในกระบวนการยุติธรรมต่อการนำมาตราการลงโทษระดับกลางมาใช้ควบคุมผู้กระทำผิดในสังคมไทย” สามารถแบ่งกรอบในการศึกษาออกได้ดังนี้

1. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษทางอาญาและการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด
2. แนวคิด ทฤษฎีทางอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมผู้กระทำความผิด
3. มาตราการลงโทษระดับกลาง
 - รูปแบบของการลงโทษระดับกลางที่ใช้ในต่างประเทศ
 - การลงโทษระดับกลางกับโทษตามประมวลกฎหมายอาญาของไทย
 - รูปแบบของการลงโทษระดับกลางที่อาจนำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมไทย
 - ประสิทธิภาพและลักษณะของผู้กระทำผิดที่เหมาะสมกับมาตราการลงโทษระดับกลาง
 - บุคลากรและหน่วยงานที่มีหน้าที่บังคับใช้โทษระดับกลาง
4. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
5. กรอบแนวคิดในการศึกษา

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษทางอาญาและ การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด

แนวคิดเกี่ยวกับการลงโทษทางอาญา

การลงโทษถือเป็นการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดอย่างหนึ่ง ซึ่งการลงโทษจะมีประสิทธิภาพเพียงไรนั้น จะขึ้นอยู่กับความเข้าใจในปรัชญาเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และรูปแบบของการลงโทษ ที่ได้วิวัฒนาการมาในยุคต่าง ๆ ของสังคม เมื่อมีการกระทำผิดเกิดขึ้น สังคมจะต้องหาวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อจัดการกับบุคคลที่กระทำความผิด ละเมิดกฎเกณฑ์ของสังคม เพราะหากสังคมไม่มีการจัดการกับผู้กระทำผิด ก็เสมือนกับว่าสังคมยอมรับการกระทำผิดดังกล่าว แต่การที่สังคมจะจัดการกับผู้กระทำผิดอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับความเชื่อของสังคมในแต่

ละยุคแต่ละสมัย เกี่ยวกับสาเหตุของการกระทำความผิดและเหตุผลที่จะจัดการหรือปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดนั้น ที่มักจะเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุค และตามสถานการณ์ของสังคมในยุคนั้น ๆ สังคมแต่ละสมัยจะมีจุดเน้นในวัตถุประสงค์และวิธีการที่จะปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่แตกต่างกันไปอย่างไรก็ตาม วัตถุประสงค์ในการปฏิบัติหรือลงโทษต่อผู้กระทำความผิดที่เกิดขึ้นในยุคต่าง ๆ ที่ผ่านมา จนถึงปัจจุบัน สามารถสรุปได้ 4 วัตถุประสงค์ด้วยกัน คือ

1. การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน (Retribution)
2. การลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้ง (Deterrence)
3. การลงโทษเพื่อตัดช่องโอกาสในการกระทำความผิด (Incapacitation)
4. การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด (Rehabilitation)

วัตถุประสงค์ของการลงโทษทั้ง 4 ประการนี้ยังคงมีอยู่ในปัจจุบัน หากแต่จุดเน้นของการลงโทษในแต่ละยุคสมัย ได้เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ของสังคม

1. การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน (Retribution)

การลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทนนั้น เป็นวัตถุประสงค์การลงโทษที่มีมาช้านาน และเก่าแก่ที่สุด ตั้งแต่สมัยที่สังคมมนุษย์ยังเป็นสังคมป่าเถื่อน รูปแบบการลงโทษจะมีลักษณะที่รุนแรง ไร้มนุษยธรรม เช่น การตัดอวัยวะ การเขียนตี ทรมาน และประหารชีวิต แต่การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน ก็เป็นวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับความรู้สึกของผู้เสียหายและประชาชนโดยทั่วไปที่ต้องการเห็นคนที่ทำร้ายผู้อื่นได้รับผลร้ายตอบแทนเช่นกัน เป็นการลงโทษที่ชดเชยและให้สาสมกับความผิด เพื่อก่อให้เกิดความยุติธรรม ตามหลัก “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน”

การที่สังคมต้องเข้าไปปรับหน้าที่ลงโทษผู้กระทำความผิดเพื่อแก้แค้นทดแทนนั้น เป็นเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการแก้แค้นกันเอง เพราะจะทำให้สังคมเกิดความวุ่นวายและมีการแก้แค้นกันเองอย่างไม่มีสิ้นสุด ในขณะที่เดียวกันก็เพื่อช่วยเหลือผู้ที่อ่อนแอกว่าให้ได้รับความเป็นธรรม โดยการลงโทษผู้ละเมิดให้ได้รับผลร้ายที่สาสมและทดแทนกันอย่างยุติธรรม วัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนจึงเป็นวัตถุประสงค์ในการลงโทษที่ยังคงหลงเหลืออยู่ในปัจจุบัน เพราะเป็นวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับความรู้สึกของประชาชน แม้ว่าจะเป็นวัตถุประสงค์ที่ลดความสำคัญลงเพราะสังคมมีเหตุผลหรือมีวัตถุประสงค์อื่นเข้ามาประกอบในการลงโทษผู้กระทำความผิด และวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนนั้น มีจุดอ่อนหลายประการ คือ

- การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนไม่ได้มองถึงประโยชน์ในอนาคต คือ ไม่ได้พิจารณาถึงการลงโทษนั้นว่าจะมีผลกระทบในการป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำผิดเกิดขึ้นซ้ำอีกหรือไม่
- การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนไม่ได้คำนึงถึงความจำเป็นของสังคม คำนึงถึงความเหมาะสมของโทษกับความผิดที่กระทำ ฉะนั้นเมื่อได้ลงโทษผู้กระทำความผิดตามอัตราโทษแล้ว ก็

ต้องปล่อยตัวออกมาทั้ง ๆ ที่ยังเป็นอันตรายต่อสังคมอยู่ เช่น การตัดมือผู้กระทำผิดฐานลักทรัพย์ สังคมไม่ได้อะไรจากการลงโทษดังกล่าว นอกจากคนพิการที่ทำให้สังคมต้องรับภาระเลี้ยงดูต่อไป

- ความยากในการวัดขนาดความรุนแรงและความเหมาะสมของโทษกับความผิด ว่ามีความเท่าเทียมกันหรือไม่ เพราะในความเป็นจริง สังคมยังไม่มีมาตรการใดที่จะลงโทษให้ได้ สัดส่วนกับความผิดอย่างแท้จริงได้ เช่น กรณีลักทรัพย์ ต้องลงโทษอย่างไรจึงจะเหมาะสม หากใช้โทษจำคุก จะต้องจำคุกกี่ปีจึงจะสาสมและทดแทนกันได้ ซึ่งเป็นเรื่องของความรู้สึกทั้งสิ้น ยังไม่มี มาตรการใด ๆ ที่จะวัดความเหมาะสมได้ จึงเกิดปัญหาว่าผู้กระทำผิดถูกลงโทษอย่างยุติธรรม หรือผู้เสียหายได้รับการตอบแทนที่เป็นธรรมหรือไม่

ด้วยเหตุนี้จึงทำให้วัตถุประสงค์การลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทนลดความสำคัญ ลงในปัจจุบัน แต่ก็ยังไม่หมดสิ้นไปจากสังคม เพราะยังสอดคล้องกับความรู้สึกของผู้เสียหายและ ประชาชนทั่วไปในการที่จะทำให้ผู้กระทำผิดได้รับการลงโทษเพื่อทดแทนกับความผิดที่ กระทำลงไปอย่างสาสมกัน

2. การลงโทษเพื่อการข่มขู่ยับยั้ง (Deterrence)

แนวความคิดของวัตถุประสงค์การลงโทษนี้ มาจากแนวคิดของสำนักอาชญาวิทยา ดั้งเดิม (Classical School) ที่เชื่อว่าการกระทำผิดเกิดขึ้นจากการที่คนไม่เกรงกลัวกฎหมายหรือ การบังคับใช้กฎหมายอ่อนแอ ทั้งนี้เพราะมนุษย์มีเหตุผลและเจตจำนงอิสระ (Free Will) ในการ เลือกหรือไม่เลือกที่จะกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดก็ได้ โดยมนุษย์จะเลือกกระทำในสิ่งที่ตนเองได้รับ ประโยชน์และพอใจ แต่จะไม่เลือกกระทำในสิ่งที่ทำให้เกิดความทุกข์หรือความเจ็บปวด (Seek Pleasure Avoid Pain) มนุษย์จึงต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง การกระทำผิดจึงเกิดจาก การเลือกกระทำของผู้นั่นเองเนื่องจากเห็นว่าได้ประโยชน์มากกว่าจึงกล้าเสี่ยงที่จะกระทำความผิด การลงโทษจึงควรมีขึ้นเพื่อป้องกันการกระทำความผิดโดยทำให้ผู้กระทำผิดรู้สึกว่าการ กระทำผิดนั้นก่อให้เกิดความเจ็บปวด และไม่มีผลดีเลย เมื่อมนุษย์ได้รับความเจ็บปวดจากการ กระทำความผิดมากกว่าได้รับความพอใจแล้ว เขาก็จะหลีกเลี่ยงที่จะกระทำความผิดเอง

แนวความคิดของสำนักอาชญาวิทยาตั้งเดิม เน้นการลงโทษเพื่อป้องกันอาชญากรรม หรือข่มขู่ยับยั้งไม่ให้เกิดการกระทำผิดขึ้นอีกในอนาคต ซึ่งผลของการลงโทษข่มขู่ยับยั้งนั้นจะมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ

- การข่มขู่ยับยั้งโดยทั่วไป (General Deterrence) เป็นการลงโทษผู้กระทำผิด เพื่อข่มขู่ยับยั้ง ป้องกันไม่ให้คนอื่นในสังคมกระทำความผิดในลักษณะเดียวกัน เพราะเกรงกลัวต่อ การลงโทษ เช่น การลงโทษจำคุกจะทำให้คนทั่วไปเห็นว่า กระทำความผิดแล้วต้องติดคุก ทำให้ เกรงกลัว ไม่กล้ากระทำความผิด เพราะเห็นจากแบบอย่างที่น่ากลัว

- การข่มขู่ยับยั้งเฉพาะราย (Special Deterrence) เป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดเพื่อให้ผู้กระทำผิดนั้นรู้สึกสำนึก เข็ดหลาบ กลัวต่อการลงโทษ และไม่กล้ากลับมากระทำความผิดซ้ำอีก เนื่องจากได้รับรู้ถึงความเจ็บปวดอันเกิดจากการลงโทษ ทำให้ต้องไตร่ตรองการกระทำของตนเองว่าคุ้มค่าหรือไม่กับความเจ็บปวดที่ได้รับ

การจะลงโทษให้มีผลในการข่มขู่ยับยั้ง จะต้องทำให้การลงโทษนั้นมีความแน่นอน รวดเร็ว เสมอภาค และเป็นโทษที่มีความเหมาะสม โดยมีลักษณะ 4 ประการ คือ

1. การลงโทษต้องมีความแน่นอนในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ กล่าวคือ เมื่อมีการกระทำผิดเกิดขึ้นแล้ว ต้องให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสหลุดรอดจากการถูกจับกุมลงโทษได้ยากที่สุด ซึ่งจะมีผลในการข่มขู่ยับยั้งให้คนทั่วไปและตัวผู้กระทำผิดเองเกิดความเกรงกลัว ไม่กล้าเสี่ยงกระทำความผิดอีก

2. การลงโทษจะต้องกระทำอย่างรวดเร็ว โดยเมื่อเกิดการกระทำผิดขึ้นแล้ว จะต้องสามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้อย่างรวดเร็วให้เห็นผลทันตา จึงจะทำให้ผู้กระทำผิดและคนทั่วไปเห็นเป็นตัวอย่าง ในทางตรงกันข้าม หากการจับกุมผู้กระทำผิดและการลงโทษเป็นไปด้วยความล่าช้า หรือนานจนคนในสังคมลืมเรื่องราวการกระทำผิดที่เกิดขึ้น ก็เป็นเหตุให้การลงโทษไม่มีผลในการข่มขู่ยับยั้งเพราะไม่เห็นผลทันตา ดังนั้นหากเป็นกรณีการกระทำผิดที่สะท้อนขวัญประชาชนหรือเป็นคดีที่ประชาชนให้ความสนใจ กระบวนการยุติธรรมโดยตำรวจ อัยการ ศาล อาจร่วมมือในการเร่งดำเนินคดีเพื่อพิจารณาตัดสินให้ผู้ต้องหาได้รับโทษโดยเร็ว ก็จะทำให้การลงโทษมีผลในการข่มขู่ยับยั้งมากยิ่งขึ้น

3. การลงโทษต้องมีความเสมอภาค โดยที่ผู้กระทำผิดจะต้องถูกลงโทษเท่าเทียมกัน ไม่มีการเลือกปฏิบัติ ซึ่งจะทำให้ผู้กระทำผิดหรือผู้ที่คิดจะทำความผิด ไม่มีโอกาสแก้ตัว หากทางหลีกเลี่ยงหรือหาข้อยกเว้นจากการถูกลงโทษถ้ากระทำความผิด การลงโทษจึงมีผลในการข่มขู่ยับยั้ง แต่ถ้าหากเมื่อมีการกระทำผิดแล้วบางคนได้รับโทษ บางคนได้รับข้อยกเว้น จะทำให้การลงโทษไม่ศักดิ์สิทธิ์ ส่งผลให้ผู้กระทำผิดต่างหาช่องทางที่จะหลบหลีกเลี่ยงหรือหาข้อยกเว้นที่จะได้ไม่ต้องรับโทษและไม่เกรงกลัวต่อโทษ

4. การลงโทษจะต้องมีบทลงโทษที่เหมาะสมและตัดเทียมกับความผิด หากบทลงโทษเบาเกินไปไม่ได้สัดส่วนกับการกระทำความผิด ก็จะทำให้ผู้กระทำความผิดและคนทั่วไปไม่เกรงกลัว และคุ้มค่าที่จะเสี่ยงกระทำผิด แต่หากบทลงโทษรุนแรงเกินไป ก็จะทำให้ผู้กระทำผิดพยายามปกปิดการกระทำของตน โดยการทำร้ายเหยื่อหรือทำให้เหยื่อได้รับผลร้ายมากยิ่งขึ้น เช่น หากใช้โทษประหารชีวิตกับความผิดปล้นหรือข่มขืน จะกระตุ้นให้มีการปล้นและฆ่าเจ้าทุกข์ หรือข่มขืนแล้วฆ่ามากขึ้น เพื่อเป็นการปกปิดการกระทำผิดของตนเองเพราะโทษเท่ากัน ในขณะเดียวกัน

กระบวนการยุติธรรมจะต้องทำงานหนักมากขึ้นในการนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ เพราะยังมีโทษหนัก ยิ่งต้องมีการพิสูจน์หรือมีพยานหลักฐานที่ชัดเจน ศาลจึงจะสั่งลงโทษ หากพยานหลักฐานหรือการฟ้องร้องดำเนินคดีไม่รัดกุมพอ ก็จะเป็นโอกาสให้ผู้กระทำผิดหลุดรอดจากการถูกลงโทษไปได้

อย่างไรก็ตาม แม้หลักการการลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้งจะมุ่งในการป้องกันอาชญากรรมในบางประเทศที่มีการลงโทษอย่างเด็ดขาดและรุนแรงก็ยังมีอาชญากรรมเกิดขึ้นอยู่ทั่วไป ทำให้เกิดข้อสงสัยว่าการลงโทษมีผลในการข่มขู่ยับยั้งการกระทำผิดได้จริงแค่ไหน เพียงไร นอกจากนี้การลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้งนั้นยังไม่สามารถยับยั้งผู้กระทำผิดได้ เพียงแต่ทำให้ผู้กระทำความผิดเกิดความเกรงกลัวต่อการลงโทษ ซึ่งไม่เพียงพอที่จะทำให้เกิดการยับยั้งได้ เช่น ผู้ที่กระทำผิดเนื่องมาจากมีบุคลิกภาพบกพร่องหรือขาดความรู้ ทักษะในการประกอบอาชีพ อันจะนำไปสู่การกระทำความผิด การลงโทษไม่ว่าจะรุนแรงเพียงใดที่ทำให้เกิดความเกรงกลัว แต่ก็ไม่สามารถยับยั้งนั้น ก็คือ การลงโทษไม่ได้ทำให้เหตุที่ผลักดันไปสู่การกระทำผิดหมดไปได้

ข้อจำกัดของวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้งอีกประการหนึ่งคือ การใช้โทษเป็นเครื่องมือในการยับยั้งนั้นเป็นการยับยั้งที่เกิดจากความเกรงกลัว การลงโทษไม่ได้ยับยั้งจากภายในจิตใจ ซึ่งเป็นเรื่องของการขัดเกลาทางสังคมที่เป็นปัจจัยสำคัญในการป้องกันอาชญากรรม

3. การลงโทษเพื่อตัดช่องโอกาสในการกระทำความผิด (Incapacitation)

การป้องกันสังคมหรือการตัดช่องโอกาสในการกระทำความผิดนี้ มีหลักว่าอาชญากรรมย่อมไม่เกิดขึ้นถ้าไม่มีอาชญากร หรือถ้าอาชญากรไม่มีโอกาสที่จะกระทำความผิด การลงโทษเพื่อตัดช่องโอกาสในการกระทำความผิดนั้นมีวัตถุประสงค์ที่คล้ายกับการลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้ง คือ เป็นการป้องกันอาชญากรรม แต่แตกต่างกันตรงหลักการที่ว่า การลงโทษเพื่อการข่มขู่ยับยั้งมุ่งให้เกิดความเกรงกลัว ไม่กล้ากระทำความผิดขึ้นอีก ส่วนการลงโทษเพื่อตัดช่องโอกาสในการกระทำความผิดนั้น มุ่งป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ โดยการทำให้อาชญากรหรือผู้กระทำผิดหมดโอกาสที่จะกระทำความผิดขึ้นได้ ซึ่งวิธีการขจัดผู้กระทำผิดอาจทำได้โดยการเนรเทศเพื่อป้องกันสังคมจากอาชญากร โดยการกักอาชญากรไปอยู่ในสถานที่อื่นเพื่อให้สังคมปลอดภัย เช่น การส่งนักโทษไปยังดินแดนอื่น การจำคุก หรือการตัดอวัยวะเพื่อตัดโอกาสผู้กระทำความผิดในการประกอบอาชญากรรม เช่น ตัดมือพวกลักขโมย ทำให้หมดโอกาสลักขโมย หรือการประหารชีวิต เป็นต้น

สำหรับวิธีการลงโทษที่สนองต่อวัตถุประสงค์นี้ และใช้กันแพร่หลายในปัจจุบัน คือ การจำคุก โดยการกักผู้กระทำความผิดออกไปจากสังคมเพื่อให้สังคมปลอดภัย แต่การจำคุกเป็นวิธีที่แยกผู้กระทำผิดออกจากสังคมเป็นการชั่วคราว เพราะการลงโทษจำคุกเพื่อสนองต่อ

วัตถุประสงค์นี้ไม่ได้เป็นวิธีที่ดีที่สุด เนื่องจากในท้ายที่สุดแล้ว ผู้กระทำความผิดยังคงต้องกลับมาอยู่ในสังคม ถึงแม้จะเป็นโทษจำคุกตลอดชีวิตก็มักจะมีการลดโทษ และเมื่อกลับมาสู่สังคมแล้ว ผู้กระทำความผิดอาจมีความโกรธแค้นสังคมมากยิ่งขึ้น อันเป็นผลต่อเนื่องจากการลงโทษที่เขาได้รับ หรือการปรับตัวให้เข้ากับสังคมยากขึ้น เนื่องจากสังคมไม่ยอมรับ เพราะผู้กระทำความผิดมีตราบาปติดตัวว่าเป็นคนชั่ว

4. การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด (Rehabilitation)

แนวความคิดเกี่ยวกับการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด เป็นแนวคิดของสำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยม (Positive School) ซึ่งเชื่อในเรื่องเกี่ยวกับเจตจำนงกำหนด (Determinism) กล่าวคือ การกระทำของมนุษย์ถูกกำหนดจากปัจจัยต่าง ๆ มนุษย์ไม่สามารถเลือกกระทำได้อย่างอิสระหรือใช้เหตุผลในการเลือก แต่มนุษย์ถูกกดดันหล่อหลอมจากสิ่งแวดล้อมและปัจจัยต่าง ๆ จนมีบุคลิกภาพที่บกพร่องและหันไปสู่การกระทำผิด ดังนั้น การกระทำของมนุษย์จึงเป็นผลมาจากปัจจัยหลายอย่างรวมกัน ทั้งปัจจัยทางชีวภาค ปัจจัยทางจิตวิทยา และปัจจัยทางสภาพแวดล้อมทางสังคม ซึ่งปัจจัยเหล่านี้อยู่นอกเหนือความควบคุมของมนุษย์ การกระทำความผิดจึงเกิดจากปัจจัยแวดล้อมหลาย ๆ ปัจจัยที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละบุคคลด้วย การลงโทษจึงไม่ควรมุ่งเน้นที่การกระทำความผิดเป็นหลัก แต่ควรพิจารณาจากสาเหตุที่ทำให้เกิดการกระทำความผิดของแต่ละบุคคลและแก้ไขไปที่สาเหตุนั้น

การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด จึงเน้นที่ตัวผู้กระทำความผิดหรืออาชญากรมากกว่าเน้นที่การกระทำผิดหรืออาชญากรรม โดยเน้นการศึกษาผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคลหรือการจำแนกลักษณะเพื่อหาสาเหตุการกระทำผิดและแนวทางแก้ไข ทั้งนี้เพราะสังคมจัดให้มีการลงโทษขึ้นก็เพื่อเปิดโอกาสให้สังคมได้แก้ไขผู้กระทำความผิด ดังนั้น ระยะเวลาของการลงโทษจำคุกขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้กระทำความผิดในการแก้ไขตนเอง เช่น ผู้ต้องขังคดีฆ่า อาจได้รับการปล่อยตัวก่อนผู้ต้องขังคดีลักทรัพย์ที่กระทำผิดซ้ำซาก ถ้าผู้ต้องขังคดีฆ่าสามารถสำนึกผิดและมีพฤติกรรมตามที่สังคมต้องการและมีแนวโน้มว่าจะไม่กระทำผิดซ้ำอีก

แนวความคิดในการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู จึงเป็นแนวคิดที่ให้โอกาสคนกระทำผิดได้กลับตัว ให้โอกาสแก้ไขปรับปรุงตัวโดยการทำให้คนที่ทำผิดไม่ถลำตัวลึกไปสู่การกระทำผิดมากขึ้น ทั้งนี้โดยการพยายามหลีกเลี่ยงไม่ให้ผู้กระทำความผิดถูกลงโทษในลักษณะที่เป็นการทำลายคุณลักษณะหรือศักยภาพในการกลับคืนสู่สังคมของผู้กระทำความผิด โดยใช้มาตรการลงโทษที่ไม่ทำให้เกิดรอยมลทินหรือการตีตรา และได้รับการขัดเกลาจากผู้กระทำความผิดรายอื่น ๆ วิธีการดังกล่าวได้แก่ การใช้มาตรการเลี้ยงโทษจำคุก เช่น การรอลงอาญาโดยมีเงื่อนไขการคุมความประพฤติ การใช้โทษปรับและการใช้มาตรการในชุมชนอื่น ๆ เพื่อมิให้ผู้กระทำความผิดได้รับผลกระทบในทางลบ

ในเรื่องนี้ นอกจากนั้น ยังสามารถใช้มาตรการเลี้ยงโทษในกรณีที่เราเข้าไปรับโทษในเรื่องนี้มาแล้ว ระยะเวลาหนึ่ง เพื่อให้อยู่ในเรือนจำและได้รับผลกระทบในทางลบน้อยที่สุด โดยใช้วิธีการพักการลงโทษ การลดวันต้องโทษ หรือการทำงานสาธารณะ ในขณะที่ใช้การอบรมแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดที่อยู่ในเรือนจำโดยการฝึกวิชาชีพ ให้การศึกษา การอบรมทางศีลธรรมและศาสนา การจัดสวัสดิการ การให้การบำบัดแก้ไขเป็นกลุ่มและรายบุคคล ทั้งนี้เพื่อมุ่งแก้ไขสาเหตุที่ทำให้ผู้กระทำผิดมีความบกพร่อง และเป็นเหตุให้กระทำผิด

อย่างไรก็ตาม การแก้ไขผู้กระทำผิดในปัจจุบัน แม้จะเป็นแนวทางที่ยอมรับกันในงานราชทัณฑ์โดยทั่วไป แต่ก็ยังเป็นที่ยสงสัยว่าจะได้รับผลตามประสงค์มากน้อยเพียงไร เพราะการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดจะมีอุปสรรคหลายประการ คือ

1) ผู้กระทำผิดสูญเสียบุคลิกภาพไปแล้ว โดยถูกหล่อหลอมและขัดเกลาให้มีบุคลิกลักษณะเช่นนั้นมาเป็นเวลานาน แต่ใช้เวลาในเรือนจำเพียงไม่นานในการแก้ไขฟื้นฟูให้กลับคืนเป็นคนดีและปรับตัวเข้ากับสังคม

2) การลงโทษเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูขัดกับความรู้สึกของคนในสังคม ว่าผู้กระทำผิดไม่ควรได้รับการปฏิบัติที่ดีกว่าคนทั่วไป ทั้งนี้เพราะคนทั่วไปจะมองว่าไม่เป็นธรรมที่ผู้กระทำผิดจะได้รับประโยชน์มากกว่าคนทั่วไป โดยได้รับการอบรมแก้ไขฝึกวิชาชีพ สวัสดิการ อาหาร ที่อยู่อาศัย ตลอดจนการจัดการศึกษา การหางาน ในขณะที่คนทั่วไปในสังคมอีกจำนวนมากไม่ได้รับบริการดังกล่าว ความรู้สึกของคนทั่วไปดังกล่าวจึงขัดกับหลักของการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด

3) การแก้ไขฟื้นฟูเหมาะสำหรับผู้กระทำผิดบางประเภทเท่านั้น เช่น ผู้กระทำผิดเป็นครั้งแรก ที่ได้กระทำผิดไปเพราะอารมณ์ชั่ววูบหรือความพลั้งพลาด หรือกระทำเพราะความจำเป็น การแก้ไขฟื้นฟูไม่ทำให้กระทำผิดซ้ำอีกย่อมมีทางสำเร็จได้มาก แต่สำหรับผู้กระทำผิดที่เคยกระทำผิดและได้รับการลงโทษมาแล้วหลายครั้ง พวกเขาอาจอาชญากรอาชีพหรือผู้กระทำผิดที่ติดเป็นนิสัย โอกาสที่จะแก้ไขฟื้นฟูให้กลับตัวยอมเป็นไปได้อย่าง ดั่งนั้น การแก้ไขฟื้นฟูจึงไม่สามารถทำให้ผู้กระทำผิดกลับตัวเป็นคนดีได้ทุกกรณีไป

อย่างไรก็ตาม แม้การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูจะมีข้อจำกัดอยู่หลายประการตามที่กล่าวมาแล้ว แต่ก็ยังเป็นวัตถุประสงค์ที่ได้รับการยอมรับและปฏิบัติอยู่ในวงการราชทัณฑ์ของประเทศต่าง ๆ รวมถึงประเทศไทย โดยได้มีการปฏิบัติอย่างผสมผสานไปกับวัตถุประสงค์ข้ออื่น ๆ ด้วย

วัตถุประสงค์ในการลงโทษทั้ง 4 ประการข้างต้น ยังเป็นวัตถุประสงค์ในการลงโทษที่แพร่หลายอยู่ในสังคมปัจจุบัน หากแต่จุดเน้นได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่เน้นการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนไปสู่การลงโทษเพื่ออบรมแก้ไขและฟื้นฟูผู้กระทำผิด แต่การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนนั้นก็ยังคงปรากฏอยู่ในความคาดหวังของสังคม เห็นได้จากการที่รัฐยังต้องลงโทษเพื่อตอบสนอง

ความรู้สึกของประชาชนในกรณีที่มีอาชญากรรมรุนแรงเกิดขึ้น ในขณะเดียวกัน การลงโทษยังเป็นการทำให้คนทั่วไปเกิดความเกรงกลัวในการถูกลงโทษ การลงโทษจึงเป็นการมุ่งชมชู้อย่างยิ่งเช่นกัน และหากลงโทษโดยการจำคุกก็ถือเป็นการลงโทษเพื่อตัดผู้กระทำผิดออกจากสังคม ไม่ให้มีโอกาสในการกระทำผิด จึงเห็นได้ว่าวัตถุประสงค์ของการลงโทษทั้ง 4 ประการ จึงยังเป็นวัตถุประสงค์ที่ผสมผสานในการลงโทษอยู่ในปัจจุบัน (นันทิ จิตสว่าง, ม.ป.ป., น. 23-31)

ทฤษฎีการลงโทษ

การลงโทษตามกฎหมายอาญา Grupp ได้สรุปไว้เป็น 4 ทฤษฎีด้วยกันคือ

1. ทฤษฎีการลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นให้แก่สังคม (Retribution)
2. ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันอาชญากรรม (Deterrence)
3. ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด (Rehabilitation)
4. ทฤษฎีการลงโทษที่มีจุดมุ่งหมายรวม (Integration)

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นให้แก่สังคม (Retribution)

การลงโทษผู้อื่นเพื่อการแก้แค้นมีมาตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ โดยเริ่มแรก ถ้าใครถูกทำร้ายผู้นั้นจะทำการแก้แค้นอย่างสาสม การตอบแทนแก้แค้นในสมัยก่อนถือเป็นเรื่องเฉพาะตัว ไม่เกี่ยวข้องกับรัฐ บางครั้งการแก้แค้นตอบแทนอาจจะรุนแรงและร้ายกาจยิ่งกว่าความเสียหายที่ตนเองได้รับ ในระยะต่อมามีความคิดว่า การแก้แค้นนั้นไม่ควรจะให้รุนแรงเกินกว่าที่ตนเสียหาย ซึ่งมีคำกล่าวไว้ว่าตาต่อตา ฟันต่อฟัน (an eye for an eye, and a tooth for a tooth) โดยความคิดเหล่านี้ยังมีความเข้าใจผิดกันจนถึงปัจจุบัน ซึ่งชี้ให้เห็นถึงการลงโทษเพื่อการแก้แค้นนั่นเอง

ต่อมา รัฐได้เข้ามามีบทบาทในการแก้แค้นต่อผู้กระทำผิดแทนบุคคล เพราะความผิดที่ได้กระทำลงไปนั้นกระทบกระเทือนต่อส่วนรวม มิใช่เป็นเรื่องส่วนตัว และการลงโทษต้องกระทำภายในกรอบของกฎหมาย การลงโทษประหารชีวิตเป็นโทษที่เก่าแก่ที่สุด และได้ใช้วิธีการต่าง ๆ มากมายในการลงโทษ เช่น เฆนผู้กระทำผิดทั้งเป็น, ตัดศีรษะ, ใช้ล้อรถทับ เป็นต้น การทรมานก็ถือเป็นการลงโทษอย่างหนึ่งเพื่อให้สารภาพผิดและเปิดเผยผู้สมรู้ร่วมคิดด้วย ส่วนในยุคปัจจุบัน โทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายอาญาของไทย ก็ถือได้ว่าเป็นโทษเพื่อการแก้แค้นให้แก่สังคม

แนวความคิดทางอาชญาวิทยาสมัยดั้งเดิม ถือว่าเรื่องของการลงโทษเพื่อการแก้แค้นเป็นวัตถุประสงค์ขั้นสุดท้ายของการลงโทษ ไม่มีความคิดใดที่สูงไปกว่านั้น โดย Christiansen ได้สรุปลักษณะทฤษฎีของการลงโทษเพื่อการแก้แค้นไว้ 5 ประการ ดังนี้

- ก) การแก้แค้นถือเป็นวัตถุประสงค์ของการลงโทษ
- ข) การแก้แค้นเป็นวัตถุประสงค์ขั้นสุดท้าย ไม่ได้เป็นหนทางเพื่อวัตถุประสงค์อื่นใดอีก
- ค) เหตุผลสำคัญของการลงโทษเพื่อการแก้แค้นก็เพราะคนทำผิดคือลัทธิธรรมอันดีงามของสังคม
- ง) การลงโทษผู้กระทำผิดต้องได้สัดส่วนกับความผิดทางศีลธรรม
- จ) การลงโทษเป็นการประณามอย่างบริสุทธิ์ ไม่ได้หวังที่จะพัฒนา แก้ไข ให้การศึกษา หรือฟื้นฟูผู้กระทำผิดแต่ประการใด

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันอาชญากรรม (Deterrence)

Bentham ให้ความสนใจต่อปัญหาการลงโทษเพื่อการป้องกันอาชญากรรม โดยเขาได้กล่าวว่า วัตถุประสงค์ขั้นสุดท้ายของการลงโทษ คือ สวัสดิภาพของสังคม ความจริงแล้วสวัสดิภาพของสังคมนี้ไม่ได้มีการลงโทษเพียงอย่างเดียว แต่ได้มาด้วยการให้รางวัลอีกด้วย การลงโทษเป็นสิ่งที่ไม่ดี แต่ก็ก็เป็นสิ่งที่มีประโยชน์ต่อสังคมในแง่ที่ว่าช่วยป้องกันความเลวร้ายหรืออาชญากรรมรูปแบบใหม่ที่จะเกิดขึ้นต่อไป และเมื่อมีอาชญากรรมในรูปแบบต่าง ๆ เกิดมากขึ้น ย่อมกระทบกระเทือนต่อความสงบสุขของคนส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตาม การลงโทษประหารชีวิตไม่อาจทำให้เกิดความสมดุลระหว่างความสุขและความเจ็บปวดได้

Liszt นักกฎหมายอีกท่านหนึ่ง มีความเห็นสอดคล้องกับ Bentham แต่เน้นในเรื่องการบริหารงานของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยย้ำว่า นักบริหารงานยุติธรรมทางอาญามีภารกิจที่สำคัญ 2 ประการ คือ ประการแรก ต้องพัฒนาและให้การสนับสนุนส่งเสริมผู้ที่อ่อนแอให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ประการที่สอง ต้องแยกผู้ที่ไม่เหมาะในการอยู่ในสังคมไว้ต่างหากแต่ไม่จำเป็นต้องฆ่าหรือประหารชีวิต เพื่อที่บุคคลนั้นจะได้ไม่เป็นอันตรายต่อสังคม ซึ่งหมายถึงเป็นการป้องกันสังคมให้ปราศจากอาชญากรรมนั่นเอง

การลงโทษนั้น จะต้องกระทำภายในกรอบของกฎหมาย ดังนั้นจะต้องตระหนักถึงกฎหมายอาญาไว้ด้วยเสมอ โดย Sutherland ได้กล่าวไว้ว่า กฎหมายอาญาและการใช้กฎหมายโดยตำรวจและศาล น่าจะมีผลอย่างใหญ่หลวงต่อความมีศีลธรรมจรรยาของสาธารณชน แม้ว่า การลงโทษอย่างรุนแรงเฉพาะคดีบางประเภทอาจจะมีผลเพียงเล็กน้อยต่อการป้องกันอาชญากรรม แต่การมีกฎหมายอาญาและการลงโทษเอาไว้ จะประสบผลดีในการป้องกันอาชญากรรมในที่สุด การลงโทษตามกฎหมายอาญาอย่างรวดเร็วและแน่นอนจะสามารถป้องกันพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนาและไม่เหมาะสมได้

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันอาชญากรรม สามารถสรุปตามคำของ Christiansen ได้ดังนี้

1. การป้องกัน คือจุดมุ่งหมายของการลงโทษ
2. การป้องกันไม่ใช่จุดหมายขั้นสุดท้าย แต่เป็นหนทางสำหรับจุดมุ่งหมายที่สูงกว่า นั่นคือ สวัสดิภาพของสังคม
3. การละเมิดกฎหมาย ไม่ว่าจะกระทำด้วยความตั้งใจหรือความประมาทก็ตาม จะต้องได้รับโทษตามสมควรแก่เหตุ
4. การกำหนดโทษจะกระทำเพื่อประโยชน์แก่การป้องกันอาชญากรรม
5. การลงโทษเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความหวังในภายภาคหน้า แม้ว่าต้องกระทำเพื่อการประณาม แต่ก็ยอมรับได้ว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง หากกระทำลงไปเพื่อป้องกันอาชญากรรม อันจะส่งผลต่อสวัสดิภาพของสังคมต่อไป

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด (Rehabilitation)

ความคิดในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดมีมาตั้งแต่สมัย Neoclassical School เป็นความคิดส่วนใหญ่ของนักคิดชาวอังกฤษซึ่งให้ความสำคัญแก่การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล แต่ความคิดในสมัยนั้นไม่ได้เป็นไปตามหลักวิทยาศาสตร์ เป็นความคิดที่เจริญรุ่งเรืองอยู่ในราวกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 ต่อมาประมาณปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 จึงเกิดแนวความคิดที่เป็นวิทยาศาสตร์ในทางอาชญาวิทยาขึ้น นำโดย ซีซาร์ ลอมโบโรโซ (Cesare Lombroso) นักอาชญาวิทยาชาวอิตาลี สำนักคิด Positive School มีความคิดว่าการลงโทษผู้กระทำผิดกฎหมายอาญาควรจะให้เหมาะสมกับอาชญากรแต่ละราย ซึ่งแตกต่างจากแนวคิดสมัย Classical School ที่เจริญรุ่งเรืองในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 ที่เน้นว่าการลงโทษขอให้เหมาะสมกับอาชญากรรม ไม่คำนึงถึงบุคลิกภาพของผู้กระทำผิด ไม่ว่าจะเป็นเด็ก ผู้ใหญ่ ผู้หญิง ก็อาจจะลงโทษอย่างรุนแรงได้ แต่สำนัก Positive School ไม่เห็นด้วยกับความคิดดังกล่าว

ความคิดในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด ได้พัฒนาเรื่อยมาจนกระทั่งได้มีการนำมาใช้ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดทั้งในเรือนจำและในชุมชน การแก้ไขฟื้นฟูในเรือนจำ จะอาศัยการใช้เทคนิคต่าง ๆ ให้ผู้กระทำผิดกลับตนเป็นพลเมืองดีได้ เช่น การให้การศึกษา การฝึกวิชาชีพ การอบรมทางศีลธรรมและศาสนา การบำบัดทางจิตวิทยา การบำบัดทางแพทย์ การให้การสงเคราะห์ในด้านต่าง ๆ โดยมีกรปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดทั้งในแบบรายบุคคลและเป็นกลุ่มบำบัด ส่วนการใช้ชุมชนนั้น ก็ได้พัฒนามาเป็นการคุมความประพฤติ การพักการลงโทษ เป็นต้น

การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดนั้นเป็นแนวคิดที่สลับซับซ้อน โดยมีประเด็นสำคัญของความคิดคือ ถือว่าพฤติกรรมของคนเป็นผลจากเหตุต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมาก่อนหน้านั้น ถ้าหากรู้ถึงสาเหตุของพฤติกรรมของคน จะทำให้สามารถควบคุมพฤติกรรมของคน ๆ นั้นได้ และมาตรการที่จะนำมาใช้ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด ควรจะเป็นมาตรการที่ทาลงไปเพื่อการบำบัดรักษา เพื่อ

ให้พฤติกรรมของผู้กระทำผิดเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่ได้รับความสุข มีสุขภาพกายและจิตที่ดี และมีความพอใจต่อการบำบัดนั้น และจะต้องมีผลต่อการป้องกันสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรมด้วย โดยสามารถสรุปทฤษฎีการลงโทษเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด ได้ดังนี้

1. การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด คือจุดมุ่งหมายของการลงโทษ
2. การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดต้องแก้ไขจากสาเหตุที่ทำให้ผู้กระทำผิดมีพฤติกรรมนั้น ๆ
3. ผู้กระทำผิดไม่ได้มีสันดานเป็นผู้ร้าย แต่ที่กระทำความผิดเป็นเพราะสภาพแวดล้อม

รอบด้านบีบบังคับ จึงต้องใช้การบำบัดฟื้นฟูในการแก้ไขพฤติกรรม

4. การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู จะกระทำโดยอาศัยหลักมนุษยธรรมและหลักพฤตินิยมศาสตร์ ทฤษฎีการลงโทษที่มีจุดมุ่งหมายรวม (Integration)

ทฤษฎีที่มีจุดมุ่งหมายรวม ถือว่า ทฤษฎีการลงโทษทฤษฎีหนึ่งทฤษฎีใด ควรจะมีความมุ่งหมายหลายอย่าง การแก้แค้นทดแทนให้กับสังคม การป้องกันอาชญากรรม การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด ล้วนเป็นจุดมุ่งหมายของการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดทั้งสิ้น โดยการลงโทษนั้นจะต้องกระทำในลักษณะที่จะส่งผลให้ผู้กระทำผิดสามารถปรับตัวเข้าสู่สังคมได้ ซึ่งถือเป็นการเข้าลักษณะการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด ในขณะที่ต้องตอบคำถามจากประชาชนและสังคมว่า เราได้ลงโทษหรือปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดอย่างพอเหมาะพอควรแก่โทษหรือไม่ในกรณีที่ไม่ลงโทษสถานหนักทีเดียว ซึ่งเท่ากับถามว่าเราได้แก้แค้น ชดเชยความเสียหายให้แก่สังคมแล้วหรือยัง และการบำบัดรักษาฟื้นฟูให้ผู้กระทำผิดกลับตนเป็นคนดี โดยไม่กลับไปเป็นคนร้ายกาจ ก่ออาชญากรรมขึ้นอีก ก็เท่ากับเป็นการป้องกันอาชญากรรมให้แก่สังคมด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตาม การลงโทษผู้กระทำความผิดสามารถกระทำได้หลายรูปแบบ ซึ่งผู้กระทำผิดแต่ละรายจะได้รับการปฏิบัติเพื่อการลงโทษที่ไม่เหมือนกัน นักคิดบางท่านจึงกล่าวว่าการลงโทษนั้นเป็นเรื่องของศิลปะ หมายถึง ความละเอียดอ่อนในการลงโทษ

ในเรื่องเกี่ยวกับทฤษฎีหลายจุดมุ่งหมาย หรือทฤษฎีผสมผสานนี้ Coddington กล่าวว่าตามปกติการลงโทษควรจะมีการระลึกลงถึงการผสมผสานกันในเรื่องการป้องกัน การแก้ไขฟื้นฟู และการแก้แค้นให้สังคม ความคิดเช่นนี้ไม่ควรหยุดอยู่แค่ศาลและผู้กระทำความผิด แต่ควรจะไปครอบคลุมไปถึงสาธารณชนและสังคมด้วย ในการลงโทษนั้นไม่ควรมีกฎตายตัว แม้จะมีทฤษฎีปรากฏอยู่ก็ตาม แต่ควรกระทำอย่างมีศิลปะ ซึ่งถือว่ายากแก่การปฏิบัติในสภาพสังคมที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

ทฤษฎีการลงโทษที่มีจุดมุ่งหมายรวมนี้ สามารถยกตัวอย่างการลงโทษจำคุกซึ่งครอบคลุมทฤษฎีทั้ง 3 ทฤษฎีที่ได้กล่าวมาแล้ว คือ ทฤษฎีการป้องกันอาชญากรรม เพราะการนำคนเข้าไปคุมขังในเรือนจำนั้นเป็นการป้องกันไม่ให้เข้ากระทำความผิดหรือทำอันตรายในสังคมได้อีก

และยังเป็นการป้องกันไม่ให้คนอื่นกล้ากระทำผิดอีกด้วย เพราะหากกระทำคามผิดในลักษณะเดียวกันก็ย่อมจะถูกลงโทษในลักษณะเดียวกันด้วย และทฤษฎีการลงโทษยังเป็นการแก้แค้นให้แก่สังคม เพราะผู้กระทำผิดมีความทุกข์ทรมาน ขาดอิสรภาพ เหมือนกับที่คนในสังคมขาดอิสรภาพในการไปไหนมาไหน หรือดำเนินชีวิตอย่างปลอดภัย และมีความทุกข์ทรมานใจจากการกระทำคามผิดของอาชญากร และทฤษฎีสุดท้าย การลงโทษจำคุกในปัจจุบันได้ยึดหลักมนุษยธรรมและหลักพฤติกรรมศาสตร์ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด ดังนั้นการลงโทษจำคุกจึงเข้ากับทฤษฎีการแก้แค้นฟื้นฟูผู้กระทำคามผิดด้วย

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อจุดมุ่งหมายรวมนี้ สามารถสรุปสาระสำคัญออกได้ดังต่อไปนี้

1. การแก้แค้นทดแทนแก่สังคม การป้องกันอาชญากรรม และการแก้แค้นฟื้นฟูผู้กระทำคามผิด คือจุดมุ่งหมายของการลงโทษ

2. การลงโทษต้องมีการผสมผสานกันทั้งในเรื่องการแก้แค้นทดแทนให้แก่สังคม การป้องกันอาชญากรรม และการแก้แค้นฟื้นฟูผู้กระทำผิด

3. ในการลงโทษผู้กระทำผิดนั้น ไม่ควรจะวางกฎตายตัว เนื่องจากสภาพแวดล้อมและบุคลิกภาพของแต่ละบุคคลแตกต่างกัน

4. การลงโทษผู้กระทำคามผิดจะประสบความสำเร็จได้ย่อมขึ้นอยู่กับศิลปะและความรู้ที่จะนำมาใช้ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดแต่ละราย (อัณณพ ชูบำรุง, 2527, น. 136-143)

ปัจจุบันทฤษฎีการลงโทษ แบ่งออกเป็น 2 ทฤษฎีใหญ่ คือ ทฤษฎีทดแทน (Retributive Theory) และทฤษฎีอรรถประโยชน์ (Utilitarian Theory) โดยเคยมีผู้นำเสนอความแตกต่างของ 2 ทฤษฎีนี้ว่า ทฤษฎีทดแทนเป็นทฤษฎีที่มองในอดีตโดยลงโทษเพื่อทดแทนสิ่งที่ผู้กระทำผิดได้กระทำไปแล้ว ในขณะที่ทฤษฎีอรรถประโยชน์เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอนาคตโดยมุ่งไปที่ผลของการลงโทษ อย่างไรก็ตามการแบ่งแยกเช่นนี้ไม่ค่อยเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป เนื่องจากหากพิจารณาให้ดีแล้วจะเห็นได้ว่าความพอใจของผู้เสียหาย ซึ่งถือเป็นความชอบธรรมส่วนหนึ่ง ในการลงโทษตามทฤษฎีทดแทนถือว่าการมองผลของการลงโทษด้วย พื้นฐานในการแยกความแตกต่างของทั้งสองทฤษฎีนี้จึงมุ่งที่ความรับผิดชอบที่ผู้กระทำต้องมีต่อผู้เสียหายหรือต่อผู้อื่นกับผลของการลงโทษผู้กระทำผิดที่มีต่อผู้อื่น ทั้งนี้เพราะพื้นฐานการลงโทษตามทฤษฎีทดแทนมุ่งพิจารณาการที่ผู้กระทำผิดต้องชดใช้ (paid) ในสิ่งที่ตนได้กระทำไป ในขณะที่พื้นฐานการลงโทษตามทฤษฎีอรรถประโยชน์เน้นที่วิธีการป้องกันมิให้เกิดความผิดอาญาขึ้นอีกในอนาคต (อ้างถึงใน กนกวรรณ ขวัญดี, 2550, น. 14)

ทฤษฎีทดแทน (Retributive Theory)

การลงโทษที่ชอบธรรมตามหลักของทฤษฎีทดแทนนี้ ต้องประกอบด้วยเงื่อนไข 3 ประการ คือ ประการแรก ต้องกระทำเพื่อแก้ไขความเสียหายที่ผู้กระทำผิดก่อขึ้นเป็นการทดแทนความรู้สึกของผู้เสียหายที่เกิดจากการกระทำของผู้กระทำผิด ประการที่สอง การลงโทษจะต้องกระทำเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม และประการสุดท้าย การลงโทษต้องได้สัดส่วนกับความรุนแรงของความผิด

1. การลงโทษต้องเป็นการทดแทนความเสียหาย (vindication) หมายถึง ความถูกต้องของการลงโทษจะต้องกระทำไปเพื่อทดแทนหรือแก้แค้นให้แก่ผู้เสียหาย จากการทำผิดได้ทำให้เกิดความเสียหายขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นจะต้องเป็นการทำให้ผู้เสียหายรู้สึกพอใจและคิดว่าเป็นการกระทำที่ยุติธรรมแล้ว ทฤษฎีนี้มองว่าการละเลยความรู้สึกของผู้เสียหายที่ต้องการแก้แค้นผู้กระทำผิด เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เพราะจะทำให้ผู้เสียหายหรือญาติพี่น้องของผู้เสียหายรู้สึกเสื่อมศรัทธาต่อรัฐที่ไม่สามารถเยียวยาความเสียหายให้ได้ การลงโทษโดยคำนึงถึงความพอใจของผู้เสียหายนี้ จะทำให้ผู้เสียหายยอมรับว่าการลงโทษโดยรัฐเป็นความชอบธรรม และการแก้แค้นผู้กระทำผิดนั้นถือเป็นเรื่องหน้าที่ของรัฐ

2. การลงโทษต้องกระทำเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม (fairness) ทฤษฎีนี้มองหน้าที่ของบุคคลในด้านการเมืองและกึ่งสัญญาประชาคมที่เรียกว่า การต่างตอบแทน (reciprocity) มีหลักว่าการจะให้กฎหมายมีผลคุ้มครองประโยชน์สุขแก่ส่วนรวม คนทุกคนจะต้องเคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย การที่ผู้กระทำผิดฝ่าฝืนกฎหมายอาญาแต่ละครั้งเท่ากับว่าผู้กระทำผิดเอาเปรียบบุคคลอื่นที่เคารพกฎหมาย และข้อได้เปรียบนี้จะเห็นได้ชัดเจนยิ่งขึ้นถ้าเป็นการกระทำอาญาที่รู้กันอย่างแพร่หลาย ดังนั้นการลงโทษผู้กระทำผิดจึงเป็นการที่ทำให้ผู้กระทำผิดและบุคคลที่เคารพกฎหมายตระหนักว่า บุคคลที่ละเมิดกฎหมายจะต้องถูกดำเนินคดี และผู้ที่ได้เปรียบจากการฝ่าฝืนกฎหมายจะต้องถูกลงโทษ ด้วยเหตุนี้การลงโทษแก่ผู้กระทำผิดจึงควรมีความรุนแรงเทียบเท่ากับความได้เปรียบที่ผู้กระทำผิดได้รับจากการฝ่าฝืนกฎหมาย โดยถือว่าผู้กระทำผิดได้จ่ายหนี้อันเกิดจากการกระทำผิดให้แก่คนทุกคนที่เคารพกฎหมายซึ่งเป็นสมาชิกในสังคมนั้น และเมื่อจ่ายหรือชดใช้แล้ว เขาก็กลับคืนสู่สังคมในฐานะที่เป็นพลเมืองดีและมีฐานะเท่าคนอื่น แต่อย่างไรก็ตาม การชดใช้ความได้เปรียบของการกระทำผิดไม่ใช่เรื่องระหว่างผู้กระทำผิดกับผู้เคารพกฎหมาย แต่เป็นเรื่องระหว่างรัฐกับผู้กระทำผิด ดังนั้นผู้กระทำผิดจึงยังต้องรับโทษจากการกระทำผิดของตน แม้ผู้เสียหายจะยกโทษให้แล้วก็ตาม

3. การลงโทษต้องได้สัดส่วนกับความผิด (proportionality of punishment) ทฤษฎีนี้มองว่าจำนวนโทษที่ผู้กระทำผิดควรได้รับจะต้องเท่ากันกับความเสียหายที่เขาได้กระทำความผิดนั้นลงไป แต่อาจมีข้อยกเว้นจากหลักการดังกล่าวได้ 2 กรณี คือ กรณีที่การลงโทษสูงกว่าความเสียหายที่ผู้กระทำผิดก่อขึ้น สามารถกระทำได้ในกรณีของการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตแก่ผู้กระทำความผิดที่เป็นอันตรายต่อสังคม เพื่อเป็นการป้องกันสังคมให้มีความปลอดภัยมากขึ้น ในทางตรงกันข้าม การลงโทษอาจต่ำกว่าสัดส่วนแห่งความผิด ในกรณีที่ผู้กระทำผิดไม่มีโอกาสที่จะกระทำความผิดนั้นอีก ดังนั้นผู้กระทำจะได้รับการลดโทษหรือรอการลงโทษ และให้อยู่ภายใต้เงื่อนไขการคุมประพฤติ

Immanuel Kant ให้ความเห็นเกี่ยวกับปัญหาการพิจารณาว่าจำนวนโทษเท่าใดจึงจะ ได้สัดส่วนกับความผิดที่ผู้กระทำผิดก่อขึ้นไว้ว่า โทษที่ผู้กระทำผิดได้รับจะต้องได้สัดส่วนพอดีทั้งสภาพและความหนักเบาของความรับผิดชอบของเขา โดยสภาพและความหนักเบาของความผิดนี้พิจารณาได้จากความร้ายแรงทางศีลธรรมของแต่ละฐานความผิด และพิจารณาจากความน่าตำหนิจากพฤติการณ์ของการกระทำผิดในแต่ละเรื่อง นอกจากนี้ยังรวมถึงความร้ายแรงที่ผู้กระทำก่อให้เกิดขึ้นอันเกิดจากการกระทำโดยเจตนา ประมาท และในบางกรณีด้วย ดังนั้นหลักการพิจารณาในเรื่องสัดส่วนของโทษจะต้องพิจารณาถึงสภาพและความหนักเบาของความผิด ซึ่งประกอบด้วยความร้ายแรงของความเสียหายในทางการกระทำและผลต่อสังคมอันเกิดจากการกระทำผิดนั้น

การลงโทษเพื่อทดแทนนี้จึงมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ

1. จำนวนโทษที่ทดแทนจะต้องพอเหมาะกับการกระทำความผิด เพื่อให้ผู้กระทำผิดสามารถจดจำว่าความเจ็บปวดที่ได้รับจากการถูกลงโทษเป็นเพราะเขาได้กระทำความผิด (retaliatory retribution)

2. การทดแทนนั้นจะต้องกระทำต่อผู้กระทำความผิดโดยตรง หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเท่านั้น ไม่รวมไปถึงญาติพี่น้องของผู้กระทำความผิด (distributive retribution)

3. การทดแทนต้องกำหนดโทษให้มีจำนวนพอเหมาะกับความร้ายแรงของความเสียหายที่ผู้กระทำผิดก่อขึ้น (quantitative retribution)

ถึงแม้รากฐานของทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนจะมีพื้นฐานมาจากแนวคิดเรื่องการแก้แค้น (revenge) หรือชดใช้ความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย แต่การลงโทษเพื่อทดแทนในปัจจุบันถือได้ว่าเป็นความแตกต่างกันระหว่างการแก้แค้นและการทดแทน ซึ่งสามารถแยกพิจารณาได้เป็น 5 ประการ คือ

1. การลงโทษเพื่อทดแทนมุ่งกระทำเพื่อโต้ตอบการกระทำที่ผิดกฎหมาย แต่การแก้แค้นเป็นการโต้ตอบการกระทำที่ทำให้ผู้เสียหายได้รับบาดเจ็บหรือได้รับความเสียหายโดยไม่คำนึงว่าการกระทำนั้นจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ตนนั้นจะเป็นความผิดหรือไม่

2. การแก้แค้นเพื่อทดแทนจะต้องได้สัดส่วนที่เหมาะสมกับความผิด แต่การแก้แค้นนั้นไม่มีข้อจำกัด ขึ้นอยู่กับความพอใจของผู้แก้แค้นว่าจะกระทำให้ผู้ถูกแก้แค้นได้รับความเสียหายเพียงใดจึงจะสาแก่ใจ

3. การแก้แค้นเป็นเรื่องส่วนตัวที่ผู้แก้แค้นจะต้องมีความสัมพันธ์กับคนได้รับความเสียหายและผู้ถูกแก้แค้น แต่การลงโทษเพื่อทดแทน ผู้มีอำนาจลงโทษซึ่งเป็นตัวแทนของรัฐไม่จำเป็นต้องมีความสัมพันธ์กับผู้กระทำผิดหรือผู้เสียหายแต่อย่างใด

4. การแก้แค้นเป็นความรู้สึกในใจของผู้แก้แค้นที่พอใจกับการที่ผู้ถูกแก้แค้นได้รับความทรมานหรือเสียหาย จึงทำให้ผู้แก้แค้นต้องการทิ้งร่องรอยความเสียหายไว้ให้ผู้ถูกแก้แค้น ซึ่งกรณีนี้จะไม่ปรากฏในการลงโทษเพื่อทดแทน

5. การแก้แค้นจะไม่มีหลักประกันว่า หากแก้แค้นครั้งหนึ่งแล้ว ผู้แก้แค้นจะไม่แก้แค้นซ้ำอีกในเรื่องเดียวกัน แต่การลงโทษมีหลักประกันว่าเมื่อทดแทนไปแล้ว จะไม่อาจลงโทษผู้กระทำผิดนั้นอีกถ้าผู้นั้นมิได้กระทำผิดขึ้นมาใหม่

ทฤษฎีทดแทน มีผู้ให้ความเห็นโต้แย้งทฤษฎีนี้ว่าเป็นแนวความคิดที่ไม่ได้คำนึงถึงประโยชน์ในขนาดต่อการป้องกันการกระทำผิดขึ้นอีก และไม่ได้พิจารณาว่าบุคคลที่ต้องถูกลงโทษยังคงเป็นอันตรายต่อสังคมอยู่หรือไม่ นอกจากนี้การกำหนดโทษให้เหมาะสมกับความผิดนั้นเป็นสิ่งที่กระทำได้ยาก เนื่องจากมนุษย์ไม่อาจวัดขนาดความร้ายแรงของความผิดแต่ละเรื่องและกำหนดโทษให้เหมาะสมกับความผิดนั้น ๆ ได้อย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม การทดแทนยังคงมีอิทธิพลอยู่ไม่น้อยจนถึงปัจจุบัน เพราะการทดแทนเป็นสิ่งที่ตรงกับความรู้สึกของประชาชน และผู้ใช้กฎหมายซึ่งเป็นผู้ที่ทำให้กฎหมายมีผลบังคับใช้อย่างแท้จริงก็มีความรู้สึกว่าการลงโทษเป็นการทดแทนความผิดของผู้กระทำด้วย

ทฤษฎีอรรถประโยชน์ (Utilitarian Theory)

ทฤษฎีอรรถประโยชน์มองสังคมมนุษย์และกฎหมายอาญาว่า มีลักษณะ 3 ประการคือ

- มนุษย์พยายามแสวงหาความพอใจและหลีกเลี่ยงความเจ็บปวด (seek pleasure avoid pain)

- สังคมควรมีการดำเนินการตามหลักประโยชน์สูงสุดเพื่อเหล่าสมาชิกจำนวนสูงสุด
- ด้านกฎหมายอาญา การพิจารณาถึงความร้ายแรงของความผิดแต่ละฐาน ควรพิจารณาจากความเสียหายซึ่งกระทำต่อสังคม

ทฤษฎีอรรถประโยชน์ถือว่าการลงโทษก่อให้เกิดผลดี แต่ยังมีข้อถกเถียงกันในหมู่นักวิชาการว่า ถ้าการลงโทษก่อให้เกิดความเสียหายมากกว่าผลดีที่เกิดขึ้นจากการลงโทษ ถือว่าการลงโทษนั้นไม่ชอบธรรม แต่ความเห็นส่วนใหญ่ยอมรับและมองว่า เป้าหมายสำคัญของการลงโทษ คือ การทำให้อาชญากรรมลดลง และเชื่อว่าการลงโทษผู้กระทำความผิดจะก่อให้เกิดผลดีในการทำให้อาชญากรรมลดลงใน 3 ประการด้วยกัน ได้แก่ ประการแรก คือ การลงโทษจะมีผลในการข่มขู่ยับยั้งไม่ให้เกิดซ้ำ ทั้งการยับยั้งแก่ตัวผู้กระทำความผิดและแก่บุคคลทั่วไป (deterrence) ประการที่สอง การลงโทษจะมีผลในการแก้ไขผู้กระทำความผิด (reformatory effect) และฟื้นฟู (rehabilitative effect) ผู้กระทำความผิด โดยทำให้ผู้กระทำความผิดเปลี่ยนทัศนคติและค่านิยมที่จะเชื่อฟังและไม่ฝ่าฝืนกฎหมาย ส่วนประการสุดท้าย การลงโทษจะเป็นการตัดโอกาสไม่ให้ผู้นั้นมีโอกาสกระทำความผิดและก่ออาชญากรรมในสังคมได้อีก ด้วยการจำกัดผู้กระทำความผิด (in capacitive effect)

โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) ให้รากฐานแนวคิดตามทฤษฎีอรรถประโยชน์ไว้ว่าการแก้แค้นหรือลงโทษบุคคลไม่ควรพิจารณาถึงความร้ายแรงอันเกิดจากความน่าตำหนิของผู้กระทำในอดีต แต่ควรพิจารณาถึงผลที่ดีที่สุดที่ตามมาจากการลงโทษ ดังนั้น การลงโทษจึงกระทำได้เฉพาะแต่ในกรณีที่จะแก้ไขผู้กระทำความผิด หรือตักเตือนมิให้ผู้อื่นเอาเยี่ยงอย่างผู้กระทำความผิด

นอกจากนี้ เพลโต (Plato) ยังได้กล่าวเกี่ยวกับแนวความคิดอรรถประโยชน์ไว้เช่นกันว่า การที่บุคคลใดถูกลงโทษ มิใช่เป็นเพราะเขาได้กระทำความผิดเนื่องจากการกระทำที่ได้กระทำไปแล้ว มิอาจลบล้างให้กระทำได้อีก แต่ที่บุคคลนั้นถูกลงโทษเพราะเพื่อผลในอนาคตแก่ตัวเขาเอง และแก่ผู้อื่นที่เห็นว่าการกระทำนั้นควรได้รับการแก้ไข และลดอัตราการทำผิดที่ผู้นั้นก่อให้เกิดขึ้น

การลงโทษที่ดีตามแนวคิดอรรถประโยชน์ ต้องประกอบด้วยหลักการ ดังนี้

1. การลงโทษผู้กระทำความผิด ไม่ได้มุ่งถึงการลงโทษสิ่งผิดที่ผู้นั้นกระทำมาแล้วในอดีต แต่เป็นการลงโทษเพื่อป้องกันการทำซ้ำ หรือบุคคลอื่นในสังคมจะกระทำความผิดขึ้นมาใหม่
2. การลงโทษการกระทำที่เป็นความผิดจะมีความชอบธรรม ถ้ากระทำเพื่อเป็นการป้องกันการกระทำผิดที่จะเกิดขึ้นในอนาคต
3. วิธีการลงโทษอันจะมีผลเป็นการป้องกัน คือ การลงโทษเพื่อเตือนให้ผู้กระทำและผู้อื่นตระหนักถึงผลของการฝ่าฝืนกฎหมาย ดังนั้นผู้บัญญัติกฎหมายจึงต้องคำนึงถึงผลของวิธีการลงโทษผู้กระทำความผิด ว่าจะต้องสามารถป้องกันการกระทำผิดอันมีลักษณะทั่วไปด้วย มิใช่เพียงแค่อยับยั้งผู้กระทำความผิดเท่านั้น

4. การลงโทษผู้กระทำผิดจะต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดที่เขาควรได้รับจากรัฐเช่นเดียวกับบุคคลอื่น ๆ ดังนั้นผู้กระทำผิดจะต้องได้รับการเยียวยาการรักษาการที่เขาได้มีการกระทำอันเป็นการต่อต้านสังคม เพื่อให้เขาสามารถมีชีวิตอยู่ได้อย่างเป็นสุขได้กับคนส่วนใหญ่ของสังคม

5. ความชอบธรรมของระบบการลงโทษ ไม่ใช่การลงโทษที่รุนแรงเหมือนในอดีต แต่เป็นวิธีการที่อยู่บนพื้นฐานของความมีมนุษยธรรม (อ้างถึงใน กนกวรรณ ขวัญดี, 2550, น. 14-20)

แนวคิดในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด

1. แนวคิดการแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation Model)

หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า แนวคิดเน้นตัวแบบทางการแพทย์ (Medical Model) เป็นแนวคิดที่มุ่งคุ้มครองสังคมและตัวผู้กระทำผิดไปพร้อม ๆ กัน โดยมองหลักมนุษยธรรมในกระบวนการแก้ไขฟื้นฟู มองผู้กระทำผิดเป็น “ผู้ป่วย” ที่ต้องได้รับการบำบัดเยียวยาไม่ว่าจะสมัครใจหรือไม่สมัครใจก็ตาม

2. แนวคิดเน้นตัวแบบงานยุติธรรม (Justice Model)

แนวคิดนี้มองว่า เป้าหมายของกระบวนการแก้ไขผู้กระทำผิดต้องตั้งอยู่บนความยุติธรรมและความเป็นธรรมมากกว่าการเยียวยา เน้นเรื่องของกระบวนการยุติธรรมผสมกับการแก้ไขฟื้นฟู เช่น เน้นการใช้กระบวนการนิติธรรม (Due Process) ที่ถูกต้องกับผู้กระทำผิด คือ การใช้หลักกฎหมายที่เป็นธรรมกับผู้กระทำผิด ส่วนการบำบัดแก้ไขนั้นจะต้องมาจากความสมัครใจของผู้กระทำผิดเท่านั้น

3. แนวคิดแบบอนุรักษ์นิยม (Conservative Perspective)

เป็นแนวคิดที่มองว่า แนวคิดการแก้ไขฟื้นฟูไม่ได้ผลในการลดการกระทำผิดซ้ำ ทั้งยังส่งเสริมและสนับสนุนอาชญากร ทำให้จำนวนผู้ตกเป็นเหยื่อเพิ่มมากขึ้น แนวคิดนี้จึงเห็นว่า การลงโทษเท่านั้นที่จะยับยั้งอาชญากรรม และปกป้องคุ้มครองสังคมได้ นักคิดในกลุ่มนี้จึงพยายามเรียกร้องให้ใช้กฎหมายและระเบียบ (Law and Order) มากขึ้น เพื่อควบคุมอาชญากรรม เช่น การจำคุก ประหารชีวิต การใช้คำพิพากษาแบบตายตัวทั่วประเทศ อีกทั้งเสนอการให้สินไต่ถามที่เด็ดขาดกับเด็กกระทำผิด เป็นต้น

4. แนวคิดแบบรุนแรง (Radical Perspectives)

แนวคิดเอียงซ้าย เป็นแนวคิดที่มองว่า ควรยกเลิกการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดทุกชนิด เพราะไม่มีความสำคัญ กลุ่มนี้เห็นว่าสาเหตุของการกระทำผิด การเป็นอาชญากร เกิดมา

จากชนชั้นที่ยอมจำนน ไม่มีพลังต่อรอง แยกแยะจากสังคมภายใต้การจัดการทางเศรษฐกิจของชนชั้นนายทุน ดังนั้นจึงต้องเปลี่ยนแปลงสังคมแทนที่จะเปลี่ยนที่ตัวผู้กระทำผิด

จะเห็นได้ว่า 2 แนวคิดแรก ค่อนข้างจะมองในด้านมนุษยธรรมเป็นหลักมากกว่า 2 แนวคิดหลัง อย่างไรก็ตาม หน่วยงานที่รับผิดชอบงานแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดจะต้องพิสูจน์ให้สังคมได้เห็นว่า การทำงานแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดได้ผล โดยต้องพยายามปรับปรุงพัฒนา รูปแบบใหม่ ๆ นอกเหนือจากรูปแบบทางการแพทย์ (Medical Model) ในการแก้ไขผู้กระทำผิดทั้งเด็กและผู้ใหญ่

แนวคิดการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดข้างต้น มีผลต่อแนวคิดรูปแบบบทบาทของพนักงานคุมประพฤติและพนักงานพักการลงโทษว่าจะปฏิบัติอย่างไรจึงจะเหมาะสมกับบุคคลเหล่านั้น แนวคิดรูปแบบบทบาทของพนักงานคุมประพฤติและพนักงานพักการลงโทษจึงมีรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้

1. ตัวแบบการควบคุม (Control Model) เป็นตัวแบบที่เน้นการควบคุมพฤติกรรมและกิจกรรมของผู้กระทำผิด เช่น การสวมข้อมือที่ทำงานโดยไม่แจ้งล่วงหน้า และประสานงานตำรวจท้องที่อย่างใกล้ชิดในการดูแลผู้กระทำผิด

2. ตัวแบบการให้บริการทางสังคม/สังคมสงเคราะห์ (Social Service Model) เน้นการให้ความช่วยเหลือตามความต้องการ ความจำเป็น (Needs) ของผู้กระทำผิด เช่น ช่วยจัดหางาน หาที่พัก ให้คำปรึกษาแนะนำด้านสังคมและจิตวิทยา

3. ตัวแบบผสมผสาน (Combined Model) เป็นตัวแบบที่ประนีประนอมรูปแบบทั้งสองข้างต้น คือ พนักงานคุมประพฤติหรือพนักงานพักการลงโทษ ต้องเป็นทั้งผู้ให้บริการด้านสังคมและควบคุมดูแลผู้กระทำผิดอย่างใกล้ชิดไปด้วย (ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์, ม.ป.ป., น. 2-4)

กระแสของกระบวนทัศน์ต่อแนวคิดและวิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในระบบสากล จากยุคทันสมัย (Modern) ที่เชื่อว่า กระบวนการจัดการกับอาชญากรต้องเป็นไปในแบบ “มาตรฐานเดียวกัน” เมื่อมาสู่ยุคหลังความทันสมัย (Postmodern) ที่เชื่อในกระบวนการจัดการที่มีความหลากหลายเหมาะสมตามบริบทของปรากฏการณ์อาชญากรรมนั้น กระบวนกรายุติธรรมไทยที่เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลก ทำให้เกิดรูปแบบของการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่แตกต่างกันอย่างหลากหลายตามที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เพื่อให้มีความเหมาะสมกับผู้กระทำผิด การกระทำผิด และสาเหตุของการกระทำผิด โดยแยกออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยการควบคุมตัว หรือ การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในระบบเรือนจำ (Custodial Treatment) และ

2. การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ควบคุมตัว หรือ การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ หรือในชุมชน (Non-Custodial Treatment)

ซึ่งทั้ง 2 ประเภทนี้ จะมีลักษณะในการ “แบ่งแยกขาว-ดำ” ออกจากกันอย่างชัดเจน แต่ในความเป็นจริงแล้วการจำแนกลักษณะการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดดังกล่าว เป็นเพียงวิธีการจำแนกรูปแบบหนึ่งเท่านั้น และเป็นรูปแบบที่ใช้ “พรมแดนแห่งสีลูกกรง” เป็นเครื่องกำหนดความยุติธรรม ความเหมาะสม และความสอดคล้องกับโทษานุโทษที่ผู้คนเหล่านั้นกระทำการล่วงละเมิดกฎเกณฑ์สังคมส่วนรวม

รูปแบบการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด 2 รูปแบบนี้ ต่างมุ่งสู่การควบคุมอาชญากรรมและแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดไม่ให้เกิดความผิดซ้ำทั้งสิ้น แต่ในทางปฏิบัติแล้ว รูปแบบของการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดดังกล่าว ยังมีข้อขัดแย้งหลายประการที่ทำให้การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้อย่างสมบูรณ์ เนื่องจากสาเหตุสำคัญเกิดจากการขาดการวางแผนร่วมกัน และขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ปัญหาจากการบัญญัติกฎหมาย และปัญหาค่านิยมของสังคมที่ยังไม่ได้ปลูกฝังพัฒนาให้เอื้อต่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด การแก้ไขปัญหาคือข้อขัดแย้งต่าง ๆ จึงไม่สามารถกระทำได้โดยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเพียงลำพัง แต่จะต้องร่วมมือกันจากหลายฝ่าย ทั้งฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายตุลาการ และภาควิชาการที่เกี่ยวข้อง (สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2546, น. 1)

ข้อเสนอแนวคิดทางวิชาการ (Conceptual Paper) ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดที่สำนักงานกิจการยุติธรรมนำเสนอในการประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ครั้งที่ 1 “กระบวนการทัศน์ใหม่ของกระบวนการยุติธรรมในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด” มีด้วยกัน 8 หัวข้อ ดังนี้ (สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2546, น. 2)

- (1) วิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์
- (2) กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : ความเป็นไปได้ในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชน
- (3) กระบวนทัศน์ใหม่ของงานยุติธรรมสำหรับผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติดในประเทศไทย
- (4) บทบาทขององค์กรอัยการต่อผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด
- (5) กระบวนทัศน์ใหม่ : ยุติธรรมชุมชน
- (6) การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในชุมชนกับการใช้มาตรการลงโทษระดับกลาง
- (7) นวัตกรรมและการนำเทคโนโลยีมาใช้ในงานราชทัณฑ์
- (8) การศึกษาเปรียบเทียบสิทธิผู้ต้องขังตามกฎหมายไทยและมาตรฐานสากล

แนวคิด ทฤษฎีทางอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยาที่
เกี่ยวข้องกับกระบวนการควบคุมผู้กระทำผิด

วิธีการควบคุมผู้กระทำผิดโดยใช้ “คุก” หรือการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในระบบเรือนจำ

แนวคิดและข้อสังเกต

วิธีการปฏิบัติต่อ “คน” โดยใช้ “คุก” หรือวิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในระบบเรือนจำ เป็นการลงโทษทางอาญาสถานหนึ่งที่ยอมรับใช้ในกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักทั่วโลกตั้งแต่ปีคริสต์ศตวรรษ 16 เป็นต้นมา “คุก” ไม่ได้เป็นวิธีการลงโทษเดียวที่สังคมโลกคิดค้นขึ้น เพราะในความเป็นจริงแล้วสังคมโลกที่ปราศจากการใช้คุกในการลงโทษนี้มีอยู่จริงจนกระทั่งตอนปลายยุคกลาง โดยคุกในช่วงระยะเวลานั้นถูกใช้เป็นที่เก็บกักจำเลยระหว่างการสอบสวนพิจารณาคดีและระหว่างรอการประหารชีวิตเท่านั้น (Freda Adler, Gerhard O.W. Mueller and William S. Laufer, 1996, p. 266) ส่วนการลงโทษจริง ๆ แล้วมีลักษณะโหดเหี้ยมทารุณ เช่น ขับไล่ออกจากเมือง ประหารชีวิตด้วยการแขวนคอ เผาทั้งเป็น ถ่วงน้ำ ใช้มีดแทงแฉกวางออกเป็นสี่ส่วน ใช้ก้อนหินขว้างจนตาย ฯลฯ ส่วนการลงโทษที่ไม่หนักถึงขั้นประหารชีวิต โดยใช้วิธีการต่าง ๆ เช่น ห้ามคบค้าสมาคม ขับออกจากการเป็นสมาชิก ฆีเยน ทำให้ทนทุกข์ทรมานแก่ร่างกายและจิตใจ และวิธีการลงโทษที่ไม่หนักถึงขั้นประหารชีวิตที่ใช้กันมากอีกวิธีหนึ่ง คือ “การใช้แรงงานสาธารณะ” (Public Labor) โดยทำงานในเมืองแร่ งานก่อสร้าง หรือทำงานอื่น ๆ เพื่อประโยชน์สาธารณะ

แนวคิดเรื่อง “คุก” เกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อคริสต์ศตวรรษที่ 16 ที่ประเทศฮอลแลนด์และอังกฤษ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้งานผู้กระทำผิดเหล่านี้อย่างหนักในเวลากลางวันใน “สถานตัดสันดาน” (Workhouses) ส่วนกลางคืนให้นอนพักผ่อนในซอกหลืบที่ปราศจากสุขอนามัย ในอังกฤษมีความใกล้ชิดกับราชนาวิ จึงได้มีการนำตัวผู้กระทำผิดไปกักเก็บไว้ที่เรือเก่าใช้การไม่ได้ เรียกว่า Prison Hulks อันเป็นที่มาของ “คุก” ในปัจจุบัน

ต่อมากการลงโทษด้วยการใช้คุกได้พัฒนาขึ้น โดยในส่วนของกระบวนการยุติธรรมเริ่มมีการพัฒนาความเป็นวิชาชีพในระบบงานยุติธรรมขึ้นเป็นลำดับ จนกลายเป็นอาชีพที่มีรายได้อยู่บนความสามารถในการค้นหาความจริงและความถูกต้องตามกฎหมาย ทำให้คดีความถูกส่งผ่านชั้นเคลื่อนไปตามขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการยุติธรรมตามลำดับ จนบางครั้งห่างไกลจากการตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของเหยื่อและผู้กระทำผิดเอง ผู้กระทำผิดในคดีความประเภทเดียวกันส่วนหนึ่งจึงถูกส่งเข้าไปอยู่ในคุกอย่างเท่าเทียมกันตามกระบวนการ แต่คงไม่สามารถ

ปฏิเสธได้ว่า “ความเหมือน” ที่ทำให้ระบบมีความเป็นเอกภาพนั้น มี “ความแตกต่างหลากหลาย” เฉพาะตัวระหว่างคู่กรณีที่ถูกทะเลาะไปพร้อม ๆ กันด้วย

จากนั้น พัฒนาการในระยะต่อมา ระบบงานยุติธรรมได้เพิ่มเรื่องของการให้ความสำคัญสำคัญกับ “อาชญากรรมและอาชญากร” มากขึ้น โดยเน้นการนำเรื่องของ “การลงโทษ” (Punishment) มาใช้เพื่อให้ผู้กระทำผิดรับผิดชอบต่อกฎเกณฑ์ของรัฐและเพื่อยับยั้งมิให้ผู้อื่นถือเป็นเยี่ยงอย่างที่จะกระทำผิดเช่นเดียวกัน และขณะเดียวกันก็ไม่ค่อยได้ให้ความสำคัญกับการชดใช้เยียวยาเหยื่อและห่วงใยชุมชนเท่าที่ควร เหยื่อส่วนใหญ่ถูกทิ้งให้ทนรับสภาพความเสียหายที่เกิดจากอาชญากรรมตามลำพัง ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและทางอารมณ์ความรู้สึกที่สูญเสียไป โดยที่ไม่ได้รับการตอบสนองของความต้องการและปราศจากความเอื้ออาทรจากชุมชน รวมทั้งกระบวนการยุติธรรมตามธรรมเนียม (Traditional Justice System) ที่ทำหน้าที่หลักในการพิสูจน์ความจริงตามขั้นตอนกระบวนการงานส่วนของตน ตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมาจึงกลายเป็นระบบปิดที่มีความสลับซับซ้อนด้วยกลไกที่ละเอียดอ่อนที่ส่งผ่านผู้ที่กระบวนการยุติธรรมพิสูจน์แล้วว่าเป็นผู้กระทำผิดไปสู่ “คุก” อย่างต่อเนื่องและทวีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ กลายเป็นกลไกขนาดใหญ่ของสังคมที่ต้องใช้จ่ายเงินงบประมาณจำนวนมากเพิ่มมากขึ้นทุกปี จนแทบจะทำให้สัดส่วนของงานสวัสดิการสังคมของประเทศไม่สมดุลกับการลงทุนในเชิงของการพัฒนาประเทศหากจะเพิ่มวงเงินสวัสดิการให้เหมาะสมกับการจัดการปัญหาอาชญากรรมอย่างเต็มรูปแบบ

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า กระบวนการยุติธรรมตามธรรมเนียมได้พัฒนาไปถึงจุดที่แสดงความรับผิดชอบต่อผู้กระทำผิดสูงสุดเป็นสำคัญ ขณะที่จัดให้มีบริการแก่เหยื่ออาชญากรรมและชุมชนที่เกิดอาชญากรรมเหล่านั้นเพียงเล็กน้อย ขาดกระบวนการในการชดใช้เยียวยาแก่เหยื่อ หรือหากจะมี ส่วนใหญ่ก็เป็นเรื่องที่รัฐเป็นผู้ให้การชดเชยแทนผู้กระทำผิดเท่านั้น

กล่าวโดยสรุป วิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยใช้เรือนจำ หรือ “คุก” นั้น จึงเป็นวิธีการที่สังคมพยายามแยก “สีขาว” ออกจาก “สีดำ” โดยคนที่อยู่ในคุกทั้งหมดเป็นสีดำเท่านั้น และไม่สามารถจะเป็นได้แม้เพียง “สีเทา” ส่วนผู้กระทำผิดที่ลายนวลอยู่นอกกำแพงคุก ล้วนเป็น “สีขาว” เช่นเดียวกับสมาชิกสังคมทั่วไป กระทั่งพันโทษจำคุกกลับคืนสู่สังคม “สีดำ” เหล่านั้นก็ยังคงติดตัวออกมาโดยไม่อาจกลืนเข้าสู่สังคมได้อย่างเป็นปกติอีกครั้ง

การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยใช้ “คุก” ในสังคมไทย

การลงโทษจำคุกในสังคมไทยมีระบุไว้ในกฎหมายตราสามดวง โดยใช้คำตามแบบอย่างในสมัยกรุงศรีอยุธยาทั้งหมด คือ คุก ตะราง และเรือนจำ (วิวิทย์ จาตุปาริสูทธิ, 2540, น. 82-86) และแม้ว่าจะมีการปฏิรูปกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมไทยครั้งใหญ่ เมื่อ พ.ศ.

2435 การจัดการคุมขังนักโทษก็ยังคงปรากฏในสังคมขณะนั้นโดยมีการแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น และในสมัยรัชกาลที่ 6 มีการประกาศจัดตั้ง “กรมราชทัณฑ์” ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2458

การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยใช้คุกในสังคมไทย ปัจจุบันดำเนินการโดยมีพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 รวมทั้งกฎ ระเบียบต่าง ๆ รองรับอำนาจหน้าที่ในการคุมขัง “คน” ไว้ใน “คุก” โดยมีการพัฒนาระบบ รูปแบบ วิธีการตามแบบมาตรฐานสากล

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยใช้คุกในสังคมเป็นวิธีการที่ได้รับความนิยมอย่างสูงจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก แม้ว่าในช่วงเวลา 20 ปีที่แล้ววิธีการคุมประพฤติจะช่วยแบ่งเบาผู้กระทำผิดคดีเล็ก ๆ น้อย ๆ บางส่วนออกไปจากคุกในสัดส่วนที่เท่า ๆ กับที่ยังอยู่ในคุกแล้วก็ตาม แต่ภาพของคดีล้นศาล คนล้นคุก ยังเป็นความจริงที่รอการแก้ไขอยู่ในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของสัดส่วนผู้ต้องขังก่อนพิพากษาและอยู่ระหว่างการอุทธรณ์ฎีกาที่มีจำนวนมากเกือบจะครึ่งหนึ่งของจำนวนนักโทษทั้งหมด หรือสัดส่วนของคดีเสพและครอบครองยาเสพติดที่ควรเบี่ยงเบนออกไปสู่กระบวนการบำบัดรักษามากกว่าการเก็บไว้ในคุก และคดีกักขังแทนค่าปรับที่เพิ่งได้รับการเบี่ยงเบนมาใช้วิธีการทำงานบริการสังคมแทนก็ตาม ล้วนแล้วแต่เพิ่มความแออัดให้เรือนจำจนทำให้ “อาชญากร” กลุ่มที่สมควรอยู่ในคุกอย่างแท้จริงเพื่อประโยชน์สูงสุดของสังคมนั้นไม่ได้รับการบำบัดเยียวยาและปรับปรุงพฤติกรรมเสียเท่าที่ควร

ด้วยเหตุนี้ ความนิยมใช้เรือนจำ และการไม่มีทางเลือกอื่นที่หลากหลายเพียงพอในการบริการของกระบวนการยุติธรรมไทยเพื่อปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดหลากหลายประเภท จึงเป็นปัจจัยดูให้คนเข้าไปอยู่ในเรือนจำเพิ่มมากขึ้นอย่างเป็นระบบ เช่นเดียวกับหลายประเทศที่ประสบปัญหาในลักษณะเช่นเดียวกัน

วิธีการควบคุมผู้กระทำผิดโดยไม่ใช้ “คุก” หรือการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ หรือการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในชุมชน

แนวคิดและข้อสังเกต

วิธีการปฏิบัติต่อคนโดยไม่ใช้ “คุก” รู้จักกันอย่างเป็นทางการว่า วิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยไม่ใช้ระบบเรือนจำ หรือวิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยใช้ชุมชน (Community-Based Correction) เกิดขึ้นอย่างจริงจังเมื่อมีการเคลื่อนไหวในปีคริสต์ศตวรรษ 1960 ในสหรัฐอเมริกา แม้ว่าจะมีการใช้วิธีการคุมประพฤติมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1841 แล้วก็ตาม โดยการเคลื่อนไหวนี้เกิดขึ้นเมื่อแนวคิดการใช้คุกเริ่มประสบปัญหา “คนล้นคุก” และความนิยมในการใช้คุกลดลงในประเทศตะวันตก บรรดานักอาชญาและงานยุติธรรมทั้งหลายเริ่มคิดถึงทางเลือกที่คุ้มค่าในการลงทุนนำวิธี

การแก้ไขฟื้นฟูมาใช้แทนโทษจำคุกและเป็นแนวคิดที่ดีมีมนุษยธรรมมากกว่า โดยมีการเสนอความคิดที่ว่า ถ้าสังคมไม่พยายามปรับเปลี่ยน “ผู้กระทำผิด” ให้กลายเป็น “ผู้ไม่กระทำผิด” หรือ “พลเมืองดี” สังคมเองก็จะกลายเป็นผู้ผลิตประชากร “ผู้กระทำผิด” ให้ทวีจำนวนเพิ่มมากขึ้นโดยอัตโนมัติ ด้วยเหตุนี้จึงมีการปฏิรูประบบงานราชทัณฑ์ครั้งใหญ่เพื่อปล่อยคนบางกลุ่มออกมารับการบำบัดรักษาอาการเสพติด อาการเจ็บป่วยทางจิต รวมถึงคิดค้นมาตรการในการป้องกันไม่ให้คนที่ไม่สมควรเข้าคุกมีช่องทางที่เหมาะสมในการแก้ไขฟื้นฟูในชุมชนโดยไม่ต้องเข้าไปอยู่ในคุกเพียงช่องทางเดียว เช่นที่เป็นมา มาตรการต่าง ๆ เหล่านี้จัดกลุ่มได้ 3 ลักษณะ คือ การบำบัดทางจิตใจและพฤติกรรม การให้ความรู้พื้นฐานในการครองตนในสังคม และการฝึกทักษะวิชาชีพ เพื่อให้เกิดการปรับปรุณิสัยความประพฤติและไม่กระทำผิดซ้ำเป็นเป้าหมายสำคัญ ซึ่งรูปแบบการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมผู้กระทำความผิดมีความหลากหลาย สามารถใช้ได้ในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ การใช้ศูนย์ฟื้นฟูบำบัดรักษาเสพติด การคุมประพฤติ การพักการลงโทษ การทำงานบริการสังคม เป็นต้น

ประเด็นข้อสังเกตที่น่าสนใจสำหรับเรื่องนี้ คือ ประการแรก วิธีการนี้เป็นการสร้างสมดุลในการลงโทษ (Sanctions) การบำบัดฟื้นฟู (Treatment) และการสอดส่องดูแล (Supervision) ต่อผู้กระทำผิดพร้อม ๆ กันโดยสามารถแก้ไขฟื้นฟูเป็นรายบุคคล (Individual Offender Treatment) ได้ชัดเจนยิ่งขึ้นทำให้ชุมชนและสังคมส่วนรวมรู้สึกปลอดภัยมากขึ้น กลับคืนสู่ชุมชนได้เนบเนียนยิ่งขึ้นและลดอัตราการกระทำผิดซ้ำได้มากขึ้น แต่วิธีการนี้ยังถูกจำกัดการใช้เฉพาะคดีที่ไม่ร้ายแรงหรือคดีที่มีโทษจำคุกกระยะสั้นเท่านั้น ส่วนคดีอาชญากรรมที่มีความรุนแรงบางลักษณะสังคมยังเห็นว่าควรรับโทษจำคุกกระยะหนึ่งก่อนที่จะเข้าสู่กระบวนการพักการลงโทษโดยใช้การควบคุมสอดส่องในชุมชนภายหลังจากที่สังคมเห็นว่าน่าจะปลอดภัยแล้ว

ประการที่สอง วิธีการนี้ยังคงดำเนินการเบ็ดเสร็จทุกขั้นตอนโดยรัฐ (กระบวนการยุติธรรม) จนกระทั่งนำผู้กระทำผิดไปสู่กระบวนการควบคุมและสอดส่องและการบำบัดฟื้นฟูพฤติกรรมเฉพาะเรื่อง ซึ่งชุมชนอาจเข้ามาเกี่ยวข้องบางส่วนบางรายตามที่รัฐเปิดโอกาสให้ โดยเฉพาะในเรื่องของการคุมประพฤติที่สามารถมองเห็นการมีส่วนร่วมของชุมชนได้อย่างชัดเจน

ประการที่สาม แม้วิธีการปฏิบัติต่อ “คน” โดยใช้ “ชุมชน” จะเป็นวิธีการที่มีมนุษยธรรมยิ่งขึ้น คือ โยงยึด “ผู้กระทำผิด” กลับคืนสู่ “สังคมและชุมชน” ของตนมากขึ้นและช่วยลดความแออัดคับคั่งในเรือนจำไปพร้อม ๆ กัน แต่ก็ยังเป็นวิธีการปฏิบัติที่เน้นการให้บริการต่อ “ผู้กระทำผิด” ส่วน “เหยื่ออาชญากรรม” ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญแห่งวงจรการเกิดอาชญากรรมนั้นยังคงเป็นส่วนที่ขาดหายไป หรือถูกลืมเลือนไปจากวิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยใช้ชุมชนดังกล่าวนี้ เช่นเดียวกับที่เหยื่อขาดหายไปจากวิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยใช้เรือนจำ จะเห็นได้ว่าในทาง

ปฏิบัติไม่มีการกำหนดเงื่อนไขใด ๆ ต่อผู้กระทำผิดที่เน้นหรือให้ความสำคัญกับการชดใช้ค่าเสียหาย แก่เหยื่อที่ตนล่วงละเมิดแต่อย่างใด ไม่ว่าจะเป็นการผ่อนชำระค่าเสียหาย หรือทำงานชดใช้ค่าเสียหาย หรือทำงานบริการสังคมที่มุ่งซ่อมแซมหรือชดใช้ค่าเสียหายแก่ทรัพย์สินของเหยื่อ ฯลฯ

สรุปได้ว่า วิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยไม่ใช้เรือนจำนั้น เป็นวิธีการที่รัฐเป็นผู้จัด บริการด้านงานยุติธรรมที่เน้นการให้ความสำคัญในการให้บริการแก่ “ผู้กระทำผิด” เป็นสำคัญ ด้วยการสร้างสมดุลระหว่าง “การลงโทษ-บำบัดฟื้นฟู-สอดส่อง” เพื่อช่วยผู้กระทำผิดให้สามารถ พัฒนาทักษะการใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเหมาะสมต่อไป ดังนั้นการใช้กระบวนการยุติธรรม ตามธรรมเนียมในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดด้วยวิธีการแก้ไขฟื้นฟูจึงมีพื้นที่ดำเนินการปรากฏอยู่ใน อีกสี่ส่วนหนึ่งของการจัดการกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมในสังคม

การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยไม่ใช้ “คุก” ในสังคมไทย

ในประเทศไทยมีการใช้มาตรการอื่นแทนการลงโทษจำคุกในขั้นตอนต่าง ๆ ของ กระบวนการพิจารณาคดีเป็นจำนวนมาก ซึ่งทำให้ผู้กระทำผิดส่วนหนึ่งมีช่องทางเบี่ยงเบนออกไป จากกระบวนการยุติธรรม แต่ทั้งนี้ช่องทางทั้งหมดเป็นช่องทางที่จำเป็นต้องมีกฎหมายรองรับ และเป็นเรื่องของเจ้าพนักงาน เจ้าหน้าที่จะใช้ดุลยพินิจอย่างใดอย่างหนึ่งกับผู้กระทำผิดทั้งสิ้น โดย เหยื่ออาจจะเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย หรือเหยื่อจะมีส่วนร่วมหรือไม่ รู้สึกอย่างไร กฎหมายและ กระบวนการจัดการของพนักงานเจ้าหน้าที่ไม่ได้ถูกกำหนดให้ต้องให้ความสนใจหรือเห็นอกเห็นใจ แต่อย่างใด ความสำคัญของวิธีการปฏิบัติต่อคนโดยไม่ใช้คุกจึงยังคงเป็นวิธีการที่เน้นและให้ความสำคัญ กับ “พนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐ” กับ “ผู้กระทำผิด” เช่นเดียวกับวิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด โดยใช้คุก เพียงแต่กระทำกันนอกกำแพงคุกเท่านั้น

มาตรการลงโทษระดับกลาง

การลงโทษระดับกลาง หมายถึง วิธีการสำหรับปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่ใช้กระบวนการ สอดส่องดูแลหนักกว่าการคุมประพฤติแบบปกติ แต่ยังไม่ถึงขั้นจำคุกเต็มรูปแบบ ศาลจะสั่งใช้วิธี การนี้หากเห็นว่าการคุมความประพฤติแบบเดิมนั้นเบาเกินไป แต่การจำคุกก็ไม่จำเป็นหรืออาจ จะรุนแรงเกินไป (สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2546, น. 229)

ในเอกสาร Survey of Intermediate Sanctions ของกระทรวงยุติธรรมสหรัฐอเมริกา ได้ให้คำจำกัดความ “การลงโทษระดับกลาง” ว่า หมายถึง ทางเลือกในการลงโทษที่พิจารณาถึง ลำดับความต่อเนื่อง ที่อยู่ระหว่างการคุมความประพฤติแบบเดิมกับการจำคุกที่ใช้กันอยู่เป็นปกติ

McCarthy and McCarthy (1997, p. 3) ได้ให้ความหมายว่า การลงโทษระดับกลาง (Intermediate Punishment) หมายถึง ทางเลือกแทนการคุมความประพฤติและการจำคุกแบบดั้งเดิม โดยมีการจัดการระดับกลาง (mid-range disposition) เพื่อใช้กับผู้กระทำความผิดในชุมชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการโต้ตอบต่อการกระทำผิดได้ดีกว่าการใช้การคุมความประพฤติหรือการจำคุกแต่เพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่ง เช่น การใช้การสอดส่องแบบเข้มงวด (Intensive Supervision) การกักขังที่บ้าน (Home Arrest) การใช้อุปกรณ์ควบคุมอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring) หรือการเข้าค่ายแบบทหาร (Boot Camp) เป็นต้น เพราะในขณะที่ผู้กระทำความผิดจำนวนหนึ่งอาจใช้วิธีการให้กลับคืนสู่สังคมได้เลย อีกจำนวนหนึ่งไม่ควรถูกปล่อยออกมาสู่สังคม แต่ก็ยังมีผู้กระทำความผิดอีกกลุ่มหนึ่งที่ควรถูกลงโทษที่เบากว่าการจำคุก แต่ต้องหนักกว่าการถูกปรับหรือถูกคุมความประพฤติ (ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์, ม.ป.ป., น. 2)

จุดประสงค์ของการลงโทษระดับกลาง

McCarthy and McCarthy (1997, pp. 175-177) ได้วางจุดมุ่งหมายพื้นฐานของการลงโทษระดับกลางไว้ 3 ประการ คือ

1. คุ้มครองป้องกันชุมชน
2. สร้างลำดับขั้นของการลงโทษที่เหมาะสมกว่าการคุมความประพฤติและการจำคุก
3. ลดค่าใช้จ่ายในเรือนจำ

อย่างไรก็ตาม เป้าประสงค์หลักของการลงโทษระดับกลาง ยังแบ่งได้อีกเป็น 2 ประการ คือ

1. เพื่อป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ โดยการสร้างกลไกในการควบคุมผู้กระทำความผิดที่ไม่จำเป็นต้องใช้วิธีการจำคุก ซึ่งเป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณเป็นจำนวนมาก
2. เพื่อลดจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำลง ซึ่งปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำเป็นปัญหาที่เร่งด่วนมากในปัจจุบัน และจะยังคงอยู่ต่อไปหากยังไม่สามารถเปลี่ยนวิธีการหรือกระบวนการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด (สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2546, น. 230)

การใช้มาตรการลงโทษระดับกลาง ถือเป็นกาปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในชุมชน โดย Belinda Rodgers McCarthy, Bernard J. McCarthy, JR. และ Matthew C. Leone ได้ให้ความหมายของการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในชุมชน (Community-based Corrections) ว่าเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของรูปแบบการลงโทษผู้กระทำความผิดในคดีอาญาโดยไม่ใช้เรือนจำ ด้วยการวางรูปแบบในการเบี่ยงเบนผู้กระทำความผิดหรือผู้ถูกกล่าวหาออกจากกระบวนการยุติธรรมทาง

อาญา หรือออกจากการจำคุกก่อนการฟ้องร้อง โดยที่ผู้กระทำผิดยังคงอยู่ภายใต้ข้อกำหนดโทษ หรือเงื่อนไขของคำพิพากษาที่ได้รับ ระหว่างที่ดำเนินชีวิตอยู่ในชุมชน เพื่อให้เกิดความสะดวกราบรื่นในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดจากการจำคุกผู้กระทำผิดได้รับอิสรภาพ

การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ เป็นมาตรการที่มีขึ้นได้ก่อนที่ผู้กระทำผิดจะถูกลงโทษในเรือนจำ เช่น การปล่อยตัวอย่างมีเงื่อนไขในชั้นของพนักงานสอบสวน อัยการ ศาล และอาจเกิดขึ้นหลังจากที่ผู้กระทำผิดได้รับการคุมขังจองจำในเรือนจำแล้วระยะหนึ่ง เช่น การได้รับการปล่อยตัวอย่างมีเงื่อนไขก่อนครบกำหนดโทษ การหลีกเลี่ยงโทษจำคุกสำหรับผู้กระทำผิดบางประเภทหรือการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยไม่ใช้เรือนจำด้วยการหันไปปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในชุมชนนั้น มีเป้าหมายเพื่อเป็น

1. การป้องกันทางสังคม (Community Protection) โดยให้ชุมชนเป็นผู้มีส่วนร่วมในการป้องกันและยุติการกระทำผิดของผู้กระทำผิดอย่างเหมาะสม

2. เพื่อให้เกิดความสมดุลและได้สัดส่วน (Proportionality) ซึ่งเป้าหมายนี้เป็นหัวใจของระบบงานยุติธรรมของสหรัฐอเมริกา คือ บทบัญญัติทางอาญา การลงโทษไม่ควรที่จะเบาหรือรุนแรงเกินไป

3. การแก้ไขฟื้นฟูและการกลับคืนสู่สังคม (Rehabilitation and Reintegration) โปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดเป็นแนวทางที่พยายามจะป้องกันสังคมและตั้งข้อกำหนดของการลงโทษให้เหมาะสม

4. ความสมานฉันท์และยุติธรรมชุมชน (Restorative Justice) ซึ่งงานยุติธรรมสมานฉันท์เป็นแนวคิดดั้งเดิมที่มีมาช้านานแล้ว โดยบางแนวทาง มาจากวัตถุประสงค์ของการกลับคืนสู่สังคม

5. ความคุ้มค่าในการดำเนินงาน (Cost-Effectiveness) การป้องกันอาชญากรรมโดยชุมชนโดยมีระดับการลงโทษและแก้ไขฟื้นฟูที่เหมาะสม การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยชุมชน จะทำให้ประหยัดงบประมาณ มีความคุ้มค่าและเกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงาน (Belinda Rodgers McCarthy, Bernard J. McCarthy, JR. and Matthew C. Leone, 2001, pp. 1-8)

รูปแบบการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ

การเบี่ยงเบนผู้กระทำผิดมาสู่การปฏิบัติในชุมชน มีหลายระดับ ดังนี้

ระดับที่ 1 การเลี้ยงหรือเบี่ยงเบนผู้กระทำผิดออกจากกระบวนการยุติธรรม เช่น ใช้ศาลหมู่บ้าน หรือมาตรการทางสังคมสงเคราะห์ โดยหน่วยงานด้านสวัสดิการ

ระดับที่ 2 กรณีผู้กระทำผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมแล้ว โดยการเข้ามาตราการเลี้ยงโทษจำคุก เช่น การปล่อยตัวชั่วคราว การรอการกำหนดโทษ หรือกำหนดโทษแต่รอลงอาญาด้วยการคุมความประพฤติ การทำงานบริการสังคม เป็นต้น

ระดับที่ 3 กรณีผู้กระทำความผิดได้รับโทษจำคุกในเรือนจำแล้ว แต่ได้รับการผ่อนปรนให้ออกมาภายนอกเรือนจำ หรือปลดปล่อยให้ออกมาสู่สังคมอย่างมีเงื่อนไข เพื่อทำประโยชน์และปฏิบัติตามกฎเกณฑ์หรือเงื่อนไขแทนการจำคุก เช่น การพักการลงโทษ การลดวันต้องโทษ การทำงานสาธารณชนนอกเรือนจำ เป็นต้น (สุนทวิทย์ จิตสว่าง และ จิตติยา เพชรมณี, 2549, น. 6-9)

การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยใช้ชุมชน และหลีกเลี่ยงการใช้เรือนจำนั้น มีการยอมรับและใช้ปฏิบัติอยู่ในระบบงานราชทัณฑ์ของทุกประเทศ โดยมีเหตุผลและข้อสนับสนุนทั้งทางทฤษฎีและทางปฏิบัติอยู่หลายประการ คือ

1. การลดผลกระทบในทางลบของระบบเรือนจำที่มีต่อผู้ต้องขัง โทษการจำคุกจะส่งผลกระทบในทางลบต่อผู้ต้องขังในหลายลักษณะ ที่ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการกลับตนเป็นคนดีเพื่อคืนสู่สังคม และการปรับตัวเข้ากับสังคมภายหลังได้รับการปลดปล่อย ซึ่งผลกระทบในทางลบของโทษจำคุกนั้น สามารถพิจารณาได้ดังนี้

- โทษจำคุกเป็นการสร้างรอยมลทิน (Stigma) ในตัวผู้ต้องขัง คือ ผู้ที่เคยได้รับการจำคุกมาแล้วนั้น จะถูกสังคมมองว่าเป็นคนชั่วร้าย ไม่อยากคบหาสมาคมด้วย การที่ผู้เคยต้องโทษจำคุกจะกลับเข้ารับการศึกษาหรือสมัครเข้าทำงานก็จะเป็นไปได้ลำบากมากขึ้น เนื่องจากสังคมตั้งข้อรังเกียจ และเปรียบเสมือนเป็นการตีตราผู้กระทำความผิด เมื่อสังคมส่วนใหญ่มีความรู้สึกในทางลบและปฏิเสธ ไม่ยอมรับผู้พ้นโทษ ก็เท่ากับเป็นการผลักให้ผู้ที่เคยกระทำความผิดหันกลับไปคบหาสมาคมกับผู้พ้นโทษด้วยตนเอง และสามารถทำให้เกิดการกระทำผิดซ้ำขึ้นได้

- สภาพความเป็นอยู่ในเรือนจำ ส่งผลในทางลบทั้งต่อร่างกายและจิตใจของผู้ต้องขัง โดยเฉพาะผู้ที่ถูกจองจำเป็นครั้งแรกจะได้รับความกระทบกระเทือนทางจิตใจเป็นอย่างมาก การถูกคุมขังในเรือนจำนั้น สามารถทำให้ทัศนคติ และพฤติกรรมของผู้ต้องโทษแต่ละคนเปลี่ยนแปลงไปในทางลบได้ เนื่องจากการคบหาสมาคมกับผู้กระทำผิดที่แตกต่างกัน อาจก่อให้เกิดการเรียนรู้ในพฤติกรรมการกระทำผิดที่หลากหลายและทำให้ผู้ต้องขังซึมซับวิธีการก่ออาชญากรรมที่สลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น และปรับสภาพตนเองให้เข้ากับเรือนจำโดยไม่รู้ตัว ทำให้เกิดความเคยชินต่อเรือนจำและไม่เกรงกลัวคุกตารางอีกต่อไป เรียกว่าเป็นการขัดเกลากายในเรือนจำ (Prisonization)

- การจำคุกเป็นการตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคม ทำให้กระทบกระเทือนต่อการทำมาหากิน ซึ่งเป็นผลให้ครอบครัวของผู้กระทำความผิดต้องได้รับความเดือดร้อน

ผลกระทบทางลบของการจำกัดดังกล่าวนี้ เป็นการทำลายโอกาสการปรับปรุงพฤติกรรมของผู้กระทำผิดให้กลับตนเป็นคนดีภายหลังพ้นโทษ ซึ่งเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ผู้กระทำผิดที่พ้นโทษแล้ว หันกลับไปกระทำผิดซ้ำได้อีก

2. การลดความแออัดยัดเยียดในเรือนจำ การนำทางเลือกที่หลากหลายในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยไม่ใช้เรือนจำมาใช้ นั้น จะสามารถลดจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำให้น้อยลงได้ หากสังคมไม่มีมาตรการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยวิธีอื่นนอกจากการลงโทษจำคุก ก็เท่ากับว่าผู้กระทำผิดเกือบทั้งหมดจะถูกส่งตัวเข้าเรือนจำ ภาวะดังกล่าว หากดำเนินติดต่อกันไปเรื่อย ๆ จะก่อให้เกิดความแออัดยัดเยียดของผู้ต้องขังในเรือนจำ ซึ่งภาวะที่เรือนจำต้องรับภาระในการควบคุมผู้ต้องขังไว้เกินขนาดความจุปกติของเรือนจำ เป็นปัญหาอุปสรรคต่อการบริหารงานเรือนจำเป็นอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นด้านการควบคุมหรือการอบรมแก้ไขผู้ต้องขัง กล่าวคือ ด้านการควบคุมผู้ต้องขังนั้น หากเกิดความแออัดยัดเยียดของผู้ต้องขังในเรือนจำ จะเป็นอุปสรรคต่อการป้องกันการหลบหนีของผู้ต้องขัง การปกครองดูแลมิให้ผู้ต้องขังก่อความวุ่นวาย ตลอดจนการทำร้าย วิวาท หรือรังแกผู้ต้องขังด้วยตนเอง ส่วนในด้าน การอบรมแก้ไขผู้ต้องขังนั้น ความแออัดยัดเยียดของผู้ต้องขังส่งผลให้มีอุปสรรคในการอบรมแก้ไขผู้ต้องขังในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการศึกษาอบรม ด้านการฝึกวิชาชีพ การให้บริการและสวัสดิการต่าง ๆ ซึ่งไม่สามารถที่จะจัดให้ผู้ต้องขังได้อย่างทั่วถึง ส่งผลให้ผู้ต้องขังมีเวลาว่างมาก ทำให้จิตใจฟุ้งซ่าน นอกจากนี้ ความแออัดยัดเยียดในเรือนจำยังเป็นอุปสรรคต่อการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ซึ่งเป็นมาตรการในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามหลักทัณฑวิทยาด้วย

การแก้ไขภาวะแออัดยัดเยียดของผู้ต้องขังในเรือนจำ อาจทำได้โดยการสร้างเรือนจำขึ้นใหม่ให้เพียงพอกับจำนวนผู้ต้องขังที่เพิ่มขึ้นได้ แต่การแก้ปัญหาดังกล่าวนี้เป็น การแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ และจะต้องใช้เงินจำนวนมากในการก่อสร้าง การซ่อมแซมบำรุงรักษาอุปกรณ์ เครื่องมือ รวมถึงการเพิ่มอัตราค่าจ้าง ดังนั้น การแก้ไขด้วยวิธีดังกล่าวจึงไม่เป็นการประหยัด ในทางตรงกันข้าม การแก้ไขปัญหาค่าความแออัดยัดเยียดของผู้ต้องขังในเรือนจำโดยวิธีการใช้มาตรการในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ ไม่เพียงแต่จะประหยัดงบประมาณในการก่อสร้างเรือนจำแล้วยังประหยัดเงินในการดำเนินการของเรือนจำ เช่น ค่าอาหารผู้ต้องขัง และงบดำเนินการอื่น ๆ ได้อีกทางหนึ่งด้วย

3. การประหยัดเศรษฐกิจ การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ จะช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายหลายประการ ดังนี้

- ในแง่งบประมาณของรัฐ การศึกษาวิจัยของสหรัฐอเมริกาพบว่า โครงการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในชุมชน สามารถประหยัดงบประมาณของรัฐได้อย่างดี เนื่องจากมาตรการดังกล่าวจะช่วยลดภาระงบประมาณด้านงบประมาณ งบประมาณ และงบประมาณ รวมถึง

ค่าอาหารของผู้ต้องขัง ทั้งนี้การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยให้กลับเข้าไปอยู่ในชุมชนอย่างเดิม โดยมีเงื่อนไขที่บุคคลเหล่านั้นต้องปฏิบัติ และแม้จะต้องใช้เจ้าหน้าที่ในการคุมความประพฤติ แต่ก็ใช้เพียงเล็กน้อย เพราะผู้ดูแลผู้กระทำผิดอาจใช้อาสาสมัครทำงานแทนได้

- ในแง่ของตัวผู้กระทำผิด การที่ผู้กระทำผิดต้องถูกจำคุก จะทำให้ผู้กระทำผิดหมดโอกาสทำมาหากิน ขาดรายได้ในการหาเลี้ยงตัวเองและครอบครัว ขณะเดียวกันครอบครัวของผู้กระทำผิดก็ต้องมาเยี่ยม ส่งอาหาร และข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ ให้กับผู้กระทำผิดระหว่างอยู่ในเรือนจำ ซึ่งเป็นการสูญเสียทางเศรษฐกิจไปจำนวนไม่น้อย

กระบวนการศรัทธาธรรมชุมชน จึงเป็นกระบวนการเชิงกลยุทธ์ เป็น Strategic Method ที่มุ่งเพื่อป้องกันอาชญากรรมอย่างเป็นเชิงรุก (Proactive) ควบคุมอาชญากรรม (Prevention) เยียวยาผู้เสียหายและผู้กระทำผิด (Treatment) โดยกลยุทธ์ที่เน้นชุมชนเป็นศูนย์กลางด้วยวิธีการสร้างและส่งเสริมการทำงานร่วมกันแบบเป็นหุ้นส่วนระหว่างหน่วยงานภาครัฐทั้งหลายที่มีวัตถุประสงค์ที่มุ่งสู่ชุมชน มุ่งให้บริการชุมชน และร่วมมือกับชุมชนในลักษณะเป็นหุ้นส่วน โดยเน้นการทำงานในเชิงรุกนั้น เป็นคำจำกัดความโดยรวม คือ มีลักษณะสำคัญที่มุ่งไปสู่ชุมชน และมุ่งทำงานร่วมกันอย่างเป็นหุ้นส่วนกับหน่วยงานทั้งหลายและองค์กรในกระบวนการยุติธรรม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางด้านสวัสดิการชุมชนที่มุ่งสู่คุณภาพและชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน

รูปแบบของมาตรการลงโทษระดับกลางในต่างประเทศ

มลรัฐจอร์เจีย สหรัฐอเมริกา ถือเป็นต้นแบบของการใช้มาตรการการลงโทษระดับกลาง โดยมีลำดับขั้นตอนการใช้ซึ่งอยู่ระหว่างการคุมประพฤติแบบปกติ (Basic Probation) ไปถึงการใช้เรือนจำ (Prison) โดยเพิ่มระดับความเข้มข้นในการควบคุมดูแลขึ้นเรื่อย ๆ (Abadinsky, 1997, pp. 411-413) มีรูปแบบการลงโทษดังนี้

1. การคุมประพฤติแบบปกติ (Basic Probation)

ผู้ถูกคุมความประพฤติจะได้รับการประเมินความเสี่ยงและความต้องการเพื่อกำหนดระยะเวลาการรายงานตัว

2. การทำงานบริการสังคม (Community Service-CS)

จัดเป็นเงื่อนไขพิเศษที่ศาลสั่งให้ผู้กระทำผิดทำงานชดเชยให้กับชุมชนโดยไม่มีค่าตอบแทน ภายใต้การดูแลสอดส่องของพนักงานคุมประพฤติ ปัจจุบันมีหลายประเทศที่ใช้วิธีนี้ เช่น ประเทศนิวซีแลนด์ มีการสั่งให้ผู้ถูกคุมความประพฤติทำงานบริการสังคมประมาณ 8-200 ชั่วโมง ประเทศสหรัฐอเมริกากำหนดระยะเวลาการทำงานบริการสังคมประมาณ 200-300 ชั่วโมง

ในขณะที่ประเทศไทยสั่งการทำงานบริการสังคมประมาณ 12-200 ชั่วโมง วิธีการทำงานบริการสังคมจะให้ผู้ถูกคุมความประพฤติทำงานให้กับชุมชนในลักษณะต่าง ๆ เช่น เก็บขยะ ปลูกสวนสมุนไพร ปลูกป่า ทำความสะอาดสถานที่สาธารณะ ก่อสร้างบ้านพักคนชรา ขับรถให้คนชราในสถานพยาบาล (Nursing Home) เป็นต้น วิธีการทำงานบริการสังคมเป็นวิธีการหนึ่งที่มีประสิทธิภาพเพราะทำให้ผู้ถูกคุมความประพฤติดูรู้จักทำงาน เกิดความรับผิดชอบ และมีระเบียบวินัย (สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2546, น. 230)

3. การกักขังที่บ้าน (Home Arrest หรือ Home Confinement หรือ Home Detention)

เป็นการกำหนดให้ผู้กระทำความผิดอยู่ที่บ้านของตนเองทุกวันในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ผู้กระทำความผิดสามารถออกนอกบ้านได้เฉพาะกรณีไปทำงาน เรียนหนังสือ หรือไปรับคำปรึกษาแนะนำ วิธีการนี้มักใช้เป็นเงื่อนไขหนึ่งในการคุมความประพฤติแบบเข้มงวด อีกทั้งใช้ได้กับผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและผู้ใหญ่

วิธีการนี้ในต่างประเทศมีการใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาเสริม เช่น ใช้เครื่องส่งสัญญาณวิทยุใส่ไว้ที่ขา ข้อแขน หรือข้อเท้าของผู้กระทำความผิด หากผู้กระทำความผิดออกนอกเขตบ้าน อุปกรณ์จะส่งสัญญาณผ่านโทรศัพท์ไปยังศูนย์ควบคุม โดยจะรายงานให้ทราบว่ามีใครออกนอกสถานที่หรือไม่

ในการกักขังที่บ้าน ผู้กระทำความผิดสามารถรายงานตัวผ่านทางโทรศัพท์ โดยจะมีการบันทึกเสียงของผู้กระทำความผิดเก็บไว้ล่วงหน้าในคอมพิวเตอร์ศูนย์ควบคุม เพื่อเปรียบเทียบว่าเสียงผู้กระทำความผิดที่รายงานตัวนั้น มีใช่เสียงของผู้อื่น นอกจากนี้ พนักงานคุมประพฤดียังสามารถใช้เครื่องตรวจสัญญาณแบบมือถือ เพื่อดูว่าผู้กระทำความผิดอยู่ในบ้านหรือไม่ โดยที่ไม่ต้องเข้าไปตรวจสอบในบ้านด้วยตนเอง เพียงแต่เปิดเครื่องเมื่อขับรถผ่านเท่านั้นก็สามารถตรวจสอบได้ว่าผู้กระทำความผิดอยู่ในบ้านหรือไม่ นับว่าเป็นวิธีการที่สะดวกรวดเร็วและลดอันตรายให้กับพนักงานคุมประพฤติฝ่ายตรวจการเมื่อต้องเข้าไปในพื้นที่เสี่ยงภัย (เล่มเดิม, น. 230-231)

ในมลรัฐอิลลินอย จะใช้วิธีการกักขังที่บ้านเป็นส่วนหนึ่งของเงื่อนไขการคุมความประพฤติ ศาลอาจสั่งให้ถูกกักขังที่บ้านตั้งแต่ 30-120 วัน หรือ ณ เวลาใดเวลาหนึ่งที่ศาลเห็นสมควรในช่วงเวลาที่สั่งคุมความประพฤติ (Nancy Martin, 1995, p. 20) ทั้งนี้ผู้ถูกคุมความประพฤติจะต้องเสียค่าธรรมเนียมการถูกกักขังด้วย เช่น 30 ดอลลาร์ต่อเดือน (Berkeley County Commission, 2001, p. 2)

การกักขังที่บ้านในต่างประเทศที่มักจะใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เข้ามาเสริมนั้น จากรายงานผลศึกษาเรื่อง “โครงการติดตามประเมินผลการนำระบบการควบคุมด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้กับผู้กระทำความผิด” ของคณะที่ปรึกษาจากคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย ได้สรุปผลการศึกษาข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 18 ประเทศที่มีการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ควบคุมผู้กระทำผิด ได้แก่ ทุกมลรัฐในสหรัฐอเมริกา ประเทศแคนาดา สหราชอาณาจักร นิวซีแลนด์ ออสเตรเลีย เนเธอร์แลนด์ สวีเดน เบลเยียม สกอตแลนด์ สวิสเซอร์แลนด์ เยอรมัน ฝรั่งเศส โปรตุเกส นอร์เวย์ อิตาลี อิสราเอล สิงคโปร์ และไต้หวัน มีผลสรุปการศึกษา ดังนี้

สรุปผลการศึกษาข้อมูลจากประเทศกลุ่มตัวอย่าง 18 ประเทศ

1. ผู้กระทำผิด ครอบครัว ญาติ และบุคลากรที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับผู้กระทำผิด ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในการควบคุมผู้กระทำผิด รวมทั้งบุคคลในสังคมส่วนใหญ่ให้การยอมรับการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์

2. การใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ส่วนใหญ่ก่อให้เกิดค่าใช้จ่ายที่ต่ำกว่าการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดด้วยการใช้เรือนจำ และก่อให้เกิดความคุ้มทุนจากการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในการควบคุมตัวผู้กระทำผิด

3. ข้อดีอื่น ๆ ได้แก่ เป็นการปฏิบัติต่อผู้ปฏิบัติในชุมชน อันแสดงถึงความรับผิดชอบของสังคมที่มีต่อปัญหาอาชญากรรม การลดปัญหาความแออัดในเรือนจำ การลดภาระของรัฐบาล การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว การลดความเครียดของผู้กระทำผิดจากการถูกควบคุมในเรือนจำ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเจ้าหน้าที่ และการสร้างความปลอดภัยให้แก่สังคม

การใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ได้เริ่มใช้เป็นครั้งแรกในประเทศสหรัฐอเมริกา ใน ค.ศ. 1984 โดยมี 10 โครงการที่ได้เริ่มใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในปีดังกล่าว ต่อมาใน ค.ศ. 1986 ได้มีผู้กระทำผิดจำนวน 1,000 คนที่ถูกควบคุมตัวด้วยอุปกรณ์ดังกล่าวในสหรัฐอเมริกาทั่วประเทศ ประมาณ 30 โครงการที่เกี่ยวข้องกับการประกันตัวผู้ต้องหาในระหว่างคดี โดยส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับคดีเมาแล้วขับ

ใน ค.ศ. 1988 ได้มีผู้กระทำผิดจำนวน 3,200 คนที่ถูกควบคุมตัวด้วยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งได้เริ่มนำมาใช้ในประเทศออสเตรเลียและประเทศแคนาดา และในประเทศสหรัฐอเมริกาจำนวนหลายเมือง อาทิ Michigan, Illinois และ Florida โดยนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้กับผู้ต้องขังที่ได้รับการพักการลงโทษก่อนปล่อยตัวจากเรือนจำ เพื่อเป็นการลดปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ ใน ค.ศ. 1992 ได้มีจำนวนผู้กระทำผิดที่ต้องการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์แต่เกินจากจำนวนที่สามารถรับได้ 8,000 คน แม้ว่าในสหรัฐอเมริกาจะมีจำนวนการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ประมาณ 4,500 เครื่อง ทั้งการซื้อหรือการให้เช่า และในปีนี้ประเทศสิงคโปร์ได้เริ่มนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้กับผู้กระทำผิดที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาเสพติด และในขณะเดียวกันประเทศออสเตรเลียได้มีการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้อีก 3 มลรัฐ นอกจากนี้ใน ค.ศ. 1996 ได้มีการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มากขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยมีจำนวนผู้กระทำผิดที่

เกินจากจำนวนที่สามารถรับได้ 54,000 คน เนื่องจากมลรัฐจำนวน 49 แห่ง ได้มีโครงการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้กับผู้กระทำผิด และในทวีปยุโรปได้เริ่มนำอุปกรณ์ดังกล่าวมาใช้เป็นครั้งแรก อาทิ ประเทศสวีเดน ประเทศเนเธอร์แลนด์ และประเทศอังกฤษ

สาเหตุที่มีการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์สำหรับคุมประพฤติหรือพักการลงโทษผู้กระทำผิดมากขึ้น เนื่องจากการบรรเทาปัญหาที่เกิดจากการคุมประพฤติหรือพักการลงโทษที่กระทำโดยเจ้าหน้าที่โดยตรง กล่าวคือ เป็นการป้องกันเจ้าหน้าที่ไม่ให้ออกเผชิญกับผู้กระทำผิดที่มีลักษณะเป็นอันตรายต่อสังคมและควบคุมดูแลยาก โดยเจ้าหน้าที่สามารถทำงานที่สำนักงานและดูพฤติกรรมของผู้กระทำผิดที่ถูกควบคุมผ่านทางคอมพิวเตอร์

ใน ค.ศ. 1998 มีจำนวนผู้กระทำผิดที่ได้รับการควบคุมตัวด้วยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์จำนวนประมาณ 60,000-95,000 คน และปัจจุบันมีการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในการควบคุมผู้กระทำผิดในหลายประเทศ อาทิ ประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งมีการนำอุปกรณ์ดังกล่าวมาใช้ควบคุมผู้กระทำผิดในทุกมลรัฐของประเทศ, ประเทศแคนาดา, ประเทศในทวีปยุโรป เช่น สหราชอาณาจักร ประเทศสวีเดน, ประเทศในทวีปเอเชีย เช่น สิงคโปร์ อิสราเอล และได้หวั่นเป็นต้น โดยนำเสนอตัวอย่างการควบคุมผู้กระทำผิดด้วยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในประเทศต่าง ๆ ดังตารางที่ 2.1 (สุมนทิพย์ จิตสว่าง และ จูติยา เพชรมณี, 2549, น. 34-49)

ตารางที่ 2.1

ตัวอย่างการควบคุมผู้กระทำผิดด้วยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในประเทศต่าง ๆ

ประเทศ	เริ่มดำเนินการ	ประเภทของผู้กระทำผิด
1. สหรัฐอเมริกา	<ul style="list-style-type: none"> - ครั้งแรกในช่วง ค.ศ. 1980-1990 - ค.ศ. 1990-2000 - ปัจจุบัน (ใช้ทุกมลรัฐ) 	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้กับผู้ต้องขังจำนวน 12,000 คน - ใช้ควบคุมจำเลยในระหว่างการประกันตัว สำหรับผู้ที่ไม่มีความสามารถในการประกันตัว - ผู้ที่ถูกพิพากษาในครั้งแรก - ผู้กระทำผิดทางเพศ
2. แคนาดา	<ul style="list-style-type: none"> - โครงการนำร่อง ค.ศ. 1987 	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่มีกฎหมายเฉพาะที่กำหนดให้จำเลยในระหว่างประกันตัวใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ แต่ศาลสามารถสั่งให้จำเลยถูกควบคุมด้วยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่บ้านได้
3. อังกฤษ	<ul style="list-style-type: none"> - ครั้งแรก 28 มกราคม 1999 เรียกว่า The Home Detention Curfew (HDC) 	<ul style="list-style-type: none"> - สำหรับผู้ต้องขังที่ถูกตัดสินเป็นระยะเวลาอย่างน้อย 3 เดือน แต่ไม่เกิน 4 ปีที่กำลังจะพ้นโทษตั้งแต่ 60 วันขึ้นไป ที่ผ่านการประเมินด้านความเสี่ยงและมีสถานที่พักอาศัยที่เหมาะสมจะเป็นผู้ที่ได้รับเลือกให้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในการควบคุม - ผู้ต้องหาในระหว่างคดีที่ได้รับการประกันตัว
	<ul style="list-style-type: none"> - ปัจจุบัน 	<ul style="list-style-type: none"> - ควบคุมตัวจำเลยที่เป็นเยาวชนอายุระหว่าง 12-16 ปี - ควบคุมผู้ต้องขังที่ได้รับการพักการลงโทษ
4. นิวซีแลนด์	<ul style="list-style-type: none"> - ค.ศ. 1999 	<ul style="list-style-type: none"> - เกิดปัญหาการปฏิบัติตามกฎข้อบังคับของผู้กระทำผิดและครอบครัว

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

ประเทศ	เริ่มดำเนินการ	ประเภทของผู้กระทำผิด
5. ออสเตรเลีย		- ใช้กับผู้ต้องขังที่เหลือโทษเพียง 6 เดือน โดยผู้ต้องขังได้รับการปล่อยตัวกลับสู่สังคมโดยมีเงื่อนไขของการพักการลงโทษ
มลรัฐควีนส์แลนด์		- ผู้ต้องขังที่เหลือโทษประมาณ 3-4 เดือนแล้วได้รับการปล่อยตัวโดยการพักการลงโทษ
6. เนเธอร์แลนด์	- ค.ศ. 1992 เริ่มมีแนวคิดที่จะนำมาใช้ - ค.ศ. 1995 เริ่มนำมาใช้จริงจัง โดยเป็นโครงการนำร่อง - ใช้ทั่วประเทศเมื่อ ค.ศ. 2000	- ร้อยละ 80 เป็นผู้กระทำผิดที่ได้รับการพักการลงโทษ โดยมีระยะเวลาที่เหลือโทษจำคุก 3-4 เดือน - ผู้ต้องขังทุกประเภทคดีจะได้รับการควบคุมด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์โดยไม่มีทางเลือกปฏิบัติ
7. สวีเดน (ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ควบคุมผู้กระทำผิดมากที่สุดได้ในยุโรป)	- ค.ศ. 1994-1996 ทำเป็นโครงการนำร่อง	-
8. เบลเยียม	- ทดลองนำมาใช้เมื่อ ค.ศ. 1998	- ใช้ควบคุมผู้ต้องขังที่มีโทษไม่สูงเกิน 18 เดือน และได้รับการควบคุมดูแลก่อนพ้นโทษเป็นระยะเวลา 1-3 เดือน โดยมีการคัดเลือกที่เข้มงวด
9. สกอตแลนด์	- โครงการนำร่อง ดำเนินการโดย Sheriff Courts ระหว่างเดือนสิงหาคม 1998-มีนาคม 2000	- มีผู้กระทำผิดในคดีขโมยของในเคหสถาน จำนวน 5 คนที่ถูกควบคุมด้วยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

ประเทศ	เริ่มดำเนินการ	ประเภทของผู้กระทำผิด
10. สวิสเซอร์แลนด์	- ค.ศ. 1999 นำมาเป็นโครงการนำร่อง 3 โครงการ	-
11. เยอรมัน	- ค.ศ. 2000 กระทรวงยุติธรรมของประเทศเยอรมัน มีการทำวิจัยเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้ควบคุมผู้กระทำผิด และนำมาใช้ปฏิบัติจริงในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 2002	-
12. ฝรั่งเศส	- ค.ศ. 2006 ออกกฎหมายและทำเป็นโครงการนำร่อง	- ออกกฎหมายที่กำหนดให้ผู้กระทำผิดทางเพศที่ได้รับโทษจำคุกครบตามกำหนดโทษ ได้รับการควบคุมด้วยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์โดยใช้ระบบดาวเทียมติดตามตัวเป็นระยะเวลา 4-7 ปี
13. โปรตุเกส	- มีการออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้กับผู้กระทำผิด - ยังไม่มีโครงการนำร่องในการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้กับผู้กระทำผิด	-
14. นอร์เวย์	- มีการนำประเด็นของการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้กับผู้กระทำผิดเข้าสู่การประชุมในรัฐสภา	-
15. ไอร์แลนด์	- ยังไม่มีการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้กับผู้กระทำผิด	- ให้ความสนใจต่อการนำมาใช้กับผู้กระทำผิดประเภทที่มีความสำคัญ มีความรุนแรง รวมทั้งผู้กระทำผิดทางเพศ

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

ประเทศ	เริ่มดำเนินการ	ประเภทของผู้กระทำผิด
16. อิตาลี	- มีการศึกษาความเป็นไปได้ในการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้ควบคุมผู้กระทำผิด และนำเสนอต่อรัฐบาลในการพิจารณาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้ควบคุมผู้กระทำผิด	-
17. แอฟริกาใต้	- ให้ความสนใจกับการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้ควบคุมผู้กระทำผิด แต่ยังไม่มีการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้	-
18. อิสราเอล	- เริ่มนำมาใช้เดือนพฤษภาคม ค.ศ. 2005	- เพื่อลดปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ โดยใช้กับผู้ต้องหาที่ได้รับการประกันตัว และผู้ต้องขังที่ได้รับการพักการลงโทษ โดยให้อำนาจแก่ตำรวจในการควบคุมดูแล
	- ค.ศ. 2006	- ผู้ต้องหาที่จะได้เข้าร่วมโปรแกรมต้องเป็นผู้กระทำผิดที่ไม่ได้รับโทษรุนแรง - ผู้กระทำผิดที่จะได้รับโทษจำคุกต่อไป โดยผู้ที่ได้รับการปลดปล่อยในสภาวะปกติไม่สามารถเข้าร่วมโครงการได้
19. สิงคโปร์	- ค.ศ. 2000	- นำมาใช้เพื่อประโยชน์ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น
20. ใต้หวัน	- 5 สิงหาคม ค.ศ. 2005 บังคับใช้ พ.ร.บ. ป้องกันการล่องละเมิดทางเพศ	- ให้มีการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในการควบคุมผู้กระทำผิดทางเพศ เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการป้องกัน

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

ประเทศ	เริ่มดำเนินการ	ประเภทของผู้กระทำผิด
		เหยื่ออาชญากรรมที่ตกเป็นเหยื่อ ที่ถูกกระทำทางเพศ และเป็นการสร้าง เครือข่ายที่เข้มแข็งในชุมชนใน การดูแลสอดส่องผู้กระทำผิดทางเพศ

4. การคุมความประพฤติแบบเข้มงวด (Intensive Probation Supervision-IPS หรือ Intensive Supervision of Probation-ISP)

เป็นวิธีการบังคับใช้กับผู้กระทำผิดโดยเน้นความเข้มงวดกับเสรีภาพของบุคคลดังกล่าวในชุมชน เพื่อเลี่ยงการจำคุกและลดการกระทำผิดในอนาคต วิธีนี้เป็นการสอดส่องที่เข้มข้มกว่าการคุมความประพฤติแบบปกติ สำหรับผู้กระทำผิดที่มีโทษหนัก (Felony) และอาจมีความเสี่ยงต่อชุมชน เช่น มีหลักเกณฑ์กำหนดว่า ให้ผู้ถูกคุมความประพฤติต้องพบกับพนักงานควบคุมสอดส่องหรือเจ้าหน้าที่ ด้วยจำนวนครั้งที่ถี่ขึ้น พนักงานคุมประพฤติออกไปสอดส่องที่บ้านพักของผู้ถูกคุมความประพฤติหลายครั้งในแต่ละสัปดาห์ และห้ามออกนอกเคสสถานในเวลาที่กำหนด

การคุมความประพฤติแบบเข้มงวดเป็นการลดปริมาณคดี เพิ่มการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างพนักงานคุมประพฤติกับชุมชน เพื่อดูแลผู้ถูกคุมความประพฤติให้รับผิดชอบต่อความผิดของตนเอง ปรับปรุงการให้บริการและการแก้ไขที่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังเป็นการลดอัตราการกระทำผิดซ้ำด้วย แต่ปัจจุบันวัตถุประสงค์ของการคุมความประพฤติแบบเข้มงวดได้เปลี่ยนแปลงไปเล็กน้อย กล่าวคือ เป็นการลดสภาวะการฉ้อโกงโทษสั้นเรือนจำอีกด้วย จึงมีการตรวจสอบสอดส่องที่เน้นการควบคุมมากขึ้น ผู้เกี่ยวข้องจึงต้องพิจารณาว่าจะมุ่งเน้นวัตถุประสงค์ใดเป็นหลัก

5. ศูนย์เลี่ยงโทษจำคุก (Probation Diversion Center)

ผู้พิพากษาอาจสั่งให้ผู้ถูกคุมความประพฤติต้องเข้าไปอยู่ในศูนย์นี้ โดยถือเป็นเงื่อนไขหนึ่งของการคุมความประพฤติ การใช้ชีวิตอยู่ในศูนย์นี้ก็คือ ทำงานตามปกติของตนในชุมชน ทำงานบริการสังคมกับหน่วยงานทั่วไปและอาจต้องเข้าโปรแกรมการศึกษาหรือรับคำปรึกษาแนะแนว ศูนย์นี้มีรูปแบบคล้ายที่พักให้เช่า พร้อมอาหาร (Hostel) อาจเรียกว่า ที่ให้เช่าพักเพื่อ

การคุมความประพฤติ (Probation Hostel) วิธีการใช้ศูนย์เลี้ยงโทษจำคุกนี้ ผู้ถูกคุมความประพฤติ จะมีความเป็นอิสระบ้าง เพราะสามารถออกไปทำงานตามปกตินอกศูนย์เลี้ยงโทษจำคุกในเวลากลางวัน เพื่อให้มีรายได้มาเป็นค่าใช้จ่าย ค่าที่พัก และอาหารภายในศูนย์ ผ่อนชำระคดีใช้ค่าความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย และค่าอุปการะครอบครัวของตนเอง แต่ช่วงกลางคืนต้องกลับเข้าที่พักรตามเดิม

6. ศูนย์กักขังผู้ถูกคุมความประพฤติ (Probation Detention Center)

เป็นที่พักสำหรับผู้ถูกคุมความประพฤติในชุมชนที่ค่อนข้างแน่นอนหน้าและมีกฎระเบียบเคร่งครัดกว่าศูนย์เลี้ยงโทษจำคุก จะใช้กับผู้ถูกคุมความประพฤติที่ทำความผิดเล็กน้อยของการคุมความประพฤติและผู้กระทำความผิดในคดีจราจร กรณีผู้ถูกคุมความประพฤติทำความผิดเล็กน้อยของการคุมความประพฤติ พนักงานคุมประพฤติมีอำนาจที่จะจับกุมตัวผู้กระทำความผิดเล็กน้อยไปที่ศาล เพื่อให้ศาลสั่งกักขังผู้กระทำความผิดเล็กน้อยไว้ในศูนย์ โดยในศูนย์จะมีระบบรักษาความมั่นคงปลอดภัยขั้นต่ำแบบเรือนจำ (Minimum Security) ผู้ถูกคุมความประพฤติจะต้องทำงานบริการสังคม โดยอยู่ในความดูแลของเจ้าหน้าที่ตลอดเวลา นอกจากนี้ ภายในศูนย์ยังมีโปรแกรมสำหรับฟื้นฟูแก่ผู้ถูกคุมความประพฤติ มีการให้คำแนะนำปรึกษา การให้ทักษะต่าง ๆ ในการดำรงชีวิต ซึ่งจะใช้เวลาพักอยู่ในศูนย์ประมาณ 60-120 วัน

ระวีวรรณ กนิษฐดิษฐ์ ได้เสนอในการศึกษาทัศนคติของบุคลากรที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมต่อการนำศูนย์ควบคุมมาใช้ในประเทศไทย ว่า ศูนย์ควบคุม หมายถึง รูปแบบหนึ่งของมาตรการกักควบคุมที่นิยมใช้ในประเทศอังกฤษ ศาลจะส่งตัวผู้กระทำความผิดที่ไม่ชำระค่าปรับตามกำหนด ผู้กระทำความผิดเล็กน้อยของการพักการลงโทษ หรือผู้กระทำความผิดซึ่งศาลพิจารณาแล้วว่า อาจถูกลงโทษจำคุกไม่เกิน 3 เดือน ไปควบคุม ณ ศูนย์ควบคุม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกฝนให้บุคคลเหล่านี้รักษาระเบียบวินัย และใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ โดยมอบหมายให้ทำงานและฝึกวิชาชีพตามความจำเป็น เช่น การทำตราไปรษณีย์ และการซ่อมแซมสิ่งเล็กๆ น้อย ๆ เป็นต้น ระยะเวลาในการควบคุมตัวอยู่ในศูนย์เป็นการควบคุมเฉพาะในช่วงเวลาเย็นหรือวันเสาร์ เฉลี่ยระยะเวลาควบคุมประมาณ 12-24 ชั่วโมง

นอกจากนี้ ศูนย์ควบคุม ยังอาจหมายถึง มาตรการหนึ่งในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด โดยไม่ใช้เรือนจำในประเทศอังกฤษ ที่ใช้ควบคุมตัวผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กหรือเยาวชน และผู้กระทำความผิดบางประเภทซึ่งกระทำความผิดครั้งแรก และมีลักษณะความผิดไม่ร้ายแรง ศูนย์ควบคุมจะจัดตั้งขึ้นโดยกระทรวงมหาดไทย และจะมีแต่เฉพาะในชุมชนที่มีประชากรหนาแน่นเท่านั้น อาจมีลักษณะคล้ายศูนย์เยาวชน แต่ต่างกันตรงที่ผู้กระทำความผิดจะถูกกำหนดให้มาร่วมกิจกรรมกับศูนย์

โดยศาลจะเป็นผู้สั่งให้ผู้กระทำผิดร้ายแรงถึงขนาดจำคุกและไม่เหมาะสมที่จะได้รับการรอลงอาญาโดยมีเงื่อนไขควบคุมความประพฤติเข้ามาควบคุมในศูนย์นี้

ศูนย์ควบคุม ยังอาจมีลักษณะและหน้าที่คล้ายคลึงกับการคุมความประพฤติผู้กระทำผิด โดยจัดตั้งขึ้นเพื่อลดจำนวนผู้ต้องขัง โดยศาลจะพิพากษาส่งตัวผู้ต้องโทษจำคุกตั้งแต่ 1 เดือน และไม่เกิน 12 เดือน ไปควบคุมตัวยังศูนย์ควบคุมแทนการจำคุก ถือเป็นรูปแบบหนึ่งของการควบคุม เพื่อหลีกเลี่ยงโทษจำคุกสำหรับผู้มีความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือ สนับสนุนให้ผู้ถูกควบคุม สามารถปรับพฤติกรรมของตนให้ดีขึ้น และไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำอีก

ในประเทศอังกฤษ ศูนย์ควบคุม คือ วิธีหนึ่งในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยไม่ควบคุมตัว ซึ่งใช้กับผู้กระทำผิดอายุระหว่าง 10-25 ปี ที่ทำผิดในคดีเล็กน้อย ศูนย์ควบคุมตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติอาญายุติธรรมของอังกฤษปี 1948 ศูนย์จะใช้ควบคุมตัวผู้กระทำผิดในบางเวลา เช่น ในช่วงบ่ายของวันสุดสัปดาห์ ศาลจะส่งตัวผู้กระทำผิดมาควบคุมตัวยังศูนย์ควบคุม และกำหนดจำนวนเวลาทั้งหมดที่จะต้องถูกควบคุมมาด้วย และยังหมายถึง ศูนย์ซึ่งศาลอาจมีคำสั่งให้ผู้กระทำผิดเล็กน้อยไปถูกควบคุมตัวนอกเวลา โดยปกติมักจะเป็นตอนบ่ายวันเสาร์ ศูนย์ควบคุมจะมี 2 ลักษณะ คือ ศูนย์สำหรับเด็ก และศูนย์สำหรับผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ โดยศาลจะกำหนดเวลาในการถูกควบคุมไว้ทั้งหมดหรือไม่เกิน 36 ชั่วโมง ศูนย์มีหน้าที่จัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับตัวผู้กระทำผิดให้ผู้กระทำผิดปฏิบัติ และเกิดประโยชน์ต่อชุมชน

ถึงแม้ว่าศูนย์ควบคุมจะมีผู้ให้ความหมายไว้มาก แต่ลักษณะของศูนย์ควบคุมก็ไม่แตกต่างกันออกไป ซึ่งอาจสรุปได้ว่า ศูนย์ควบคุม เป็นรูปแบบหนึ่งของมาตรการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดกึ่งควบคุม และเป็นวิธีการลงโทษที่หลีกเลี่ยงการจำคุกในระยะสั้น โดยศาลเป็นผู้กำหนดให้ผู้กระทำผิดที่เป็นเด็ก เยาวชน หรือผู้กระทำผิดที่ทำผิดเพียงเล็กน้อยที่ไม่มีสันดานเป็นอาชญากรมาถูกควบคุมตัวยังศูนย์ควบคุม โดยผู้กระทำผิดจะถูกควบคุมเฉพาะบางเวลาเท่านั้น ยังคงมีอิสรภาพ สามารถประกอบอาชีพหรือเรียนหนังสือ และอยู่อาศัยกับครอบครัวได้ตามปกติ เวลาในการถูกควบคุมตัวจะใช้ไปในการปรับปรุงพัฒนาพฤติกรรมของผู้กระทำผิด และในขณะเดียวกัน การทำงานบริการสาธารณะ ก็เป็นการกระทำเพื่อให้ผู้กระทำผิดได้ชดเชยความเสียหายจากการกระทำผิดคืนให้กับสังคมด้วย ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยใช้ศูนย์ควบคุม มีวัตถุประสงค์หลักที่สามารถสรุปได้ 2 ประการ คือ

1) เพื่อแก้ไข ปรับปรุง พื้นฟู และพัฒนาพฤติกรรมของผู้กระทำผิดให้กลับตนเป็นคนดีภายหลังการพ้นโทษ เพื่อเป็นการป้องกันสังคมจากอาชญากรรม

2) เพื่อเป็นการลงโทษผู้กระทำผิดให้เข็ดหลาบ และยับยั้งการกระทำผิดโดยจำกัดเวลาว่างโดยไม่ตัดอิสระภาพ และให้ทำงานบริการสาธารณะเพื่อชดใช้ความเสียหายคืนให้กับสังคม

7. การคุมความประพฤติแบบค่ายฝึกทหาร (Probation Boot Camp) หรือ การคุมความประพฤติแบบให้ตกใจกลัว (Shock Probation)

ในประเทศไทยเริ่มนำมาประยุกต์ใช้โดยปรากฏในรูปของโรงเรียนวิวัฒน์พลเมือง การคุมความประพฤติแบบค่ายฝึกทหารนี้ ในต่างประเทศจะใช้กับผู้กระทำความผิดอุกฉกรรจ์ (Felony) ที่มีอายุระหว่าง 17-30 ปี แทนการลงโทษระยะยาว ใช้ระยะเวลาในโปรแกรม 90 วัน วิธีการที่ใช้จะเป็นการฝึกแบบทหารโดยพลเรือน หากผู้ใดไม่ผ่านการประเมิน ต้องถูกส่งตัวกลับสู่เรือนจำ แต่ผู้ผ่านการประเมิน เมื่อออกจากโปรแกรมแล้วจะถูกคุมความประพฤติต่อ

8. การใช้เรือนจำ (Prison)

เป็นวิธีการสุดท้ายสำหรับผู้กระทำผิดที่เป็นอันตรายต่อสังคมอย่างรุนแรง หรือสำหรับผู้กระทำผิดที่ใช้ทางเลือกอื่นไม่เหมาะสม

จากรูปแบบของมาตรการลงโทษระดับกลางดังที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปรูปแบบโดยเพิ่มระดับความเข้มข้นในการควบคุมได้ดังตารางที่ 2.2 ดังนี้

ตารางที่ 2.2

ทางเลือกในการพิพากษาคดีเพื่อใช้มาตรการลงโทษ
ระดับกลางของมลรัฐจอร์เจีย

BASIC PROBATION	<u>การคุมความประพฤติแบบปกติ</u> ผู้ถูกคุมความประพฤติจะได้รับการประเมินความเสี่ยงและความต้องการเพื่อกำหนดระยะการรายงานตัว
COMMUNITY SERVICE	<u>การทำงานบริการสังคม</u> เป็นเงื่อนไขพิเศษให้ผู้กระทำผิดทำงานชดเชยให้ชุมชนโดยไม่ได้รับค่าตอบแทนภายใต้การดูแลสอดส่องของพนักงานคุมประพฤติ
INTENSIVE PROBATION	<u>การคุมความประพฤติแบบเข้มงวด</u> เป็นวิธีการสอดส่องที่เข้มข้นกว่าการคุมความประพฤติแบบปกติ สำหรับผู้กระทำผิดที่มีโทษหนัก (felony) และอาจมีความเสี่ยงต่อชุมชน หลักเกณฑ์ที่นำมาใช้ในกรณีนี้คือ ต้องพบกับพนักงานเจ้าหน้าที่ 1-4 ครั้งต่อสัปดาห์ อาจเป็นที่บ้าน ที่ทำงาน ตอนกลางคืน หรือวันหยุดสุดสัปดาห์

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

PROBATION DIVERSION CENTER	<p><u>ศูนย์เลี้ยงโทษจำคุก</u></p> <p>ผู้พิพากษาอาจสั่งให้ผู้ถูกคุมความประพฤติต้องเข้าอยู่ในศูนย์นี้โดยถือว่าเป็นเงื่อนไขหนึ่งของการคุมความประพฤติ การใช้ชีวิตในศูนย์นี้คือ ทำงานตามปกติของตนในชุมชนทำงานบริการสังคมกับหน่วยงานทั่วไปและอาจต้องเข้าโปรแกรมการศึกษาหรือรับคำปรึกษาแนะแนวผู้ถูกคุมความประพฤติจะต้องจ่ายเงินเป็นค่าเช่าห้อง ค่าอาหาร ค่าปรับ ค่าชดเชยความเสียหายให้กับผู้เสียหาย และค่าอุปกรณ์ครอบครัวของตนเอง</p>
PROBATION DETENTION CENTER	<p><u>ศูนย์กักขังผู้ถูกคุมความประพฤติ</u></p> <p>เป็นที่พักสำหรับผู้ถูกคุมความประพฤติในชุมชน แต่ค่อนข้างแน่นหนาและมีกฎระเบียบเคร่งครัดกว่าศูนย์เลี้ยงโทษจำคุก ผู้ถูกคุมฯจะต้องทำงานบริการสังคมด้วย โดยอยู่ในความดูแลของเจ้าหน้าที่ตลอดเวลา</p>
PROBATION BOOT CAMP	<p><u>การคุมความประพฤติแบบค่ายฝึกทหาร</u></p> <p>เป็นโปรแกรมที่ใช้กับผู้กระทำผิดอุกฉกรรจ์ อายุระหว่าง 17-30 ปี แทนการลงโทษระยะยาว โดยใช้ระยะเวลาในโปรแกรม 90 วัน วิธีการที่ใช้จะเป็นการฝึกแบบทหาร หลังออกจากโปรแกรมแล้วจะถูกคุมความประพฤติต่อ</p>
PRISON	<p><u>การใช้เรือนจำ</u></p> <p>เป็นวิธีการสุดท้ายสำหรับผู้กระทำผิดที่เป็นอันตรายต่อสังคมอย่างรุนแรง หรือสำหรับผู้กระทำผิดที่ใช้ทางเลือกอื่นไม่ได้ผล</p>

ที่มา: ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์, ม.ป.ป.

โทษตามประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของ
ไทยกับการลงโทษระดับกลาง

วิธีการและรูปแบบการลงโทษทางอาญาของประเทศไทยมีบัญญัติไว้ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 ว่าโทษสำหรับลงแก่ผู้กระทำความผิดมี 5 วิธี คือ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์สิน โดยโทษประหารชีวิตและโทษจำคุกตลอดชีวิตมิให้นำมาใช้บังคับแก่ผู้

ซึ่งกระทำความผิดในขณะที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปี (พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499 สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา) ซึ่งหากพิจารณาแต่เพียงมาตรานี้อาจจะเห็นว่ารูปแบบการลงโทษตามกฎหมายไทยไม่มีรูปแบบที่ตรงกับรูปแบบของการลงโทษระดับกลางของสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นแม่แบบของมาตรการลงโทษระดับกลาง แต่หากพิจารณารูปแบบการลงโทษจำคุกประกอบประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 23, 24, 25, 26 และ 56 แล้วจะเห็นว่า

มาตรา 23 ผู้ใดกระทำความผิดซึ่งมีโทษจำคุก และในคดีนั้นศาลจะลงโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้นั้นได้รับโทษจำคุกมาก่อน หรือปรากฏว่าได้รับโทษจำคุกมาก่อน แต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ ศาลจะพิพากษาให้ลงโทษกักขังไม่เกินสามเดือนแทนโทษจำคุกนั้นก็ได้

มาตรา 24 ผู้ใดต้องโทษกักขัง ให้กักตัวไว้ในสถานที่กักขังซึ่งกำหนดไว้อันมิใช่เรือนจำ

ถ้าศาลเห็นเป็นการสมควร จะสั่งในคำพิพากษาให้กักขังผู้กระทำความผิดไว้ในที่อาศัยของผู้นั้นเองหรือของผู้อื่นที่ยินยอมรับผู้นั้นไว้ หรือสถานที่อื่นที่อาจกักขังได้ เพื่อให้เหมาะสมกับประเภทหรือสภาพของผู้ถูกกักขังก็ได้

ถ้าความปรากฏแก่ศาลว่า การกักขังผู้ต้องโทษกักขังไว้ในสถานที่กักขังตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้นั้น หรือทำให้ผู้ซึ่งต้องพึงพาผู้ต้องโทษกักขังในการดำรงชีพได้รับความเดือดร้อนเกินสมควร หรือมีพฤติการณ์พิเศษประการอื่นที่แสดงให้เห็นว่าไม่สมควรกักขังผู้ต้องโทษกักขังในสถานที่ดังกล่าว ศาลจะมีคำสั่งให้กักขังผู้ต้องโทษกักขังในสถานที่อื่นซึ่งมิใช่ที่อยู่อาศัยของผู้นั้นเองโดยได้รับความยินยอมจากเจ้าของหรือผู้ครอบครองสถานที่ก็ได้ กรณีเช่นว่านี้ ให้ศาลมีอำนาจกำหนดเงื่อนไขอย่างหนึ่งอย่างใดให้ผู้ต้องโทษกักขังปฏิบัติ และหากเจ้าของหรือผู้ครอบครองสถานที่ดังกล่าวยินยอม ศาลอาจมีคำสั่งแต่งตั้งผู้นั้นเป็นผู้ควบคุมดูแลและให้ถือว่าผู้ที่ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายนี้

มาตรา 25 ผู้ต้องโทษกักขังในสถานที่ซึ่งกำหนด จะได้รับการเลี้ยงดูจากสถานที่นั้น แต่ภายใต้ข้อบังคับของสถานที่ ผู้ต้องโทษกักขังมีสิทธิที่จะรับประทานอาหารจากภายนอกโดยค่าใช้จ่ายของตนเอง ใช้เสื้อผ้าของตนเอง ได้รับการเยี่ยมอย่างน้อยวันละหนึ่งชั่วโมง และรับและส่งจดหมายได้

ผู้ต้องโทษกักขังจะต้องทำงานตามระเบียบ ข้อบังคับและวินัย ถ้าผู้ต้องโทษกักขังประสงค์จะทำงานอย่างอื่นก็ให้อนุญาตให้เลือกทำได้ตามประเภทงานที่ตนสมัคร แต่ต้องไม่ขัดต่อระเบียบ ข้อบังคับ วินัย หรือความปลอดภัยของสถานที่นั้น

มาตรา 26 ถ้าผู้ต้องโทษกักขังถูกกักขังในที่อาศัยของผู้นั้นเอง หรือของผู้อื่นที่ยินยอมรับผู้นั้นไว้ ผู้ต้องโทษกักขังนั้นมีสิทธิที่จะดำเนินการในวิชาชีพหรืออาชีพของตนในสถานที่ดังกล่าว

ได้ ในการนี้ ศาลจะกำหนดเงื่อนไขให้ผู้ต้องโทษกักขังปฏิบัติอย่างหนึ่งอย่างใดหรือไม่ก็ได้แล้วแต่ศาลจะเห็นสมควร

บทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าว จึงอาจนำมาประยุกต์ใช้ในลักษณะการลงโทษระดับกลางได้ นอกจากนี้ ในส่วนของวิธีเพิ่มโทษ ลดโทษ และการรอกการลงโทษ มาตรา 56 ได้ระบุไว้ดังนี้

มาตรา 56 ผู้ใดกระทำความผิดซึ่งมีโทษจำคุก และในคดีนั้นศาลจะลงโทษจำคุกไม่เกินสามปี ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้นั้นได้รับโทษจำคุกมาก่อน หรือปรากฏว่าได้รับโทษจำคุกมาก่อน แต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ เมื่อศาลได้คำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ และสิ่งแวดล้อมของผู้นั้น หรือสภาพความผิดหรือเหตุอื่นอันควรปรานีแล้ว เห็นเป็นการสมควร ศาลจะพิพากษาว่าผู้นั้นมีความผิดแต่รอกการกำหนดโทษไว้หรือกำหนดโทษแต่รอกการลงโทษไว้แล้วปล่อยตัวไป เพื่อให้โอกาสผู้นั้นกลับตัวภายในระยะเวลาที่ศาลจะได้อำนาจกำหนด แต่ต้องไม่เกินห้าปีนับแต่วันที่ศาลพิพากษา โดยจะกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองความประพฤติของผู้นั้นด้วยหรือไม่ก็ได้

เงื่อนไขเพื่อคุ้มครองความประพฤติของผู้กระทำความผิดนั้น ศาลอาจกำหนดข้อเดียวหรือหลายข้อ ดังต่อไปนี้

(1) ให้ไปรายงานตัวต่อเจ้าพนักงานที่ศาลระบุไว้เป็นครั้งคราว เพื่อเจ้าพนักงานจะได้สอบถาม แนะนำ ช่วยเหลือ หรือตักเตือนตามที่เห็นสมควรในเรื่องความประพฤติและการประกอบอาชีพ หรือจัดให้กระทำการกิจกรรมบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์ตามที่เจ้าพนักงานและผู้กระทำความผิดเห็นสมควร

(2) ให้ฝึกหัดหรือทำงานอาชีพอันเป็นกิจจะลักษณะ

(3) ให้ละเว้นการคบหาสมาคมหรือการประพฤติใดอันอาจนำไปสู่การกระทำความผิดในทำนองเดียวกันอีก

(4) ให้ไปรับการบำบัดรักษาการติดยาเสพติดให้โทษ ความบกพร่องทางร่างกายหรือจิตใจ หรือความเจ็บป่วยอย่างอื่น ณ สถานที่และตามระยะเวลาที่ศาลกำหนด

(5) เงื่อนไขอื่น ๆ ตามที่ศาลเห็นสมควรกำหนดเพื่อแก้ไข ฟื้นฟู หรือป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดกระทำหรือมีโอกากระทำความผิดขึ้นอีก

เงื่อนไขตามที่ศาลได้กำหนดตามความในวรรคก่อนนั้น ถ้าภายหลังความปรากฏแก่ศาลตามคำขอของผู้กระทำความผิด ผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้นั้น ผู้อนุบาลของผู้นั้น พนักงานอัยการหรือเจ้าพนักงานว่า พฤติการณ์ที่เกี่ยวข้องแก่การควบคุมความประพฤติของผู้กระทำความผิด

ได้เปลี่ยนแปลงไป เมื่อศาลเห็นสมควรศาลอาจแก้ไขเพิ่มเติมหรือเพิกถอนข้อหนึ่งข้อใดเสียก็ได้ หรือจะกำหนดเงื่อนไขข้อใด ตามที่กล่าวในวรรคก่อนที่ศาลยังมีได้กำหนดไว้เพิ่มเติมขึ้นอีกก็ได้

นอกจากบทบัญญัติประมวลกฎหมายอาญาดังกล่าวข้างต้น ให้อำนาจแก่ผู้พิพากษา ใช้ดุลยพินิจลงโทษและกำหนดโทษได้อย่างกว้างขวางแล้ว ยังมีในส่วนของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ลักษณะ 5 จับ ชั่ง จำคุก คั่น ปล่อยชั่วคราว หมวดที่ 1 จับ ชั่ง จำคุก ใน มาตราที่ 89/2 ดังนี้

มาตรา 89/2 ในกรณีที่มิเหตุจำเป็น เมื่อพนักงานอัยการ ผู้บัญชาการเรือนจำ หรือ เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่จัดการตามหมายจำคุกร้องขอ หรือเมื่อศาลเห็นสมควร ศาลจะมีคำสั่งให้ จำคุกผู้ซึ่งต้องจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุดที่ได้รับโทษจำคุกมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของ กำหนดโทษตามที่ระบุไว้ในหมายศาลที่ออกตามคำพิพากษานั้น หรือไม่น้อยกว่าสิบปี ในกรณีต้อง โทษจำคุกเกินสามสิบปีขึ้นไป หรือจำคุกตลอดชีวิต โดยวิธีการอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้ก็ได้

(1) ให้จำคุกไว้ในสถานที่อื่นตามที่บุคคลดังกล่าวร้องขอหรือตามที่ศาลเห็นสมควร นอกจากเรือนจำหรือสถานที่ที่กำหนดไว้ในหมายจำคุก ทั้งนี้ ลักษณะของสถานที่ดังกล่าวให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวงซึ่งต้องกำหนดวิธีการควบคุมและมาตรการเพื่อป้องกันการหลบหนี หรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นด้วย

(2) ให้จำคุกไว้ในเรือนจำหรือสถานที่ที่กำหนดไว้ในหมายจำคุกหรือสถานที่อื่นตาม (1) เฉพาะวันที่กำหนดตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

(3) ให้จำคุกโดยวิธีการอื่นที่สามารถจำกัดการเดินทางและอาณาเขตของผู้ซึ่งได้ตาม หลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

ในการพิจารณาของศาลตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลคำนึงถึงฐานความผิด ความประพฤติ สวัสดิภาพของผู้ซึ่งต้องจำคุก ตลอดจนสวัสดิภาพและความปลอดภัยของผู้เสียหายและสังคมด้วย ทั้งนี้ ให้ศาลดำเนินการไต่สวนหรือสอบถามผู้เสียหาย เจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องตามหมายจำคุก พนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจในท้องถิ่น หรือผู้ซึ่งศาลเห็นว่ามีส่วนเกี่ยวข้อง

คำสั่งของศาลตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลกำหนดให้เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่จัดการตามหมาย นั้นเป็นผู้มีหน้าที่และรับผิดชอบในการดำเนินการตามคำสั่ง และให้นำความในมาตรา 89/1 วรรคสี่ มาใช้บังคับโดยอนุโลม (พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธ ศักราช 2477)

นอกจากนี้ ผู้ศึกษาขอเสนอรายละเอียดของพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 25) พ.ศ. 2550 มาตรา 89 มาตรา 89/1 และมาตรา

89/2 ที่เกี่ยวข้องต่อการนำระบบอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้ควบคุมผู้กระทำผิดในสังคมไทย ดังนี้ (สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2550)

1. พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 25) พ.ศ. 2550 ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว เมื่อวันที่ 12 กันยายน 2550 โดยพระราชบัญญัติฉบับนี้ให้มีผลบังคับใช้เมื่อพ้น 30 วันนับตั้งแต่ประกาศในราชกิจจานุเบกษา และให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมรักษาการตามกฎหมาย

2. พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฯ มีสาระสำคัญที่เปิดโอกาสให้สามารถนำระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในกรณี ดังนี้

(1) ตามมาตรา 89/1 ในกรณีมีเหตุจำเป็นระหว่างสอบสวนหรือพิจารณา

- พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ผู้บัญชาการเรือนจำ หรือเจ้าพนักงานผู้ มีหน้าที่จัดการตามหมายขังร้องขอ หรือเมื่อศาลเห็นสมควร

- ศาลจะมีคำสั่งให้ขังผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ในสถานที่อื่นตามที่บุคคลดังกล่าวร้องขอ หรือตามที่ศาลเห็นสมควรนอกเหนือจากเรือนจำ โดยให้อยู่ในความควบคุมของผู้ร้องขอ หรือเจ้าพนักงานตามที่ศาลกำหนด ศาลจะกำหนดระยะเวลาตามที่ศาลเห็นสมควรก็ได้

- สถานที่อื่นต้องมีใช้สถานีตำรวจ หรือสถานที่ควบคุมผู้ต้องหาของพนักงานสอบสวน โดยมีลักษณะตามที่กำหนดในกฎกระทรวงซึ่งต้องกำหนดวิธีการควบคุมและมาตรการ เพื่อป้องกันการหลบหนีหรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นด้วย

- หากภายหลังผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่ปฏิบัติตามวิธีการหรือมาตรการตามวรรคสามหรือพฤติการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไป ให้ศาลมีอำนาจเปลี่ยนแปลงคำสั่งหรือให้ดำเนินการตามหมายขังได้

(2) ตามมาตรา 89/2 ในกรณีที่ต้องโทษมาแล้วระยะหนึ่ง

- พนักงานอัยการ ผู้บัญชาการเรือนจำ หรือเจ้าพนักงานผู้ มีหน้าที่จัดการตามหมายจำคุกร้องขอ หรือเมื่อศาลเห็นสมควร

- ศาลจะมีคำสั่งให้จำคุกผู้ซึ่งต้องจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุดที่ได้รับโทษจำคุกมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของกำหนดโทษตามที่ระบุไว้ในหมายศาลที่ออกตามคำพิพากษา หรือไม่น้อยกว่าสิบปี ในกรณีต้องโทษจำคุกเกินสามสิบปีขึ้นไป หรือจำคุกตลอดชีวิต โดยวิธีการอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้ก็ได้

1) ให้จำคุกไว้ในสถานที่อื่นตามที่บุคคลดังกล่าวร้องขอหรือตามที่ศาลเห็นสมควร นอกจากเรือนจำหรือสถานที่ที่กำหนดไว้ในหมายจำคุก ทั้งนี้ ลักษณะของสถานที่ดัง

กล่าวให้เป็นที่ไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวงซึ่งต้องกำหนดวิธีการควบคุมและมาตรการเพื่อป้องกันการหลบหนีหรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น

2) ให้จำคุกไว้ในเรือนจำหรือสถานที่ที่กำหนดไว้ในหมายจำคุกหรือสถานที่อื่นตาม 1) เฉพาะวันที่กำหนดตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

3) ให้จำคุกโดยวิธีการอื่นที่สามารถจำกัดการเดินทางและอาณาเขตของผู้นั้นได้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

- ในการพิจารณาของศาล ให้ศาลคำนึงถึงฐานความผิด ความประพฤติ สวัสดิภาพของผู้ซึ่งต้องจำคุก ตลอดจนสวัสดิภาพและความปลอดภัยของผู้เสียหายและสังคม

จะเห็นได้ว่า เมื่อนักกฎหมายต่าง ๆ ที่นำเสนอมาข้างต้นมาเปรียบเทียบกับแนวคิดและรูปแบบการลงโทษระดับกลางแล้ว จะเห็นว่าการลงโทษระดับกลางไม่ใช่แนวคิดใหม่สำหรับการลงโทษของประเทศไทย เพียงแต่เราไม่เคยนำมาปรับใช้อย่างจริงจังเท่านั้น

รูปแบบของการลงโทษระดับกลางที่อาจนำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมไทย

อ้างอิงงานวิจัยของ อีราพจน์ ทองศรี เรื่องทัศนคติของผู้พิพากษาต่อมาตรการลงโทษระดับกลางในด้านของมาตรการลงโทษระดับกลางที่ควรทำความเข้าใจเพิ่มเติม เพื่ออาจนำมาพิจารณาประยุกต์ใช้ในกระบวนการยุติธรรมไทย ได้แก่

1. การทำงานบริการสังคม (Community Service-CS)

ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 ให้อำนาจผู้พิพากษาออกการลงโทษจำคุกผู้กระทำความผิดไว้ก่อนไม่เกิน 5 ปี ในคดีที่ศาลจะลงโทษจำคุกผู้นั้นไม่เกิน 3 ปีและผู้นั้นไม่เคยต้องโทษจำคุกมาก่อน เพื่อให้โอกาสผู้นั้นได้กลับตนเป็นพลเมืองดี และในช่วงเวลาที่มีการรอลงโทษจำคุกนี้ ศาลอาจกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองความปลอดภัยของผู้นั้นได้ โดยเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองความปลอดภัยอาจเป็นการรายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติ ฝึกหัด หรือทำงานวิชาชีพ ละเว้นการคบหาสมาคมหรือความประพฤติอันอาจนำไปสู่การกระทำผิดทำนองเดียวกัน การบำบัดรักษาอาการติดยาเสพติดหรืออื่น ๆ ซึ่งตามหลักกฎหมายนี้ เงื่อนไขหนึ่งที่ศาลอาจกำหนดได้ คือ การทำงานบริการสังคม โดยศาลอาจกำหนดให้ผู้กระทำความผิดต้องทำงานให้กับชุมชนเพื่อเป็นการชดใช้ความเสียหายต่อสังคมด้วยการเน้นการใช้แรงงานมากกว่าการใช้ตัวเงิน เช่น ทำความสะอาดชุมชน สถานที่ราชการ ชุดคุ้ยออกท่อ ล้างห้องน้ำสาธารณะ หรือทำงานให้บ้านพักคนชรา เป็นต้น โดยศาลอาจสั่งให้ทำงานบริการสังคมเพียงอย่างเดียวหรือทำควบคู่ไปกับการถูกคุมความประพฤติด้วยก็ได้

การทำงานบริการสังคม ควรมีแนวทางการประยุกต์ใช้ในประเทศไทย ดังนี้

- การกำหนดชั่วโมงการทำงานบริการสังคมที่ไม่น้อยจนเกินไป ดังตัวอย่างกรณีอาจารย์สถาบันการศึกษาแห่งหนึ่ง ที่ทำร้ายร่างกายภรรยาจนเสียชีวิตโดยไม่เจตนา และศาลสั่งให้ทำงานบริการสังคมเพียง 50 ชั่วโมง ทำให้เกิดกระแสสังคมที่ไม่พอใจต่อคำพิพากษา ทั้งที่ในความเป็นจริงศาลได้พิจารณาพิพากษาตามคำฟ้อง ตามหลักฐานและวิธีการที่มีอยู่

- การตรวจสอบการทำงานบริการสังคมควรมีความเข้มข้นมากยิ่งขึ้น เนื่องจากในปัจจุบันมีการกล่าวกันว่า เหตุใดผู้ถูกคุมความประพฤติบางราย จึงไม่ปฏิบัติตนอย่างเคร่งครัดตามเงื่อนไขที่กำหนดให้ทำงานบริการสังคม และบางครั้งไม่มีเจ้าหน้าที่ดูแลระหว่างการทำงานบริการสังคม ซึ่งมีผลทำให้การบังคับใช้กฎหมายตกต่ำลงไปตามลำดับ เพราะผู้ถูกคุมความประพฤติไม่เกรงกลัวในเมื่อปฏิบัติผิดเงื่อนไขการคุมความประพฤติ

- การให้พนักงานคุมประพฤติรับผิดชอบในการกำหนดประเภทของงานบริการคุมประพฤติ

- การให้ศาลสามารถสั่งให้ทำงานบริการสังคมได้ทันที โดยไม่จำเป็นต้องผ่านมาตรา 56 เนื่องจากในบางครั้งศาลต้องการจะสั่งกักขังที่บ้านควบคู่กับการทำงานบริการสังคม แต่ไม่สามารถทำได้เนื่องจากศาลต้องส่งรอกการลงโทษก่อนจึงจะสั่งให้ทำงานบริการสังคมได้ แต่หากจะสั่งกักขังเพื่อให้มีการรอกการกักขังก่อน ก็ไม่สามารถทำได้ เพราะไม่มีการรอกการกักขังในกฎหมายไทย

2. การกักขังที่บ้าน (House Arrest หรือ Home Confinement หรือ Home Detention)

การกักขังที่บ้าน เป็นการกำหนดให้ผู้กระทำผิดอยู่ในบ้านของตนเองทุกวันในช่วงเวลาหนึ่ง จะออกนอกบ้านได้ก็เฉพาะกรณีไปทำงาน เรียนหนังสือ หรือรับคำปรึกษาแนะนำ วิธีนี้มักใช้เป็นเงื่อนไขในการคุมความประพฤติแบบเข้มงวด ใช้ได้กับผู้กระทำผิดที่เป็นทั้งเด็กและผู้ใหญ่

การกักขังที่บ้าน ควรมีแนวทางการประยุกต์เพื่อนำมาใช้ในประเทศไทย คือ

- ควรมีการปรับใช้ในเรื่องเกี่ยวกับประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 24 วรรค 2 ว่าด้วยการกักขัง ณ ที่อยู่อาศัยของผู้นั้นเองหรือของผู้อื่นที่ยินยอมรับผู้นั้นไว้ หรือหากศาลไม่ใช้วิธีการนี้ก็อาจจะต้องใช้วิธีการรอลงอาญาให้มากขึ้น เพื่อมิให้เรือนจำเต็มไปด้วยผู้กระทำผิดที่มีโทษสถานเบา ถือเป็น การปฏิบัติกับผู้กระทำผิดที่ซึ่งอยู่ในวิสัยที่จะแก้ไขฟื้นฟูได้ โดยมีการสืบเสาะข้อเท็จจริงเพื่อให้ทราบประวัติภูมิหลังว่าเหมาะสมหรือไม่ในการปฏิบัติต่อผู้นั้นด้วยการใช้วิธีกักขังที่บ้าน

- ควรมีการปรับใช้ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 26 ที่ศาลอาจกำหนดเงื่อนไขให้ผู้ต้องโทษกักขังกระทำอย่างใดหรือไม่ก็ได้ โดยให้อยู่ในความดูแลของพนักงานคุมประพฤติ

- วิธีการกักขังที่บ้านสามารถใช้ได้กับผู้ต้องหาที่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว หรือผู้ที่ได้รับการพักการลงโทษ

การกักขังเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ เพราะเกี่ยวข้องกับกฎหมายหลายฉบับ เช่น การใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย ในการทำทัณฑ์บนหากศาลสั่งผู้ที่มีพฤติการณ์โน้มเอียงว่าจะกระทำความผิดให้ทำทัณฑ์บน แต่บุคคลนั้นขัดขืน ศาลสามารถสั่งกักขังโดยอาจสั่งให้กักขังที่บ้านได้

3. การคุมความประพฤติแบบเข้มงวด (Intensive Probation Supervision-IPS หรือ Intensive Supervision of Probation-ISP)

การคุมความประพฤติแบบเข้มงวดหรือแบบเคร่งครัดนี้ เป็นวิธีการจำกัดสิทธิเสรีภาพของผู้กระทำความผิด โดยยังคงให้อยู่ในชุมชนและจำกัดบริเวณโดยกำหนดเงื่อนไขอื่น ๆ ประกอบด้วย (restrictions on freedom in the community) การลงโทษรูปแบบนี้ เป็นวิธีการเพื่อที่จะเลี่ยงการลงโทษจำคุก ซึ่งนอกจากจะช่วยลดปัญหาความแออัดของผู้ต้องขังในเรือนจำแล้วยังมุ่งที่จะลดการกระทำผิดในอนาคตด้วย วิธีการนี้จะเป็นวิธีที่ช่วยเติมเต็มการสอดส่องให้มีคุณภาพมากขึ้น โดยมีแนวทางการประยุกต์ใช้ที่อาจกระทำได้ ดังนี้

- อาจปรับใช้ได้ในปัจจุบันตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 (5) กล่าวคือ ในอนุมาตรานี้เปิดโอกาสให้ศาลกำหนดเงื่อนไขอื่น ๆ ตามที่ศาลเห็นสมควรกำหนดเพื่อแก้ไขฟื้นฟูบุคคลนั้น ดังนั้น เงื่อนไขที่ศาลอาจเพิ่มเติมในเงื่อนไขของการคุมความประพฤติก็คือ การห้ามออกจากบ้าน (Curfew) ในช่วงเวลาที่เสี่ยงต่อการไปกระทำความผิดซ้ำ การรายงานตัวที่ถี่กว่าเดิม โดยเน้นการไปตรวจ ณ ที่พัก การโทรศัพท์ตรวจสอบผู้กระทำความผิด การตรวจหาสารเสพติดและสุรา (กรณีที่มีเงื่อนไขห้ามเสพยาเสพติดและดื่มสุรา) เป็นต้น

- การกำหนดเงื่อนไขว่า ผู้กระทำความผิดรายใดสมควรใช้วิธีการคุมความประพฤติแบบเข้มงวด ควรพิจารณาจากรายงานสืบเสาะข้อเท็จจริงและการจำแนกผู้ถูกคุมความประพฤติ

- ควรจัดให้มีเจ้าหน้าที่หรือพนักงานคุมความประพฤติดูแลสอดส่องผู้กระทำความผิดแบบเข้มงวดและเคร่งครัด โดยเจ้าหน้าที่ 1 คนจะต้องดูแลผู้กระทำความผิดไม่เกิน 10 คน

- กำหนดให้ผู้กระทำความผิดรายงานตัวกับพนักงานคุมความประพฤติสัปดาห์ละ 1 ครั้ง

- เจ้าหน้าที่ต้องออกไปสอดส่องโดยการเยี่ยมบ้านผู้ถูกคุมความประพฤติเดือนละ 1 ครั้ง

- ศาลกำหนดเงื่อนไขบางอย่างไว้โดยเฉพาะในเรื่องสำคัญ เช่น การให้ผู้กระทำความผิดไปบำบัดอาการติดยาเสพติดหรือยาเสพติด หรือการให้ผู้กระทำความผิดเข้าศึกษาเล่าเรียนหรือฝึกวิชาชีพ

- ในกรณีที่มีการกระทำผิดอีกหรือการฝ่าฝืนเงื่อนไขการคุมประพฤติ ให้เจ้าหน้าที่รายงานต่อศาลเพื่อการเพิกถอนการคุมประพฤติและบังคับโทษต่อไปทันที

ปัญหาของการคุมความประพฤติแบบเข้มงวด ได้แก่

- อัตรากำลังของพนักงานคุมประพฤติที่มีอยู่ มีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับปริมาณงานจำนวนมากที่พนักงานคุมประพฤติได้รับ

- พนักงานคุมประพฤติมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายอย่างจำกัด เช่น หากพบว่ามี การกระทำผิดเงื่อนไข ก็ไม่สามารถจับกุมได้ทันที แต่ต้องกลับมารายงานศาลก่อน

- ยังไม่มีสถานที่คุมขังพิเศษ อย่างเช่น ศูนย์กักขังผู้ถูกคุมความประพฤติ

ปัญหาดังกล่าวนี้ ทำให้งานคุมประพฤติในปัจจุบันขาดอำนาจในการปฏิบัติให้ บรรลุวัตถุประสงค์ของงานคุมประพฤติได้อย่างแท้จริง

4. การควบคุมด้วยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring-EM)

เป็นการลงโทษโดยการกำหนดบริเวณให้ผู้กระทำผิดอยู่ในสถานที่จำกัด โดยมี อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตัวผู้กระทำผิดไว้ และเจ้าหน้าที่บังคับโทษจะมีเครื่องมือตรวจจับสัญญาณ การออกนอกพื้นที่ของผู้กระทำผิด การควบคุมด้วยระบบ EM จะมีวิธีการใช้อยู่ 2 แบบ คือ การติดต่อแบบต่อเนื่อง (Continuous Contact) และการติดต่อแบบกำหนด (Programmed Contact)

1) การติดต่อแบบต่อเนื่อง (Continuous Contact) คือ การให้ผู้กระทำผิดสวม อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ส่งสัญญาณผ่านตัวรับ (receiver) ที่ต่อกับโทรศัพท์บ้านของบุคคลนั้น หากผู้กระทำผิดออกนอกเขตบ้าน อุปกรณ์จะส่งสัญญาณผ่านโทรศัพท์ไปยังศูนย์ควบคุม

2) การติดต่อแบบกำหนด (Programmed Contact) เป็นวิธีที่ให้คอมพิวเตอร์จาก ศูนย์ควบคุมส่งหมายเลขแบบอัตโนมัติไปยังผู้กระทำผิดที่ถูกกักขังที่บ้าน เพื่อตรวจสอบ ว่าผู้กระทำผิดยังอยู่ในบ้านหรือไม่ โดยคอมพิวเตอร์จะตรวจสอบเสียงของผู้รับสายด้วยว่าเป็น เสียงของผู้กระทำผิดจริง ซึ่งก่อนเข้าโปรแกรมจะมีการบันทึกเสียงของผู้กระทำผิดเก็บไว้ล่วงหน้าในคอมพิวเตอร์ศูนย์ควบคุมเพื่อเปรียบเทียบ หรือใช้เครื่องตรวจสอบสัญญาณแบบมือถือเพื่อดูว่า ผู้กระทำผิดอยู่ในบ้านหรือไม่ โดยที่เจ้าหน้าที่ไม่ต้องเข้าไปในบ้านด้วยตนเอง เพียงเปิดเครื่องเมื่อ ขับรถผ่านบ้านผู้กระทำผิดเท่านั้น เป็นการทำให้ประหยัดเวลาและเสียงอันตรายน้อยลงหากต้อง เข้าไปในพื้นที่เสี่ยงภัย

จากผลการศึกษาของคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เกี่ยวกับการนำ ระบบอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้ควบคุมผู้กระทำผิดนั้น ได้มีการศึกษาเชิงสำรวจภายในประเทศ ได้ผลการศึกษา ดังนี้

(1) สรุปผลการศึกษาเชิงสำรวจในประเทศ

1. กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รู้จักอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในการควบคุมผู้กระทำผิดบ้าง และเห็นว่าเป็นไปได้ในการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการควบคุมตัวผู้กระทำผิด โดยการนำรูปแบบของอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์แบบผสมผสานที่สามารถประยุกต์ให้เข้ากับสังคมไทย

2. ควรมีการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์กับผู้กระทำผิดครั้งแรก กำหนดโทษไม่สูง และควรใช้กับผู้กระทำผิดทุกประเภทคดี ระยะเวลาที่เหมาะสม คือ ระยะเวลาไม่เกิน 2 ปี โดยกลุ่มตัวอย่างเห็นว่า รัฐบาลควรรับผิดชอบค่าใช้จ่ายร่วมกับผู้กระทำผิด โดยผู้กระทำผิดควรรับผิดชอบไม่ควรเกิน 100 บาทต่อเดือน และกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้กระทำผิดส่วนใหญ่ยอมรับการปฏิบัติตามเงื่อนไขที่เข้มงวดของการควบคุมด้วยการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มากกว่าการคุมประพฤติ

(2) ผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูงของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (กรมคุมประพฤติ กรมราชทัณฑ์ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และอธิบดีผู้พิพากษา)

1. เห็นด้วยต่อการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการควบคุมตัวผู้กระทำผิด เนื่องจากเป็นการให้โอกาสทางสังคมแก่ผู้กระทำผิด และเป็นการสร้างทางเลือกในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในระดับกลางที่มีค่อนข้างน้อยในประเทศไทยให้แก่ผู้กระทำผิดมากขึ้น

2. ควรใช้กับผู้ต้องขังระหว่าง 2-5 ปี สำหรับผู้กระทำผิดเพศหญิง ผู้สูงอายุ เด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ผู้ที่เมาแล้วขับ (ก่อให้เกิดอุบัติเหตุและความสูญเสีย) และผู้กระทำผิดทุกประเภทคดีที่กำหนดโทษไม่สูงตามความเหมาะสม ซึ่งอาจกำหนดเงื่อนไขเป็นผู้ที่สำนึกผิดต่อการกระทำ มีการชดใช้แก่เหยื่ออาชญากรรม และมีงานทำ

3. ระยะเวลาในการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ควรใช้ตามความเหมาะสมของแต่ละประเภทคดี โดยไม่ควรเกิน 1 ปี โดยรัฐบาลควรเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ร่วมกับผู้กระทำผิด หน่วยงานที่รับผิดชอบควรเป็นกรมคุมประพฤติ กรมราชทัณฑ์ หรือมีหน่วยงานกลาง และควรมีการใช้โปรแกรมในการตรวจตราที่เข้มงวด และการแก้ไขฟื้นฟูที่มีความเหมาะสมควบคู่ไปด้วย

4. ปัญหาอุปสรรค ได้แก่ ปัญหาความไม่แน่นอนของเทคโนโลยีซึ่งอาจนำไปสู่ปัญหาความไม่เชื่อมั่นในอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ของผู้กระทำผิด ปัญหางบประมาณ ปัญหาความยุติธรรมระหว่างคนรวยและคนจน และปัญหาการคอร์รัปชันที่อาจเกิดขึ้น

5. ศูนย์เลี้ยงโทษจำคุก (Probation Diversion Center)

เป็นการลงโทษในกรณีที่ผู้พิพากษาเห็นว่า ผู้กระทำผิดควรได้รับโทษจำคุกในระยะเวลาสั้น ๆ แต่ผู้พิพากษารอการลงโทษจำคุกไว้ก่อน จึงกำหนดโทษที่คล้ายกับโทษจำคุก คือ การจำกัดบริเวณหรือจำกัดเสรีภาพ โดยให้ผู้กระทำผิดอยู่ในสถานที่ที่คล้ายหอพักหรือเรือนจำความ

มันคงต่ำเฉพาะเวลากลางคืนและวันหยุด ส่วนวันธรรมดาสามารถออกไปทำงานหรือเรียนได้ตามปกติ ในระหว่างเวลาที่อยู่ในศูนย์ ผู้กระทำผิดจะต้องเข้าโปรแกรมฝึกอบรมพฤติกรรมนิสัยหรือการฝึกอาชีพ และต้องทำงานบริการสังคม โดยผู้พิพากษาอาจกำหนดให้ผู้กระทำผิดเสียค่าใช้จ่ายเป็นค่าที่พักหรือค่าอาหารเอง

หากจะนำศูนย์เลี้ยงโทษจำคุกมาประยุกต์ใช้ในสังคมไทย อาจมีแนวทางการปรับใช้ดังนี้

- ควรมีการปรับใช้ศูนย์เลี้ยงโทษจำคุก โดยพิจารณาถึงทำเลที่จะสร้างศูนย์เลี้ยงโทษจำคุก ซึ่งอาจจะเป็นในชุมชนอื่น ๆ ที่ไม่ใกล้เรือนจำจนเกินไป เพราะอาจจะเป็นเหตุให้ผู้กระทำผิดยังรู้สึกที่ตนเองยังอยู่ในเรือนจำ หรือหากมีทัศนสถานเปิดของกรมราชทัณฑ์แห่งใดที่ยังมีพื้นที่ว่าง ก็ควรนำพื้นที่เหล่านั้นมาปรับสร้างศูนย์เลี้ยงโทษจำคุก

- การปรับใช้วัดที่มีความเหมาะสม ค่าอาหาร องค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) ที่มีความพร้อมและประสงค์จะให้ความร่วมมือ เช่น สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย บ้านพักฉุกเฉินต่าง ๆ เพื่อเป็นที่รองรับผู้กระทำผิดชั่วคราวในภาวะที่มีงบประมาณจำกัด

6. ศูนย์กักขังผู้ถูกคุมความประพฤติ (Probation Detention Center)

มาตรการนี้ใช้ในกรณีที่ผู้พิพากษาเห็นว่า ผู้กระทำผิดควรได้รับโทษจำคุกระยะเวลาสั้น ๆ แต่ให้รอการลงโทษจำคุกไว้ก่อน ในขณะที่เดียวกันก็ควรถูกคุมความประพฤติอย่างเข้มงวดด้วย ผู้พิพากษาอาจกำหนดให้ผู้กระทำผิดอยู่ในศูนย์หรือสถานที่กักขังที่ตั้งอยู่ในชุมชนตลอดเวลา สถานที่ดังกล่าวต้องมีความมั่นคงแน่นอนและมีกฎระเบียบมากกว่าศูนย์เลี้ยงโทษจำคุกโดยมีเจ้าหน้าที่ควบคุมและอบรมผู้กระทำผิดเพื่อให้ได้รับการแก้ไขพฤติกรรมนิสัย และต้องกำหนดให้ผู้กระทำผิดออกไปทำงานบริการสังคมหรือชุมชนสัปดาห์ละ 1 ครั้งหรือมากกว่าก็ได้ นอกจากนี้ อาจจะมีแนวทางประยุกต์โดย

- ควรมีการแก้กฎหมายให้ศาลส่งตัวผู้ถูกคุมความประพฤติที่ผิดเงื่อนไขไปกักขังได้โดยตรง คือ เมื่อพนักงานคุมประพฤติทราบว่าผู้ถูกคุมความประพฤติทำผิดเงื่อนไข จึงรายงานให้ศาลทราบ โดยศาลสั่งให้กักขังผู้ถูกคุมความประพฤติรายนั้นที่ศูนย์กักขังผู้ถูกคุมความประพฤติ

- เนื่องจากอาจมีปัญหาเรื่องงบประมาณในการสร้างศูนย์กักขังผู้ถูกคุมความประพฤติในประเทศไทย จึงควรขอแบ่งพื้นที่บางส่วนจากศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดเพื่อดำเนินการในส่วนนี้

7. การคุมความประพฤติแบบค่ายฝึกทหาร หรือ การคุมประพฤติแบบให้ตกใจกลัว

(Probation Boot Camp/Shock Probation)

เป็นการคุมความประพฤติในรูปแบบการฝึกทหารเกณฑ์หรือนักเรียนรักษาดินแดน (Military Basic Training) โดยผู้ถูกคุมความประพฤติจะต้องทำงานบริการสังคมและเข้าโปรแกรมฝึกอาชีพควบคู่ไปด้วย โดยอาจมีแนวทาง

- ประสานงานกับหน่วยงานของทหารเพื่อปรับปรุงค่ายทหารเป็นสถานที่รองรับ
 - เพิ่มการฝึกอบรมให้กับเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ ได้แก่ ทหาร ซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่นี้
- แม้ในต่างประเทศจะใช้พลเรือนที่มีความรู้ทางด้านวิชาทหารเป็นผู้ทำหน้าที่ แต่สำหรับประเทศไทย ซึ่งมีงบประมาณจำกัด ก็สามารถประยุกต์ใช้โดยการให้ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Attitude) และทักษะ (Skill) ในเรื่องของการแก้ไขฟื้นฟูให้แก่ครูฝึกที่เป็นทหารเหล่านี้
- การวางแผนสร้างค่ายฝึกทหารในอนาคตหากมีงบประมาณเพียงพอ

ประเภทคดีและลักษณะของผู้กระทำผิดที่เหมาะสมกับมาตรการลงโทษระดับกลาง

สำหรับการจะพิจารณานำมาตรการลงโทษระดับกลางมาใช้พิพากษาลงโทษแก่ผู้กระทำผิดนั้น เป็นดุลยพินิจของผู้พิพากษาที่พิจารณาพิพากษาคดีที่จะเห็นชอบว่าควรเป็นคดีประเภทใด เพราะแม้จะเป็นคดีที่มีฐานความผิดเดียวกัน เช่น คดีลักทรัพย์เพียงเล็กน้อยเหมือนกัน แต่พฤติการณ์ในการกระทำความผิดหรือมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิดที่แตกต่างกัน หรือผู้กระทำความผิดที่มีลักษณะส่วนบุคคลต่างกัน ก็มีผลทำให้ผู้พิพากษากำหนดโทษที่แตกต่างกันได้ โดยลักษณะประเภทคดีที่สามารถนำมาตราการลงโทษระดับกลางมาใช้ในการลงโทษผู้กระทำผิดได้แก่

1) ความผิดที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำ (Juveniles Delinquents) เนื่องมาจากการมีวุฒิภาวะที่ไม่สมบูรณ์ การลงโทษให้เด็กและเยาวชนได้รับโทษจำคุกอาจทำให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิตได้ แต่การรอการลงโทษหรือการคุมประพฤติแบบปกติก็ยังคงอาจทำให้ไม่เซ็ดหลาบ และกลับมาก่อทำความผิดซ้ำได้อีก

2) ความผิดที่เกิดจากความรุนแรงในครอบครัว (Domestic Violence/Family Violence) เช่น ความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ความผิดทางเพศในลักษณะอนาจาร ความผิดต่อชีวิตที่กระทำโดยประมาทหรือไม่มีเจตนาฆ่าบุคคลในครอบครัว ซึ่งส่วนใหญ่ผู้เสียหายมักมีส่วนในการก่อให้เกิดการกระทำผิดด้วย

3) ความผิดอาญาต่อส่วนตัวหรือความผิดอันยอมความกันได้ เช่น ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา ความผิดฐานอนาจาร ความผิดฐานทำให้สูญเสียชีวิต ความผิดฐานหน่วงเหนี่ยวกักขังผู้อื่น ความผิดฐานหมิ่นประมาท ฐานฉ้อโกง ยักยอกทรัพย์ ทำให้สูญเสียชีวิต ความผิดฐานบุกรุก ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ในกรณีที่ผู้กระทำผิดและผู้เสียหายเป็นญาติกัน เช่น ความผิดฐานลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ฉ้อโกงประชาชน รับของโจร ความผิดฐานทำให้ทรัพย์ที่มีใช้เพื่อสาธารณประโยชน์เสียหาย

4) ความผิดที่มีระวางโทษจำคุกระยะสั้น เช่น ความผิดที่มีโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี เป็นความผิดที่ศาลอาจรอการลงโทษจำคุกให้ได้ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 56

5) ความผิดที่ผู้เสียหายได้รับการชดเชยความเสียหายแล้ว เช่น ความผิดต่อร่างกายหรือชีวิตที่ผู้เสียหายได้รับค่าสินไหมทดแทนจนพอใจแล้ว ความผิดต่อทรัพย์ที่มีมูลค่าเล็กน้อยและผู้เสียหายได้รับทรัพย์สิน หรือได้รับการชดเชยตามราคาค่าเสียหายนั้นแล้ว

6) ความผิดที่ไร้เหยื่อหรือผู้กระทำความผิดตกเป็นเหยื่อเสียเอง (Victimless Crime) เช่น กรณีหญิงสมัครใจค้าประเวณี คดีความผิดฐานเสพยาเสพติด เป็นต้น (ธีราพจน์ ทองศรี, 2549, น. 38-39)

ส่วนลักษณะของผู้กระทำความผิดที่ควรนำมาตรการลงโทษระดับกลางมาใช้บังคับควรมีลักษณะดังนี้

1. เป็นผู้ที่ไม่เคยมีประวัติว่าถูกฟ้องในคดีอาญามาก่อน
2. เป็นผู้ที่ไม่เคยต้องโทษจำคุกมาก่อน หรือเคยแต่เป็นคดีความผิดที่เกิดจากความประมาทหรือคดีลหุโทษ
3. พฤติการณ์ในการกระทำความผิดไม่ร้ายแรงและความเสียหายจากการกระทำความผิดมีไม่มาก
4. เหตุอันสมควรปราณี เช่น อายุน้อย ประวัติและความประพฤติทั่วไปไม่เสียหายร้ายแรง กำลังศึกษาเล่าเรียน มีอาชีพงานการเป็นหลักแหล่ง สุขภาพอ่อนแอหรือภาวะแห่งจิตบกพร่อง เป็นต้น
5. กระทำความผิดเพราะบันดาลโทสะ ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 72 หรือป้องกันตนโดยเกินสมควรแก่เหตุ มาตรา 69 หรือการกระทำความผิดต่อทรัพย์เพราะจำใจ
6. มีลักษณะอันเชื่อว่าสามารถแก้ไขปรับปรุงตนเองได้

สำหรับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับลักษณะของผู้กระทำความผิดนี้ อาจได้มาโดยที่ศาลส่งพนักงานคุมประพฤติไปสืบเสาะและพินิจจำเลยแล้วรายงานต่อศาล หรือการรับฟังข้อเท็จจริงที่ปรากฏได้จากการพิจารณา รวมทั้งคำแถลงของจำเลยหรือคำรับรองของบุคคลที่น่าเชื่อถือ ทั้งที่มาเบิกความยืนยันและการรับรองเป็นหนังสือด้วย

บุคลากรและหน่วยงานที่มีหน้าที่บังคับใช้โทษระดับกลาง

สำหรับบุคลากรที่มีหน้าที่บังคับใช้โทษและเกี่ยวข้องกับการลงโทษระดับกลางนั้น สามารถแบ่งออกได้ ดังนี้

1. พนักงานคุมประพฤติ

มีหน้าที่สืบเสาะและพินิจผู้กระทำความผิดในคดีที่ผู้กระทำความผิดให้การรับสารภาพ หรือรายงานต่อผู้พิพากษาก่อนมีคำพิพากษา และคอยสอดส่องผู้กระทำผิดหลังจากศาลมีคำพิพากษาแล้ว รวมทั้งการรับรายงานตัวผู้ถูกคุมความประพฤติ การควบคุมให้ผู้กระทำผิดทำงานบริการสังคม ดำเนินการคุมประพฤติแบบเข้มงวด ประสานงานกับหน่วยทหารในการคุมความประพฤติแบบค่ายฝึกทหาร

2. เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์

มีหน้าที่ดูแลผู้กระทำผิด หรือผู้ได้รับการพักการลงโทษที่อยู่ในศูนย์เลี้ยงโทษจำคุก ศูนย์กักขังผู้ถูกคุมความประพฤติ

3. เจ้าหน้าที่ศาลที่ศาลตั้งเป็นเจ้าพนักงาน

โดยอาจกำหนดขึ้นจากเจ้าพนักงานของศาลเอง หากอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานอื่นยังไม่มีเพียงพอ โดยให้ทำหน้าที่ดูแลตรวจสอบกรณีกักขังที่บ้านหรือสถานที่ซึ่งศาลกำหนดเป็นที่กักขัง

4. บุคคลที่ศาลตั้งเป็นเจ้าพนักงาน

ศาลอาจแต่งตั้งบุคคลซึ่งเป็นเจ้าของสถานที่ที่ศาลกำหนดให้เป็นที่กักขัง โดยมีหน้าที่ดูแลตรวจสอบการอยู่ในสถานที่ที่กำหนดของผู้ถูกกักขังตามที่กฎหมายกำหนดให้ศาลมีอำนาจแต่งตั้งได้

ส่วนหน่วยงานที่สามารถทำหน้าที่สนับสนุนมาตรการลงโทษระดับกลาง ให้ความร่วมมือทั้งในด้านการสนับสนุนบุคลากร ตลอดจนอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ในการทำงานบริการสังคม หรือการบำบัดรักษาหรือควบคุมผู้กระทำความผิด ได้แก่

- กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ในกรณีศาลกำหนดเงื่อนไขในการฝึกอาชีพ
- กระทรวงกลาโหม ในกรณีการลงโทษด้วยการส่งไปคุมประพฤติในค่ายฝึกทหาร

(Boot-Camp)

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาเอกสารพบว่า การศึกษาวิจัยทัศนคติของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมในเรื่องการนำมาตรการลงโทษระดับกลางมาใช้ควบคุมผู้กระทำผิดในประเทศไทยนั้นไม่น้อยมาก แต่มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดด้วยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมาตรการการลงโทษระดับกลาง ที่สามารถนำมาสนับสนุนแนวคิดในการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้ ดังนี้

ระวีวรรณ กนิษฐดิษ (2531) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาทัศนคติของบุคลากรที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมต่อการนำศูนย์ควบคุมมาใช้ในประเทศไทย โดยการศึกษาทัศนคติ ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะของบุคลากรที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมที่มีต่อแนวคิด และหลักการของศูนย์ควบคุม ทั้งข้อสนับสนุนและข้อโต้แย้ง เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาเป็นแนวทางในการนำศูนย์ควบคุมมาใช้ในประเทศไทย ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ประชากรส่วนใหญ่เห็นด้วยกับหลักการของศูนย์ควบคุม 3 ประการ คือ หลักการในการจำกัดเวลาว่างโดยไม่เสียอิสรภาพหรือการควบคุมตัวเพียงบางช่วงเวลา, หลักการลดใช้ความเสียหายแห่งอาชญากรรมคืนให้กับสังคม และหลักการในการแก้ไขและพัฒนาพฤติกรรมของผู้กระทำผิด ซึ่งเป็นหลักการที่ทำให้ศูนย์ควบคุมเป็นมาตรการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัวผู้กระทำผิด ผู้เสียหาย และสังคมส่วนรวมมากกว่าการลงโทษแบบอื่น ดังนั้นประชาชนส่วนใหญ่จึงเห็นว่า ควรนำศูนย์ควบคุมมาใช้ในประเทศไทยโดยเร็วที่สุด โดยมีข้อสนับสนุนว่า การใช้ศูนย์ควบคุมจะช่วยให้ผู้พิพากษามีทางเลือกในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเล็กน้อยเพิ่มขึ้น ซึ่งจะทำให้ผู้กระทำผิดเล็กน้อยในเรือนจำลดลงด้วย ความเห็นส่วนใหญ่มองว่า หน่วยงานที่ควรเข้ามารับผิดชอบดำเนินการศูนย์ควบคุม คือ กระทรวงยุติธรรม โดยใช้เป็นเงื่อนไขของการคุมประพฤติ และเห็นว่าควรใช้ศูนย์ควบคุมกับผู้ศาลพิพากษาลงโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี ได้แก่ ความผิดลหุโทษ ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาที่มีโทษจำคุกต่ำกว่า 1 ปี หรือความผิดตาม พ.ร.บ. จราจร และความผิดนั้นต้องเป็นความผิดครั้งแรก

นอกจากนี้ ผลงานวิจัยนี้ยังได้มีข้อเสนอแนะ 3 ประการในการพิจารณาเพื่อให้การนำศูนย์ควบคุมมาใช้ในประเทศไทยอย่างมีประสิทธิภาพ คือ ประการแรก ผู้ที่ได้รับพิจารณาให้เข้าศูนย์ควบคุม ควรคัดเลือกด้วยดุลยพินิจที่ถูกต้องและรอบคอบที่สุด โดยควรมีการสืบประวัติทางสังคมของผู้กระทำผิดมาพิจารณาประกอบด้วย เพื่อให้ได้ผู้กระทำผิดที่มีแนวโน้มจะสามารถแก้ไขพฤติกรรมได้จริง ๆ มาเข้าศูนย์เท่านั้น ประการที่สองเกี่ยวกับกฎ ข้อบังคับ หรือเงื่อนไขของศูนย์ ควรมีมาตรการในการบังคับให้ปฏิบัติตามและมีมาตรการลงโทษผู้ฝ่าฝืนอย่างมีประสิทธิภาพ

โดยให้อำนาจทางกฎหมายกับเจ้าหน้าที่ศูนย์ที่จะดำเนินการได้ ประการสุดท้าย บุคลากรที่จะมาปฏิบัติงานในศูนย์ควบคุม ควรเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ เชี่ยวชาญในการแก้ไขพฤติกรรมและจิตใจของผู้กระทำผิดเป็นอย่างดี ตลอดจนต้องเป็นคนที่มีความตั้งใจดีต่อสังคม ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดด้วยความเมตตามากกว่าการควบคุมเพื่อมุ่งจะลงโทษ และในที่สุด การจะใช้ศูนย์ควบคุมให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อไปนั้น ควรให้ความรู้ประชาสัมพันธ์ถึงความสำคัญ ความจำเป็น และประโยชน์ที่สมควรนำศูนย์ควบคุมมาใช้ในประเทศไทยให้กับบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมและประชาชนทั่วไปทราบและเข้าใจก่อนด้วยเป็นสำคัญ

เบญจจะ เพ็งดิษฐ์ (2532) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การคุมขังผู้ต้องโทษไว้ในที่อยู่อาศัยโดยใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ โดยมุ่งศึกษาความหมาย ความเป็นมา พัฒนาการ และโครงสร้างทางกฎหมายของการคุมขังผู้ต้องโทษไว้ในที่อยู่อาศัยด้วยการใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ มีการวิเคราะห์กฎหมายจากข้อมูลของประเทศไทยและต่างประเทศ วิเคราะห์ระบบนี้กับการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคล สิทธิของนักโทษ ทฤษฎีว่าด้วยวัตถุประสงค์ของการลงโทษ ข้อดีข้อเสีย รวมถึงการเสนอแนะเบื้องต้นในการนำเอาระบบคุมขังนี้มาใช้กับประเทศไทยในอนาคต ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่ามีคำสั่งภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายโดยเกิดจากความสมัครใจของผู้ต้องโทษที่ร้องขอเปลี่ยนโทษจำคุกมาเป็นการคุมขังตามระบบนี้ มีหลายประเทศอยู่ระหว่างการศึกษาระบบนี้และทดลองใช้ ระบบนี้ไม่กระทบกระเทือนต่อการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลและสิทธิของนักโทษ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีว่าด้วยวัตถุประสงค์ของการลงโทษและมีทั้งข้อดีกับข้อเสียในการนำมาใช้ และในอนาคตสมควรนำเอาการคุมขังผู้ต้องโทษไว้ในที่อยู่อาศัยโดยใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้กับประเทศไทยโดยใช้แทนการลงโทษจำคุกระยะสั้น และใช้เป็นมาตรการเสริมการคุมประพฤติผู้กระทำผิดที่เป็นทั้งเด็กและเยาวชนและผู้ใหญ่

ธีราพจน์ ทองศรี (2549) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับทัศนคติของผู้พิพากษาต่อมาตรการลงโทษระดับกลาง ด้วยการศึกษาค้นคว้าความหมาย แนวคิด ทฤษฎี และรูปแบบของการลงโทษระดับกลาง ศึกษาทัศนคติของผู้พิพากษาที่มีต่อหลักการลงโทษตามมาตรการลงโทษระดับกลางและรูปแบบการลงโทษระดับกลางที่มีใช้อยู่ในปัจจุบัน รวมถึงแสวงหาแนวทางและรูปแบบมาตรการลงโทษระดับกลางมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการยุติธรรมไทย โดยผลการศึกษาค้นคว้าสรุปได้ว่า ทัศนคติต่อมาตรการลงโทษระดับกลางของผู้พิพากษาส่วนใหญ่เห็นด้วยกับแนวคิดการลงโทษระดับกลาง และการจะนำมาตรการลงโทษระดับกลางมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมไทย โดยให้เหตุผลว่าเป็นทางเลือกในการลงโทษที่ทำให้ผู้พิพากษาคิดถึงดุลยพินิจในการกำหนดโทษได้เหมาะสมกับการทำความผิดและตัวผู้กระทำผิดมากขึ้น ทั้งยังเป็นการลงโทษที่มีประสิทธิภาพในการป้องกัน

สังคมเพราะไม่ทำให้ผู้กระทำผิดที่อาจถูกจำคุกระยะสั้นเสียประวัติและไปเรียนรู้พฤติกรรมอาชญากรจากเรือนจำมากระทำความผิดซ้ำหรือกระทำความผิดที่รุนแรงกว่าเดิม ทั้งยังเป็นการแก้ปัญหาเรือนจำแออัดอีกด้วย ส่วนรูปแบบมาตรการลงโทษระดับกลางที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าเหมาะสมในการนำมาใช้ในประเทศไทย คือ การทำงานบริการสังคมจำนวนชั่วโมงสูง การคุมความประพฤติในค่ายแบบฝึกทหาร การอยู่ศูนย์เลี้ยงโทษจำคุก และการคุมความประพฤติแบบเข้มงวด ส่วนผู้บริหารศาลทุกคนเห็นด้วยกับแนวคิดในการลงโทษตามมาตรการลงโทษระดับกลางและการจะนำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมไทย นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอแนะในการศึกษาว่าควรมีการศึกษามาตรการลงโทษระดับกลางให้ละเอียดและนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยทั้งด้านกฎหมาย วัฒนธรรม และเศรษฐกิจเสียก่อน นอกจากนี้ยังเห็นว่าควรมีการเตรียมการเพื่อการบังคับโทษทั้งในด้านบุคลากร อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์และเทคนิควิธีต่าง ๆ ที่จะทำให้การนำมาตรการนี้มาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ควรมีการสำรวจความคิดเห็นของผู้พิพากษาที่รับราชการในศาลอื่น ๆ รวมทั้งบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมทุกหน่วยงานและบุคลากรในหน่วยงานอื่น ๆ ที่จะมีส่วนร่วมในการใช้มาตรการนี้และประชาชนทั่วไปด้วย รวมถึงควรมีการศึกษากฎหมายและระเบียบต่าง ๆ เพื่อแสวงหารูปแบบการลงโทษที่เข้าลักษณะการลงโทษตามมาตรการระดับกลางให้มากขึ้นเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการใช้ดุลยพินิจในการลงโทษและความสะดวกในการบังคับโทษอีกด้วย

กรอบแนวคิดในการศึกษา

